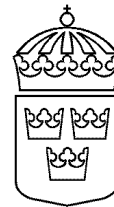

Arbetsmarknadsutskottets yttrande

1995/96:AU6y

Vissa åtgärder för att halvera arbetslösheten
till år 2000

1995/96
AU6y

Till finansutskottet

Finansutskottet har berett arbetsmarknadsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1995/96:222 Vissa åtgärder för att halvera arbetslösheten till år 2000, ändrade anslag för budgetåret 1995/96, finansiering m.m. jämte motioner som berör arbetsmarknadsutskottets beredningsområde.

Vidare har finansutskottet berett arbetsmarknadsutskottet tillfälle att yttra sig över motionerna 1995/96:A45 av Lars Leijonborg m.fl. (fp), 1995/96:A46 av Alf Svensson m.fl. (kds) och 1995/96:A49 av Carl Bildt m.fl. (m) (väckta med anledning av händelse av större vikt), i de delar som berör arbetsmarknadsutskottets beredningsområde.

Nyssnämnda motioner remitterades först till arbetsmarknadsutskottet, som därefter överlämnat dem till finansutskottet.

Arbetsmarknadsutskottet yttrar sig i det följande över propositionens avsnitt 7 En arbetsmarknad för ökad trygghet och sysselsättning, avsnitt 8 En försäkring för omställning vid arbetslöshet, upprättade lagförslag inom utskottets beredningsområde samt motionerna

1995/96:A45 yrkande 2,

1995/96:A46 yrkandena 1 (delvis), 3, 4 och 13,

1995/96:A49 yrkandena 1 (delvis), 2, 3, 26–31, 39–41, 43, 44, 51, 52, 54,

55

1995/96:Fi116 yrkandena 1, 21, 23–26, 29–54,

1995/96:Fi117 yrkandena 1–5, 26–30, 44–49, 57, 61–71,

1995/96:Fi118 yrkandena 15–29,

1995/96:Fi122,

1995/96:Fi123 yrkandena 1–9,

1995/96:Fi124,

1995/96:Fi125,

1995/96:Fi127,

1995/96:Fi130.

Det arbetsmarknadspolitiska läget

Propositionen

Utvecklingen på arbetsmarknaden (s. 7.1–7.5)

Såväl den ekonomiska aktiviteten som förbättringen på arbetsmarknaden bromsades tydligt upp under hösten 1995. Antalet varsel om uppsägningar började öka och allt färre nya lediga platser anmälades till arbetsförmedlingen. Under april och maj i år har antalet sysselsatta minskat relativt kraftigt.

Den sysselsättningsökning som har skett sedan början av år 1994 och som blivit allt mindre är koncentrerad till den privata sektorn i ekonomin. Det är framför allt industrin och industrinära delar av näringslivet som har uppvisat en ökad efterfrågan på arbetskraft. Den svaga inhemska efterfrågan har lett till en svag sysselsättningsutveckling inom de sektorer som mer direkt påverkas av hushållens konsumtionsnivå. Antalet sysselsatta inom offentlig sektor väntas fortsätta att minska framöver.

Den öppna arbetslösheten har de senaste månaderna legat något över föregående års nivå. Antalet personer i olika konjunkturberoende åtgärder har samtidigt varit ungefär lika många som för ett år sedan. I maj i år var 7,3 % av arbetskraften öppet arbetslös medan 5,4 % fanns i olika konjunkturberoende åtgärder. Motsvarande siffror var för ett år sedan 7,2 resp. 5,2 %.

Männens arbetslöshet är fortfarande högre än kvinnornas. Antalet deltidsarbetslösa och undersysselsatta, främst kvinnor, är fortfarande mycket högt.

Arbetslöshetsmönstret speglar könsuppdelningen på arbetsmarknaden. Fördelningen av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har relativt väl speglat kvinnors andel av arbetslösheten även om de är något underrepresenterade.

Lågkonjunkturen drabbade i mycket stor utsträckning nytillträdande och yngre arbetskraft. Den relativa arbetslösheten är nu högst bland utomnordiska medborgare och bland 16–24-åringar. Lägst är den bland 45–54-åringarna. Allra lägst är arbetslösheten bland kvinnor i åldern 45–54 år. Drygt hälften av antalet öppet arbetslösa är under 35 år. Under de två senaste åren har arbetslösheten minskat i flertalet åldersgrupper med undantag för äldre över 60 år, för vilka arbetslösheten stigit relativt kraftigt det senaste året, speciellt bland kvinnor. Mest har arbetslösheten minskat bland ungdomar, något som inte beror på att ungdomars sysselsättning har ökat. Den minskade arbetslösheten bland ungdomar är resultatet av att statsmakterna har satsat på utbildningsåtgärder eller arbetsmarknadspolitiska åtgärder för ungdomar. Allt fler ungdomar har påbörjat utbildningar eller deltar i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Arbetslösa ungdomar skall nämligen inom 100 dagar efter det att de anmält sig på arbetsförmedlingen som arbetssökande ha erbjudits ett arbete, en utbildningsplats eller en åtgärd.

Arbetsmarknadsläget för invandrare och flyktingar har försämrats dramatiskt. Sysselsättningsfrekvensen för utomnordiska medborgare har halverats från 66 % till 36 % mellan åren 1990 och 1995. Arbetslösheten har under

denna period ökat från 5 till 30 % i denna grupp. Under det senaste året har arbetslösheten fortsatt att öka, speciellt bland kvinnor med utomnordiskt medborgarskap.

Ett mycket oroande tecken är att andelen långtidsarbetslösa kvarstår på en mycket hög nivå. Cirka 38 % av de arbetslösa hade första kvartalet 1996 varit arbetslösa mer än sex månader, en något högre andel än för ett år sedan. Andelen har fortsatt att öka något under april och maj månader. Även utvecklingen av antalet personer som har varit oavbrutet inskrivna vid arbetsförmedlingen under mycket långa tider, två år eller mer, som arbetslösa eller deltagande i någon arbetsmarknadspolitisk åtgärd är djupt oroande.

Övertidsuttag (s. 7.6)

Övertidsuttaget inom industrin är nu betydligt högre än under de senaste decennierna även om det har minskat något de senaste månaderna. Regeringen avser att vid fortsatta diskussioner med arbetsmarknadens parter ta upp frågan om möjligheten att begränsa övertidsuttag för att därigenom bereda fler sysselsättning.

Kvinnor och män på arbetsmarknaden (s. 7.6–7.9)

I propositionen lämnas en redovisning av utredningsbetänkandet (SOU 1996:56) Hälften vore nog – om kvinnor och män på 90-talets arbetsmarknad. Betänkandet presenterades i april i år. Utredningen gör bedömningen att arbetslösheten bland kvinnor kommer att stiga under den närmaste tiden med tanke på den nuvarande svaga utvecklingen inom kvinnodominerade yrkesområden i den enskilda sektorn och inom offentlig sektor.

Mot bakgrund av utredningens bedömning avser regeringen att ge Riksrevisionsverket (RRV) i uppdrag att göra en översyn av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna ur ett jämställdhetsperspektiv.

Inriktningen

Propositionen

Samverkan mellan arbetsmarknadspolitiken och andra politikområden (s. 7.9–7.10)

Regeringen framhåller att kampen mot arbetslösheten kräver samverkan och samordning av politiken inom flera områden. Arbetsmarknadspolitiken har en central roll i den ekonomiska politiken för skapandet av en väl fungerande arbetsmarknad. Den kompletterar övriga ekonomisk-politiska åtgärder och har därmed många beröringspunkter med andra politikområden. Det gäller finans-, utbildnings-, närings- och regionalpolitiken. Även med andra områden finns kontaktpunkter som kan utvecklas. Genom att förena ambitionerna inom arbetsmarknadspolitiken med dem inom ett antal andra politikområden kan den sammantagna effekten på sysselsättning och arbetslöshet bli än större. Samtidigt kan viktiga samhälleliga behov inom andra politikområden

Den aktiva arbetsmarknadspolitiken (s. 7.10–7.13)

De mål för arbetsmarknadspolitiken som fastställdes i början av 1960-talet gäller i sina huvuddrag fortfarande. Huvuduppgiften för arbetsmarknadspolitiken är att bidra till att lösa upp strukturella obalanser genom att med olika åtgärder underlätta och påskynda anpassningen mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft. Arbetsmarknadspolitiken har också ett stabiliseringspolitiskt mål genom att den skall bidra till att motverka konjunkturellt betingade sysselsättningsvariationer.

Arbetsmarknadspolitikens styrka har varit att den kunnat kombinera det ekonomiskt nödvändiga med det socialt angelägna, heter det i propositionen.

Erfarenheterna från 1990-talets omfattande arbetsmarknadspolitiska insatser måste enligt regeringen utnyttjas i den strategi som skall utformas för att nå målet att halvera den öppna arbetslösheten till år 2000. Enligt regeringens uppfattning bör den framtida arbetsmarknadspolitiken ha följande inriktning.

- Arbetsförmedlingens huvuduppgift är att tillse att platserna snabbt tillsätts.
- Den enskilde arbetssökande skall genom särskilda insatser rustas för de arbeten som är eller blir lediga.
- Målinriktade individuella handlingsplaner skall upprättas som tydliggör den arbetslöses och myndigheternas ansvar.
- När det inte finns arbeten på den reguljära arbetsmarknaden eller lämpliga utbildningsinsatser skall arbetsmarknadspolitiken ha möjlighet att på bästa sätt förhindra att långtidsarbetslöshet uppstår.
- Arbetsmarknadspolitiken skall ha resurser för att förhindra utslagning från arbetsmarknaden. Äldre arbetssökande utanför den reguljära arbetsmarknaden skall erbjudas ett offentligt tillfälligt arbete.
- Kommunernas roll i arbetsmarknadspolitiken skall utvecklas.
- En hållbar försäkring vid arbetslöshet skall skapas.
- Arbetsmarknadspolitiken skall medverka till och påskynda förändringarna av vårt samhälle. Det gäller inte minst i jämställdhetsarbetet och i miljöarbetet.
- De arbetsmarknadspolitiska åtgärdernas utformning skall samordnas.

Arbetsmarknadspolitiska kommittén (prop s. 7.11–7.12)

I november 1993 tillkallades Arbetsmarknadspolitiska kommittén med uppdrag att se över arbetsmarknadspolitikens roll, omfattning, inriktning och avgränsning. Slutbetänkandet (SOU:1996:34) Aktiv arbetsmarknadspolitik lades fram av kommittén i mars 1996.

Kommittén konstaterar att det varit svårt för arbetsförmedlingen att ägna sig åt huvuduppgiften, att anpassa utbud och efterfrågan på arbetskraft. Anledningen härtill har varit omfattningen på åtgärderna de senaste åren och som i praktiken har inneburit att arbetsmarknadspolitiken i första hand har fått

ikläda sig en stabiliseringspolitisk roll. För Arbetsmarknadsverket har det varit svårt att med rimlig effektivitet administrera en så stor omfattning av åtgärderna som det har varit fråga om de senaste åren.

Arbetsmarknadspolitiska kommitténs förslag kan sammanfattas i följande punkter:

- Platsförmedlingen måste förstärkas.
- Åtgärdssystemet förenklas och effektiviseras.
- Kommunerna måste få ett ökat inflytande över arbetsmarknadspolitiken.
- Arbetslöshetsförsäkringens karaktär av en omställningsförsäkring måste betonas; det bör finnas en borte gräns för hur länge man kan få ersättning.
- En bättre samordning på lokal nivå av planering och beställning av rehabiliterings- och andra arbetsförberedande insatser behövs.

Motioner

Moderata samlingspartiet presenterar i motion A49 sitt program för att häva arbetslösheten och främja tillkomsten av nya jobb. Motionen är väckt ”med anledning av händelse av större vikt” (RO 3:15) som syftar på den till den 28 maj aviserade men uteblivna sysselsättningspropositionen.

Enligt motionärerna har regeringen misslyckats med att främja tillkomsten av nya jobb. Det beror på bristande insikt om villkoren för företagande som måste expandera om välståndet skall kunna hävdas och jobben bli fler.

I programmet förenas enligt motionärerna krav på den allmänna ekonomiska politiken, skatterna, arbetsmarknaden, utbildningen och forskningen samt stödet till de arbetslösa. Programmet tar sikte på två avgörande frågor, nämligen

- villkoren för en betydande utveckling av företagandet och
- möjligheten för enskilda människor att anamma föränderligheten (yrk. 1 delvis).

Enstaka förändringar är inte tillräckliga om massarbetslösheten skall kunna hävas. Det gäller så mycket mera som förutsättningarna för arbete och företagande nu snabbt förändras. Sverige behöver en i grunden ny politik som främjar mänsklig växt.

Det kommer enligt motionärerna inte att vara möjligt att på allvar vända arbetslöshetssituationen med mindre än att företag och företagande görs till en minst lika angelägen form för arbete som anställningen. Anställningen kommer i sin tur att behöva bli mindre stationär, till följd av den mera föränderliga arbetsmarknaden.

Om arbetslösheten skall kunna pressas tillbaka måste de nya jobben komma i företagen. Det kräver i sin tur en företagsexpansion som sannolikt är kraftigare än vad Sverige klarat sedan industrialismens genombrott. En rimlig utgångspunkt för en politik för fler riktiga jobb är att den nuvarande totala arbetslösheten skall halveras. Sveriges arbetslöshetsproblem kommer inte att kunna lösas med detaljförändringar, utbildningsinsatser eller AMS-program. Inte heller kan hoppet sättas till en allmänt högre tillväxt. Företagandet måste nu sättas främst på dagordningen framhåller motionärerna.

En långtgående liberalisering av arbetsmarknaden är ett viktigt inslag i en politik för större rörlighet och fler jobb. Den arbetsrättsliga lagstiftningen måste kraftigt förenklas.

Den politik som förordas utgör en sammanhållen helhet och bör genomföras som sådan och följas upp noggrant (yrk. 55).

En väsentlig del av en dynamisk ekonomi är en *lönebildning* som speglar de verkliga förhållandena på arbetsmarknaden. En samhällsekonomi i god ordning är en första förutsättning för riktiga jobb. En andra förutsättning är en mer ändamålsenlig lönebildning. En större lönevariation skapar utrymme för fler arbeten, anser motionärerna (yrk. 2).

Enligt motionärerna finns goda utländska exempel som illustrerar vad som krävs av förändringar i arbetsmarknadens struktur för att skapa nya jobb. Ett exempel är USA, ett annat är Nya Zeeland. Initiativ bör tas till grundläggande studier av goda exempel från andra länder för att vidga beslutsunderlaget. Resultaten av studierna bör successivt redovisas för riksdagen (yrk. 3).

En mycket hårdare prioritering av vilka som skall komma i åtnjutande av arbetsmarknadspolitiska åtgärder bör ske. Arbetsmarknadspolitiken skall inte ges någon stabiliseringspolitisk funktion utan syfta till att få arbetsmarknaden att fungera bättre, anser motionärerna. Utöver förmedlingsverksamheten bör arbetsmarknadsinsatserna inriktas mot dem som är eller löper stor risk att bli arbetslösa för lång tid (yrk. 41 delvis).

I kommittémotion Fi122 (m) som väckts med anledning av proposition 1995/96:222 hänvisar motionärerna till det program för sysselsättning som presenteras i motion A49 och kommenterar därefter närmare de delar av propositionen som faller inom arbetsmarknadsutskottets beredningsområde och där Moderaterna har en annan uppfattning än regeringen. Motionärerna anser att det är otillfredsställande att regeringen inte förmått samla sig till ett förslag om en liberalisering av arbetsrätten.

Även *Folkpartiet liberalerna* har väckt en motion (A45) med stöd av bestämmelsen i RO 3:15. Den uteblivna sysselsättningspropositionen i kombination med nya katastrofuppgifter om arbetsmarknaden utgör tillräckliga skäl för att utnyttja denna motionsrätt, hävdar motionärerna.

Enligt Folkpartiet är det två åtgärder som bör vara spjutspetsen i ett krisprogram för fler jobb, nämligen

- kraftigt sänkta arbetsgivaravgifter i tjänstesektorn finansierade genom sänkta företagsstöd,
- reformerad arbetsrätt i enlighet med Arbetsrättskommissionens förslag (yrk. 2 delvis).

Självfallet är det en rad andra åtgärder som främjar fler jobb i företag, menar motionärerna och pekar på de förslag partiet lagt fram i tidigare sammanhang.

Arbetsmarknadspolitiken är ett viktigt komplement till den ekonomiska politik som skall skapa förutsättningar för tillväxt och jobb, men kan aldrig lösa problemet med arbetslösheten.

I kommittémotion Fi123 utvecklar Folkpartiet sina synpunkter på de konkreta förslagen i regeringens proposition 222. Folkpartiet anser att regeringens förslag till mål för politiken med fokusering på endast den öppna arbetslösheten är olyckligt. Ett mer ambitiöst mål måste sättas. Ett sådant mål gör det också nödvändigt att besluta om fler åtgärder som förbättrar klimatet för företagen.

I motionen framhålls nödvändigheten av att man inser arbetslöshetens bakomliggande orsaker. Den har inte enbart konjunkturella orsaker utan är i hög grad betingad av strukturella orsaker, framhåller motionärerna. Den traditionella utformningen av arbetsmarknadspolitiken utgår emellertid från att arbetslösheten är konjunkturell snarare än strukturell. För att lösa arbetslöshetsproblemet krävs även insikt om att arbetsmarknaden genomgår förändringar till följd av att Sverige utvecklas mot ett kunskapssamhälle.

En offensiv arbetsmarknadspolitik bör utformas utifrån dessa nya utgångspunkter. En sådan politik handlar om åtgärder utanför det traditionellt arbetsmarknadspolitiska området. Det gäller att föra en ekonomisk politik med sunda statsfinanser, en skatte- och näringspolitik som främjar företagande och en utbildningspolitik som ger Sverige ett kompetenslyft.

Om arbetslösheten skall förmås att sjunka behövs en markant ökning av sysselsättningen inom andra sektorer än industrisektorn. Denna sektor kan inte längre ensam lösa arbetslöshetsproblemet. I stället handlar det om framväxten av en mängd nya företag eller att mindre och medelstora företag expanderar. En sådan utveckling ställer höga och delvis nya krav på arbetsmarknadspolitiken. Den skall underlätta för företagen att snabbt kunna rekrytera arbetskraft. Den skall hjälpa arbetssökande att hitta nya vägar till jobb eller kompetenshöjning samt underlätta rörlighet på arbetsmarknaden.

En hel rad av förslagen i propositionen berör, enligt Folkpartiet, den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Vissa av förslagen leder i rätt riktning, andra är mindre bra. Positivt är att den lokala arbetsförmedlingen får ett större ansvar för verksamheten än tidigare. Motionärerna varnar dock för tendensen att kommunalisera arbetsmarknadspolitiken. Det kan vara ett första steg till att övervältra ett ansvar på kommunerna som ytterligare kommer att urholka deras möjligheter att klara sina angelägna uppgifter på utbildnings- och vårdområdena (yrk. 1).

Vänsterpartiet vidhåller i sin partimotion Fi116 förslagen i det sysselsättningspaket som partiet presenterade i samband med regeringens ekonomiska vårproposition. I huvudsak handlar det om riktade skatte- och avgiftsminskningar i form av arbetsgivaravgifter, räntestöd och egenavgifter. Paketet omfattar ett grönt investeringsprogram, stöd till kommuner och privat tjänstesektor, en större volym på aktiv arbetsmarknadspolitik och stöd till försök med sextimmars arbetsdag. I samband med budgetpropositionen i september 1996 kommer partiet att utveckla sysselsättningsprogrammet ytterligare.

Enligt *Vänsterpartiet* är sysselsättningspolitikens mål fortfarande full sysselsättning. Om Sverige skall kunna ta sig ur den ekonomiska krisen måste sysselsättningen öka. Jobben måste vara produktiva och meningsfulla. En uthållig grön och kompetensinriktad tillväxt blir alltmer tjänsteinriktad och måste prioritera långsiktiga välfärds mål. Lönebildningen får inte tillåtas

att skapa ökade klyftor. Arbete skall ge löneinkomster som inte medför fattigdom för de arbetande. Deltidsarbetslösheten måste därför angripas. Vänsterpartiet motsätter sig alla tendenser till försämring av arbetsrätten, individualisering av lönebildningen och nedmontering av arbetslöshetsförsäkringen.

En prioriterad uppgift är att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden med dess olika villkor och möjligheter för kvinnor och män.

Arbetsmarknadspolitiken ensam kan inte skapa några jobb. Den kan endast ha tillfälliga stabiliseringspolitiska uppgifter vid sidan om huvuduppgiften att bidra till en effektiv matchningsprocess genom förmedlingsverksamhet och insatser för att höja kompetens och arbetslivserfarenhet inom tillväxtområden. Kampen mot arbetslösheten kräver samverkan och samordning av politiken inom flera områden. Denna samverkan måste förbättras, t.ex. med närings-, regional- och utbildningspolitiken, anser motionärerna (yrk. 1).

Miljöpartiet de gröna utvecklar i motion Fi117 sin syn på hur problemen på arbetsmarknaden skall lösas. Det är enligt motionärerna orealistiskt att tro att dessa problem kan lösas med ökad ekonomisk tillväxt. Den enskilt viktigaste åtgärden för att förbättra sysselsättningen är därför en förkortad arbetstid (yrk. 3).

Det är också viktigt att se över de mer långsiktiga förutsättningarna för företagande, både allmänt och i tjänstesektorn, där många av de nya jobben måste komma.

En ekologisk omställning till ett kretsloppssamhälle är nödvändig för att Sverige på sikt skall kunna bevara och förstärka sin internationella konkurrenskraft. Sverige måste ta täten i denna omställning. Endast härigenom kan de framtida arbetena tryggas, framhålls det i motionen (yrk. 4).

I samband med en omställning av arbetsmarknaden är det väsentligt för samhällsutvecklingen att göra konsekvensbeskrivningar för de nya typerna av jobb. I en sådan konsekvensbeskrivning går en skiljelinje mellan gröna jobb och icke gröna jobb. Gröna jobb är enligt motionärerna endast de som bidrar till ett ekologiskt hållbart samhälle. Det finns möjligheter att på kort sikt öka takten i denna omställningsprocess och därmed skapa nya arbeten.

De förslag till åtgärder som regeringen presenterar i sin proposition är både bra och dåliga. Men den nödvändiga helheten saknas. Det finns inte någon enstaka eller enkel åtgärd för att komma till rätta med arbetslösheten och åter nå full sysselsättning (yrk. 1).

En total omorganisation av arbetsmarknadspolitiken på lokal nivå behövs med sammanslagning av arbetsförmedling, försäkringskassa och delar av kommunens socialtjänst. De olika ersättningssystemen vid arbetslöshet, ohälsa och utbildning måste samordnas. Vissa reformer behövs i arbetsrätten (yrk. 2).

Miljöpartiet föreslår att regeringens mål om en halvering av den öppna arbetslösheten till 4 % år 2000 kompletteras med ett mål för den totala arbetslösheten, inklusive personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Målet bör vara att den totala arbetslösheten tillåts uppgå till högst 7 % år 2000 (yrk. 5).

Arbetsmarknadspolitiken är ett komplement till den allmänna ekonomiska politiken, näringspolitiken och utbildningspolitiken. Arbetsmarknadspoliti-

kens uppgift blir svår när den ekonomiska politiken och näringspolitiken har misslyckats så att nära 13 % av arbetskraften är utan arbete. I detta läge är det viktigt med en genomtänkt strategi för arbetsmarknadspolitiken dels på kort och medellång sikt, dels på lång sikt.

På lång sikt kommer de arbetsmarknadspolitiska uppgifterna att gälla personer som av olika skäl är svårplacerade på arbetsmarknaden. För dessa grupper måste gälla att så långt som möjligt hjälpa individen att övervinna sitt arbetshandikapp. Här behövs utbildning, kompetensutveckling och olika slag av rehabiliterande insatser.

På kort sikt blir arbetsmarknadspolitikens uppgift svårare. Det gäller en mängd människor – även välutbildade – som inte kan få jobb. Deras arbetsförmåga måste tas till vara för samhällsnyttiga insatser hellre än att de förblir passivt sysslösa (yrk. 44).

Det kommer under lång tid att finnas ett stort behov av fortsatta arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det är därför angeläget att åtgärderna får en mer långsiktig och effektiv utformning än de har i dag (yrk. 45).

Kristdemokratiska samhällspartiet har likaledes motionerat, motion A46, med stöd av bestämmelsen i RO 3:15 och anför i huvudsak samma skäl för sin åtgärd att motionera som Moderaterna och Folkpartiet.

Regeringens målsättning att halvera den *öppna* arbetslösheten till år 2000 är inte tillräckligt långtgående. Kristdemokraterna anser att målet skall vara att den *totala* arbetslösheten skall halveras till år 2000. Regeringens målsättning riskerar nämligen att utmynna i en politik som bara flyttar människor från öppen till dold arbetslöshet.

I motionen läggs förslag som enligt motionärerna syftar till att förbättra företagsklimatet bl.a. genom en förenklad och moderniserad arbetsrätt, bättre tillgång på riskkapital, slopande av dubbelbeskattningen på riskskapande och ett bättre investeringsklimat. Andra insatser till förmån för företagen är en översyn av företagsstöden med målet att minska dem. Stimulanser till tjänsteföretagande genom att minska skattekilarna ingår också i dessa förslag (yrk. 1 delvis).

En reformering av arbetsmarknadspolitiken föreslås. Motionärerna pekar på de förslag som i olika sammanhang har förts fram av partiet. Exempel på sådana förändringar är

- en uppdelning av Arbetsmarknadsverket (AMV) regionvis,
- att arbetsmarknadsutbildningen bör ingå i det reguljära utbildningsväsendet,
- ett praktikersystem för ungdomar respektive invandrare,
- en samordnad rehabilitering,
- en regional helhetssyn,
- obligatorisk arbetslöshetsförsäkring och
- insatser för arbetslösa (yrk. 13 delvis).

I partimotion Fi118 med anledning av proposition 1995/96:222 återkommer Kristdemokraterna med synpunkter på de av regeringen framlagda förslagen. Regeringens uppfattning om inriktningen av den framtida arbetsmarknadspolitiken delas till viss del av Kristdemokraterna. Motionärerna menar att flera

av principerna för arbetsmarknadspolitiken är sådana som Kristdemokraterna pläderat för. I motionen efterlyses bättre villkor för arbete och företagande genom att finans-, skatte-, arbetsmarknads-, utbildnings- och näringspolitiken utformas så att drivkrafterna till företagande avsevärt stärks.

Ekonomisk tillväxt är en förutsättning för att minska arbetslösheten och utveckla välfärden för alla. Det övergripande målet för den ekonomiska politiken är att bygga en långsiktigt stabil grund för välfärden och sysselsättningen. Kampen mot arbetslösheten måste alltså vara den viktigaste uppgiften under tiden framöver.

Utskottets bedömning

I propositionen 1995/96:207 om en ekonomisk politik för att halvera den öppna arbetslösheten till år 2000 redogörs för de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politik som regeringen förordar. Denna politik syftar till god tillväxt, full sysselsättning och stabila priser. Målet är att halvera den öppna arbetslösheten från 8 % till 4 % till år 2000. För att nå detta mål presenteras i proposition 1995/96:222 ytterligare en rad åtgärder som främjar tillväxt och sysselsättning.

Arbetsmarknadsutskottet vill inledningsvis hänvisa till följande uttalande i proposition 1995/96:207.

Arbetsmarknadspolitiken har en central roll i den ekonomiska politiken. Den skall främja tillväxt och sysselsättning genom att öka flexibiliteten på arbetsmarknaden, motverka inflationsdrivande flaskhalsar, stärka arbetskraftens kompetens och förebygga utslagning av individer från arbetslivet. Den aktiva arbetsmarknadspolitiken har traditionellt vilat på arbetslinjen, dvs. aktivitet framför passivitet. Under senare år har det blivit alltmer uppenbart att kompetenshöjning måste vara ett centralt inslag i strategin för att återföra arbetslösa till reguljärt arbete. Nu tar regeringen steget fullt ut. Arbetslinjen utvecklas till att bli arbets- och kompetenslinjen.

Utskottet delar denna uppfattning men upprepar samtidigt vad utskottet många gånger tidigare sagt: En aldrig så effektiv arbetsmarknadspolitik kan i sig inte skapa arbete och tillväxt. Insatserna på det arbetsmarknadspolitiska området kan inte isoleras från andra politikområden. I ett läge där alla bedömare är eniga om att läget på arbetsmarknaden är allvarligt måste flera politikområden samverka för att nå målet att minska arbetslösheten. Särskilt allvarligt är arbetsmarknadsläget för invandrare och flyktingar. Mycket oroande är att andelen långtidsarbetslösa kvarstår på en mycket hög nivå. Som framgår av den föregående redovisningen hade ca 38 % av de arbetslösa under första kvartalet 1996 varit arbetslösa mer än sex månader. Även det stora antalet långtidsinskrivna – ca 200 000 personer – är mycket oroande.

I proposition 207 pekar regeringen på att den ekonomiska utvecklingen varit något svagare än enligt de prognoser som redovisades i vårpropositionen. Ett särskilt problem är enligt regeringen att sysselsättningen inte har utvecklats fullt så positivt och att arbetslösheten inte har minskat i den takt som då förväntades. Minskningen av antalet sysselsatta de senaste månaderna är

oroande. Denna utveckling hänger delvis samman med den fördjupade och utdragna avmattningen av den internationella konjunkturen.

Sedan propositionerna 207 och 222 presenterades har AMS kommit med en reviderad prognos för utvecklingen på arbetsmarknaden. AMS räknar med att arbetslösheten i genomsnitt för 1996 kommer att uppgå till 8,2 %. Det är omkring en procentenhet högre än vad regeringen räknade med i vårpropositionen. Vidare uppvisar sysselsättningen en tydlig nedgång. Antalet nya lediga platser minskar också.

Utvecklingen för år 1997 är enligt AMS svår att förutse i detalj, men en uppgång i konjunkturen är sannolik. Den öppna arbetslösheten bedöms sjunka till 7,2 %.

Även Konjunkturinstitutet (KI) kommenterar i sin junirapport läget på arbetsmarknaden och konstaterar att utvecklingen de senaste månaderna har varit mycket svag. KI räknar med att antalet sysselsatta minskar med drygt 30 000 i år, men att en återhämtning sker nästa år. Den totala arbetslösheten, dvs. öppet arbetslösa och personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder, minskar bara obetydligt mellan 1996 och 1997. De åtgärder som föreslås i sysselsättningspropositionen bidrar till att den öppna arbetslösheten kan minska från nära 8 till 7 % av arbetskraften.

Mot bakgrund av vad sålunda redovisats om det allvarliga läget vill utskottet understryka behovet av en nationell kraftsamling för att framgångsrikt kunna bekämpa arbetslösheten. Alla måste ta ett gemensamt ansvar.

Samtliga oppositionspartier som har motionerat delar regeringens uppfattning att arbetslösheten måste pressas ned. Det råder bred enighet om behovet av samverkan mellan flera politikområden för att härigenom pressa ned arbetslösheten. Det gäller insatser inom områden som utbildningspolitiken, näringspolitiken, miljöpolitiken, regionalpolitiken och jämställdhetspolitiken. Det råder också bred enighet om att sysselsättningsökningen i huvudsak måste komma i de små och medelstora företagen.

Liksom regeringen anser utskottet att förutsättningarna för att kampen mot arbetslösheten skall lyckas är en god samhällsekonomisk grund, en förbättrad och utbyggd utbildning samt goda förutsättningar för företagen. Även i denna del finns en betydande samsyn mellan partierna.

Moderaterna, Folkpartiet, Miljöpartiet och Kristdemokraterna är emellertid kritiska till att regeringens ambitioner inte sträcker sig längre än till att halvera den öppna arbetslösheten. De menar att ambitionen måste vara att pressa ned den totala arbetslösheten.

Utskottet har ingen annan mening än motionärerna när det gäller önskvärdheten att få ned den totala arbetslösheten. Men redan målet om att halvera den öppna arbetslösheten är enligt utskottets mening ett mycket ambitiöst mål i det arbetsmarknadsläge som råder. Det ställs stora krav på den politik som skall föras för att nå målet att pressa ned den öppna arbetslösheten till 4 % år 2000, i all synnerhet som utvecklingen hittills i år varit svagare när det gäller sysselsättning och arbetslöshet än vad som förutsågs när riksdagen behandlade vårpropositionen. De förslag till åtgärder som nu presenteras bedöms minska den öppna arbetslösheten med 40 000 personer. Den fortsatta utvecklingen är emellertid svårbedömd. Som sägs i proposition 207

måste den ekonomiska tillväxten bli högre och ekonomin fungera bättre för att det uppsatta målet skall nås.

Även om kommunerna föreslås få ett tydligare uppdrag i arbetet med att bekämpa arbetslösheten är det utskottets uppfattning att arbetsmarknadspolitiken alltför skall vara en nationell angelägenhet. Genom den lokala förankringen skapas emellertid förutsättningar för en effektivare användning av de arbetsmarknadspolitiska medlen.

Motionärerna skjuter in sig på att de åtgärder som presenteras är otillräckliga. Utskottet vill emellertid erinra om att förslag rörande arbetsmarknadspolitiken – arbetstider, arbetsrätt, arbetsorganisation och arbetsmiljö – kommer att redovisas i andra sammanhang när pågående utredningsarbete respektive beredningsarbete är slutfört.

Utskottet återkommer i den följande framställningen med en närmare redovisning av förslagen i proposition 222 och de med anledning därav väckta motionsyrkandena.

De åtgärder som nu föreläggs riksdagen för beslut kommer att kompletteras med ytterligare förslag till insatser för att få ned arbetslösheten. I proposition 207 understryks nödvändigheten av ytterligare insatser. Sålunda uttalas att den ekonomiska tillväxten måste bli högre och att svensk ekonomi måste fungera bättre för att det uppsatta målet skall nås. Det behövs en helhetssyn i den ekonomiska politiken för att nå en hållbar utveckling och sysselsättningsökning, heter det i nyssnämnda proposition, som fortsätter med följande uttalande.

En grundläggande förutsättning är att återupprätta sunda offentliga finanser och vidmakthålla prisstabilitet. Vidare krävs åtgärder som främjar tillväxten på lång sikt. Det gäller både åtgärder som stärker individens kompetens och åtgärder som förbättrar ekonomins funktionssätt. Slutligen behövs i dagens läge även åtgärder som relativt snabbt stimulerar produktionen.

Som utskottet uttalade i sitt yttrande till finansutskottet med anledning av vårpropositionen (1995/96:AU4y) måste lönebildningen förbättras om arbetslösheten skall kunna pressas tillbaka och kostnadsutvecklingen hållas på en nivå som ligger i linje med jämförbara länder.

Flera av oppositionspartierna framhåller nu liksom då betydelsen av en väl fungerande lönebildning och pekar på olika brister.

Utskottet vidhåller uppfattningen att lönebildningen måste förbättras. Ansvarar vilar på arbetsmarknadens parter. Utskottet kan nu lika litet som då ansluta sig till den av Moderaterna framförda tanken att en ökad lönespridning skulle vara ett sätt att komma till rätta med problemen på arbetsmarknaden. Arbetslösheten måste bekämpas utan att det skapas ökade löneklyftor och social otrygghet.

I de ovan redovisade motionerna lägger partierna fram sina respektive förslag om hur sysselsättningen skall kunna öka och arbetslösheten pressas ned. I flera avseenden skiljer det sig mellan partierna. Något samlat alternativ till regeringens inriktning och förslag beträffande den framtida arbetsmarknads- och sysselsättningspolitiken finns emellertid inte. Mot denna bakgrund finner utskottet inte anledning att med anledning av de skilda motionsyrkandena göra några närmare uttalanden om den framtida inriktningen av politiken såvitt avser utskottets beredningsområde. Motionsyrkandena härom avstyrks

följaktligen. Det gäller motionerna A45 (yrk. 2 delvis), A46 (yrk. 1 delvis, 13 delvis), A49 (yrk. 1 delvis, 2, 3, 41 delvis, 55), Fi116 (yrk. 1), Fi117 (yrk. 1–5, 44, 45) och Fi123 (yrk. 1).

1995/96:AU6y

Övergripande mål och verksamhetsmål för AMV (s. 7.14–7.17)

Propositionen

De övergripande målen för AMV följer målen för den aktiva arbetsmarknadspolitiken och innebär för budgetåret 1997 att vakanstiderna för lediga platser skall hållas nere, att långtidsarbetslösheten skall minskas och att långa perioder utan reguljärt arbete skall motverkas.

AMV:s insatser skall styras av tydliga mål och förutsättningar som ges av regering och riksdag. Hörnstenen i denna politik är arbetslinjen, vilken på senare år utvecklats till arbets- och kompetenslinjen.

Därtill finns generella riktlinjer för den arbetsmarknadspolitiska verksamheten i förordningarna (1988:1139) och (1987:405). Av dessa framgår såväl det stabiliseringspolitiska som det tillväxt- och fördelningspolitiska uppdrag som AMS har. Jämställdhetsuppdraget är också tydligt.

AMV:s grundläggande uppgift är att med god kvalitet förmedla arbetssökande till de lediga platserna. Korta vakanstider motverkar inflationsdrivande flaskhalsar. Rörligheten på arbetsmarknaden skall stimuleras. De långtidsarbetslösa skall prioriteras när AMV under nästa år skall ge möjlighet för i genomsnitt 230 000 personer per månad att delta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Därtill kommer – vid genomslag fullt ut av regeringens förslag – 40 000 personer i offentligt tillfälligt arbete.

Regeringen aviserar att tydligare verksamhetsmål kommer att sättas för AMV i regleringsbrevet för budgetåret 1997. De övergripande målen kommer att brytas ned i ett antal verksamhetsmål, vilka skall vara enkla, tydliga och uppföljningsbara enligt propositionen. Regeringen kommer vidare att ställa krav på skärpt uppföljning i regleringsbrevet.

Motioner

Folkpartiet begär i motion Fi123 (yrk. 2 a) ett tillkännagivande om att regeringen bör presentera en utvärdering av hur AMV:s mål hittills har uppnåtts.

Vänsterpartiet anser i motion Fi116 (yrk. 23) att målet att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden bör föras in som ett fjärde konkret övergripande mål för AMV.

Utskottets bedömning

Enligt förordning (1987:405) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten skall arbetsmarknadsmyndigheterna verka för kvinnors och mäns rätt till arbete på lika villkor och motverka en könsuppdelad arbetsmarknad (7 §). Det innebär att *målet att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden* ingår som en röd tråd i AMV:s samtliga verksamheter.

I regleringsbrevet för Arbetsmarknadsverket budgetåret 1995/96 (18 månader) konkretiseras jämställdhetsmålet på följande sätt:

Arbetet med att uppnå jämställdhet på arbetsmarknaden skall intensifieras. För att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden måste en attitydförändring ske. Genom väglednings-, utbildnings- och informationsinsatser riktade till både arbetssökande och arbetsgivare skall kvinnor och män ges utökade möjligheter till ett vidgat yrkesval. — — —

Utskottet anser att det är viktigt att få ökade kunskaper om de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna ur ett könsperspektiv och ser därför positivt på det uppdrag till RRV att göra en översyn av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna ur ett jämställdhetsperspektiv.

Motion Fi116 (yrk. 23) kan därmed i viss mening anses vara tillgodosedd och avstyrks därmed.

Folkpartiet efterlyser en *utvärdering av hur AMV uppnått målen* hittills. Utskottet har ingen annan uppfattning än motionärerna när det gäller önskvärdheten av uppföljning och utvärdering av uppsatta mål. De senaste åren har regeringen i budgetpropositionen relativt detaljerat redovisat av AMV uppnådda resultat i förhållande till uppställda mål. Arbetsmarknadsutskottet förutsätter för sin del att dessa redovisningar kommer att presenteras även i fortsättningen. Som utvecklas närmare i avsnittet Uppföljning och utvärdering kommer ytterligare insatser att göras för att skapa bättre förutsättningar för uppföljning och utvärdering, bl.a. utveckling av mått- och mätmetoder samt inrättande av ett nytt institut för löpande utvärderingar av arbetsmarknadspolitiken. Föreliggande utvärderingskrav bör därför enligt arbetsmarknadsutskottets mening inte påkalla något riksdagens uttalande. Motion Fi123 (yrk. 2 a) avstyrks sålunda.

Uppföljning och utvärdering (s. 7.17)

Propositionen

I propositionen konstateras att förutsättningen för en väl fungerande mål- och resultatstyrd organisation är att det finns en omfattande styrnings-, uppföljnings- och utvärderingsverksamhet. AMS och länsarbetsnämndernas nya organisation skall skapa bättre förutsättningar för detta. Fler utvärderings- och forskningsuppdrag skall i framtiden läggas på fristående organisationer, myndigheter och universitet. En bredare utvärdering är angelägen när kommunernas roll i genomförandet av den nationella arbetsmarknadspolitiken ökar. Regeringen avser att ytterligare utveckla mått och mätmetoder som beskriver resultaten i arbetsmarknadspolitiken. Vidare avser regeringen att från och med den 1 januari 1997 inrätta ett nytt institut under Arbetsmarknadsdepartementet som får i uppdrag att göra löpande utvärderingar av arbetsmarknadspolitiken.

Moderata samlingspartiet förespråkar i motion A49 att arbetsmarknadspolitiken i allmänhet och AMS i synnerhet blir föremål för kontinuerlig, noggrann och oberoende revision. Vid en sådan revision bör grundligt prövas om den förda arbetsmarknadspolitiken alls haft några positiva effekter som inte skulle ha uppstått i alla fall. (yrk. 41 delvis).

Vänsterpartiet ser positivt på förändringarna inom AMV:s verksamhet med målstyrning och friare utnyttjande av åtgärdsmedel. Det förutsätter enligt motion Fi116 också större lokalt inflytande samt ställer större krav på uppföljning och utvärdering. Det finns behov av en instans för utvärdering som står fri från regeringsmakten vare sig det sker inom ett samlat institut eller inom olika institutioner (yrk. 24). *Vänsterpartiet* motsätter sig en placering direkt under departementet.

Enligt *Kristdemokraterna* i motion Fi118 är propositionens förslag om inriktning på uppföljning och utvärdering riktig. Det innebär att utvärderings- och forskningsuppdrag läggs på fristående organisationer, myndigheter och universitet. Riksdagen bör avslå förslaget om inrättande av ett nytt institut direkt underställt Arbetsmarknadsdepartementet (yrk. 15).

Utskottets bedömning

Det finns som framhållits också i det föregående starka skäl till att ytterligare bygga ut verksamheten med utvärdering och uppföljning av arbetsmarknadspolitiken. Utskottet delar propositionens uppfattning att det erfordras en omfattande styrnings-, uppföljnings- och utvärderingsverksamhet för att en mål- och resultatstyrd organisation skall fungera väl. Kontinuerliga och kvalificerade utvärderingar av arbetsmarknadspolitiken liksom AMS och länsarbetsnämndernas nya organisation kan bidra till detta.

Enligt utskottets uppfattning är det angeläget med studier av såväl mer översiktlig karaktär rörande den aktiva arbetsmarknadspolitikens effekter på sysselsättning, löner och tillväxt i ekonomin som mer detaljerade studier och jämförelser av olika typer av arbetsmarknadspolitiska åtgärder i skilda regioner och kommuner. Utskottet ser positivt på att fler utvärderings- och forskningsuppdrag i framtiden skall läggas på fristående organisationer, myndigheter och universitet. Detta är värdefullt inte minst med tanke på att en bredare utvärdering är angelägen när kommunernas roll i arbetsmarknadspolitiken accentueras.

Som framgår av propositionen avser regeringen att ytterligare utveckla mätmetoder som beskriver resultaten i arbetsmarknadspolitiken. Ett sådant utvecklingsarbete måste enligt utskottet kontinuerligt ske i en mål- och resultatstyrd organisation. Bl.a. mot den bakgrunden finns det uppenbara fördelar med att placera ett utvärderingsinstitut under Arbetsmarknadsdepartementet. Därigenom ökar förutsättningarna för att resultaten av institutets arbete tas till vara i den konkreta och praktiska utformningen av den framtida arbetsmarknadspolitiken. Utskottet ser därför positivt på regeringens initiativ om

att inrätta ett nytt institut under Arbetsmarknadsdepartementet med uppgift att fortlöpande göra olika typer av utvärderingar av arbetsmarknadspolitiken.

Med hänvisning till vad som ovan anförts avstyrks motionerna A49 (yrk 41 delvis), Fi116 (yrk. 24) och Fi118 (yrk. 15).

Den offentliga arbetsförmedlingen (s. 7.18–7.19)

Propositionen

Ökade resurser till arbetsförmedling och arbetsmarknadsinstitut

I propositionen föreslås att riksdagen godkänner regeringens förslag att under budgetåret 1997 högst 620 miljoner kronor av medlen under anslaget Arbetsmarknadspolitiska åtgärder får användas för tillfälliga personalförstärkningar vid arbetsförmedlingen och arbetsmarknadsinstituterna (yrk. 15).

I en rad olika sammanhang i propositionen poängteras vikten av individuella handlingsplaner. Planerna skall ha god kvalitet och utgöra ett tydligt kontrakt mellan den enskilde och samhället. Arbetsförmedlingar och arbetsmarknadsinstitut måste enligt propositionen ges reella förutsättningar att höja ambitionen och kvaliteten i det individuella arbetet med den arbetssökande. Av de föreslagna medlen för tillfälliga personalförstärkningar vid arbetsförmedlingen och arbetsmarknadsinstituterna bör 20 miljoner kronor få användas för projekt i syfte att stimulera effektivare arbetsformer som skall främja arbetsförmedlingens och arbetsmarknadsinstitutens arbete med individuella handlingsplaner. Effektivare arbetsformer i platsförmedlingen ökar möjligheterna till långsiktiga lösningar på den reguljära arbetsmarknaden för de arbetslösa. Personalen vid förmedlingar och institut kommer att ha en viktig roll i arbetet med att halvera den öppna arbetslösheten fram till år 2000.

Motion

Folkpartiet vill i motion Fi123 inte förneka att ett resurstillskott i detta läge är ofrånkomligt men anser att 200 miljoner kronor av de av regeringen föreslagna 620 miljoner kronorna bör anslås till lönebidrag. Riksdagen föreslås därför godkänna att högst 420 miljoner kronor av medlen under anslaget Arbetsmarknadspolitiska åtgärder får användas till tillfälliga personalförstärkningar vid arbetsförmedlingen och arbetsmarknadsinstituterna (yrk. 6). En uppföljning av personalförstärkningarnas effekter bör göras (yrk. 2 b). Denna bör redovisas för riksdagen före utgången av år 1997.

Utskottets bedömning

Som framgår i yttrandets inledande del har arbetsmarknadsläget försvagats under de senaste månaderna. Minskningen av antalet sysselsatta de senaste månaderna är, som anförts i den tidigare framställningen, oroande.

Att i detta läge i likhet med innevarande budgetår förstärka arbetsförmedlingar och arbetsmarknadsinstitut synes utskottet välbetänkt. Genom en sådan resursförstärkning ökar också möjligheterna att förverkliga intention-

erna med de individuella handlingsplaner som utskottet behandlar närmare i den följande framställningen. Studier som har genomförts vid tidigare personalförstärkningar vid arbetsförmedlingen visar i allmänhet att betydande förbättringar för olika sökandegrupper kan uppnås med enbart intensifierade förmedlingsinsatser. Detta konstateras i expertstudien *Effekter av arbetsmarknadspolitik – en översikt av svensk empirisk forskning* (Aktiv arbetsmarknadspolitik. Expertbilaga. SOU 1996:34).

Mot denna bakgrund anser arbetsmarknadsutskottet att regeringens förslag om att högst 620 000 000 kr av medlen under anslaget Arbetsmarknadspolitiska åtgärder får användas för tillfälliga personalförstärkningar vid arbetsförmedlingen och arbetsmarknadsinstitutet under budgetåret 1997 bör godkännas (yrk. 15). Av medlen får 20 miljoner kronor användas för att ytterligare utveckla och effektivisera arbetssättet med de individuella handlingsplanerna. Motion Fi123 (yrk. 2 b, 6) avstyrks därmed. Beträffande förslag i motion Fi123 om ytterligare medel till lönebidrag återkommer utskottet till denna fråga nedan under avsnittet Arbetshandikappade på arbetsmarknaden.

Utökad lokal samverkan i arbetsförmedlingsnämnderna (s. 7.19–7.21)

Propositionen

Kommunerna har under första delen av 1990-talet fått en allt mer krävande roll när det gäller att genomföra den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Trots ökade statliga insatser i arbetsmarknadspolitiken har kommunernas kostnader för olika typer av insatser för arbetslösa vuxit snabbt. Kommunerna har i dag ett stort intresse och engagemang i arbetsmarknadsfrågor, vilket bl.a. kommit till uttryck i ett omfattande intresse för att delta i försök med utökad lokal samverkan (prop. 1995/96:148, AU13, rskr. 223).

En statligt dimensionerad och styrd arbetsmarknadspolitik i nära samverkan med lokal kompetens, leder till bättre lösningar för de enskilda individerna. Enligt propositionen är det angeläget att ta till vara det stora intresse och engagemang som kommunerna har i arbetsmarknadsfrågor.

Arbetsförmedlingsnämnden är ett organ för samarbete i lokala arbetsmarknadsfrågor. Den har till uppgift att utforma den arbetsmarknadspolitiska verksamheten utifrån lokala förutsättningar och behov. Enligt Arbetsmarknadsverkets instruktion (1988:1139) bör länsarbetsnämnden delegera till arbetsförmedlingsnämnden frågor som detta lokala organ lämpligen bör pröva.

Regeringen föreslår att instruktionen för AMV ändras så att där framgår att det bör finnas en arbetsförmedlingsnämnd i varje kommun (yrk. 17). Riksdagen föreslås godkänna regeringens förslag i fråga om sammansättningen av arbetsförmedlingsnämnderna (yrk. 16). Förslaget innebär att ordföranden och en majoritet av ledamöterna i arbetsförmedlingsnämnden utses efter förslag av kommunen, vilket innebär att kommunen får ett avgörande inflytande över nämndens verksamhet. I nämnden skall också finnas representanter för det lokala näringslivet och arbetstagarorganisationer.

Moderata samlingspartiet hävdar i sin motion A49 att en kommunalisering av arbetslösheten innebär en riskfylld strategi och kan leda till en tredje arbetsmarknad med eviga bidragsjobb i kommunal regi. Erfarenheterna av den försöksverksamhet som riksdagen nyligen beslutat om bör enligt motion Fi122 först prövas. Regeringens förslag om att förändra kommunernas roll i arbetsmarknadspolitiken avstyrks. Mot denna bakgrund bör riksdagen avslå regeringens förslag dels i fråga om sammansättningen av arbetsförmedlingsnämnderna (yrk. 2), dels att det bör finnas en arbetsförmedlingsnämnd i varje kommun (yrk. 3). Staten bör även i framtiden bära det ansvar som de föreslagna arbetsförmedlingsnämnderna skulle få.

Folkpartiet liberalerna uttrycker som ovan redovisats i motion Fi123 sin positiva syn på att den lokala arbetsförmedlingen får ett större ansvar än tidigare men varnar samtidigt för kommunalisering av arbetsmarknadspolitiken. Arbetsmarknadspolitiken bör förbli en statlig angelägenhet.

Vänsterpartiet har i motion Fi116 inget att erinra mot förslagen om ytterligare lokal förankring samt ändring av arbetsförmedlingsnämndernas ställning och sammansättning. Partiet vill dock framhålla att det i den allmänna debatten tycks förekomma missförstånd om vad reformen i realiteten innebär. Några stora medelstillskott kommer inte kommunerna till del.

Enligt Vänsterpartiet måste arbetsmarknadspolitiken ses som en del av den ekonomiska politiken och ansvaret utkrävas av regeringen. Den lokala arbetsmarknaden måste kunna gå utanför kommungränserna. Individer får inte "låsas in" i kommunala sysselsättningsprojekt. Samtidigt skulle lokal samverkan och lokalt ansvar kunna effektivisera arbetet förutsatt att arbetsmarknaden är expansiv och resurserna tillräckliga. Den arbetsmarknadspolitiska ambitionen måste vara den förhärskande, inte endast den socialpolitiska (yrk. 25).

Ett förslag från *Miljöpartiet* i motion Fi117 (yrk. 49) om tillsättande av en utredning om sammanslagna lokala organisationer behandlas nedan i avsnittet Nya former för sysselsättning.

Utskottet bedömning

Riksdagen har genom olika beslut sedan våren 1995 understrukit kommunernas ansvar och roll i arbetsmarknadspolitiken. Det har bl.a. inneburit att kommunerna har fått ett samlat ansvar för ungdomar under 20 år. De statliga arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har begränsats till att i första hand gälla personer över 20 år. I samband med besluten har riksdagen betonat att en fastare samverkan mellan kommuner, försäkringskassa och arbetsförmedling skulle kunna leda till effektivare arbetslöshetsbekämpning. Våren 1996 har riksdagen beslutat om försöksverksamhet med lokal samverkan mot arbetslösheten (prop. 1995/96:148, AU13, rskr. 223).

Den allvarliga situationen på arbetsmarknaden i början av 1990-talet har medfört att kommunernas engagemang i arbetsmarknadspolitiken ökat väsentligt. Denna utveckling har medfört ett växande behov av lokal anpass-

ning av arbetsmarknadspolitiken. Möjligheterna att hitta de effektivaste lösningarna på lokal nivå måste enligt utskottets bedömning öka om arbetsförmedlingsnämnderna sätts samman så, att ordföranden och en majoritet av ledamöterna i dessa utses efter förslag av kommunen. Enligt utskottet är det rimligt att kommunen har ett avgörande inflytande över nämndens verksamhet. Tonvikten på lokal förankring leder till slutsatsen att nämnden också skall innefatta representanter för det lokala näringslivet och arbetstagarorganisationer.

Som arbetsmarknadsutskottet anför i annat sammanhang skall den offentliga arbetsförmedlingen även i framtiden vara anslagsfinansierad, heltäckande och avgiftsfri. En effektiv arbetsmarknadspolitik kräver ett samspel med den ekonomiska politiken och stabiliseringspolitiken som bara staten kan svara för. Därför skall arbetsförmedlingen inte enbart ha ett kommunalt perspektiv utan måste kombinera detta med ett regionalt och nationellt perspektiv. Därigenom kan individens valmöjligheter öka och lediga platser tillsättas snabbare. Enligt utskottets uppfattning är det alltså inte fråga om att ett utökat lokalt ansvar kommer att innebära att man överger den nationella arbetsmarknadspolitiken. I stället kommer den att kompletteras med värdefulla kunskaper och erfarenheter genom ett ökat lokalt engagemang. Motion Fi122 (yrk. 2, 3) avstyrks därmed.

Utskottet har ingen annan uppfattning än motion Fi116 (yrk. 25) att den arbetsmarknadspolitiska ambitionen måste vara den förhärskande när arbetsmarknadspolitikens lokala förankring utvecklas. Den reguljära arbetsmarknadens behov och effektivitet skall stå i fokus för arbetsförmedlingsnämndernas verksamhet. Utskottet utgår från att det institut som föreslås inrättat under Arbetsmarknadsdepartementet kommer att följa utvecklingen även beträffande det utökade lokala ansvaret för arbetsmarknadspolitiken. Vidare förutsätter utskottet att, även framgent, företrädare för länsarbetsnämnd och arbetsförmedling skall ingå i arbetsförmedlingsnämnd. Arbetsmarknadsutskottet anser att regeringens förslag om sammansättningen av arbetsförmedlingsnämnderna och om att det bör finnas en arbetsförmedlingsnämnd i varje kommun (yrk. 16, 17) bör godkännas. Motion Fi116 (yrk. 25) bör avstyrkas.

Aktivitetsstöd (s. 7.21)

Propositionen

Verksamheten inom AMV styrs av regeringen genom krav på mål- och resultatuppfyllelse i stället för genom regelstyrning. Medlen för verksamheten har slagits samman till allt färre anslag och ekonomiska restriktioner har slopats i betydande omfattning. Genom införande av arbetsplatsintroduktion (API) har flera praktikåtgärder slagits ihop till en. AMV:s verksamhet har blivit mer decentraliserad och mer resultatriktad på alla nivåer. Uppföljningen vad gäller resultat och ekonomi har blivit bättre.

Arbetsmarknadspolitiska kommittén framhåller vidare i sitt slutbetänkande (SOU 1996:34) Aktiv arbetsmarknadspolitik, liksom AMS i sin anslagsfram-

ställning för budgetåret 1997, att regelförändringar och färre åtgärder är ett verksamt medel att uppnå en större effektivitet inom arbetsförmedlingen.

Bidragen till en enskild som deltar i en arbetsmarknadspolitisk åtgärd lämnas i dag i form av utbildningsbidrag. Det sker bl.a. vid arbetsmarknadsutbildning och arbetsplatsintroduktion (API) samt vid deltagande i datortek och arbetslivsutveckling (ALU). Bidragen vid åtgärderna regleras i egna lagar eller förordningar trots att de huvudsakliga bestämmelserna är gemensamma för åtgärderna.

Som ytterligare steg i en regelförenkling föreslås att reglerna för ersättning vid de individinriktade åtgärderna slås ihop till en stödform; aktivitetsstöd. Reglerna om stödet skall samlas i en förordning och skall gälla från den 1 januari 1997. En arbetslös som deltar i en av arbetsförmedling/arbetsmarknadsinstitut erbjuden aktivitet får ett aktivitetsstöd. Stödet lämnas i form av utbildningsbidrag. Ett beslut om aktivitetsstöd får i normalfallet omfatta högst sex månader men kan i vissa fall förlängas. Ersättningen lämnas med samma belopp som den arbetslöse skulle ha fått från arbetslöshetskassa eller KAS. Tekniken kommer i detta avseende att likna den som för närvarande gäller vid ALU. Någon uppräkningsbeloppet skall således inte göras. Det lägsta utbildningsbidrag som lämnas skall vara KAS-beloppet, 230 kr per dag.

Den föreslagna regelförändringen beräknas leda till en besparing på 189 miljoner kronor för budgetåret 1997.

Motion

Vänsterpartiet i motion Fi116 (yrk. 26) godtar att ersättningen i de individinriktade stödformerna slås ihop till ett aktivitetsstöd. Partiet avvisar emellertid den föreslagna nivån på stödet. Som följd härav avvisas också regeringens förslag till besparing genom det föreslagna aktivitetsstödet (yrk. 50 delvis). Besparingens innebörd är enligt Vänsterpartiets mening oklar. Budgetmässiga prioriteringar bör dessutom, framhåller man, göras i ett sammanhang och således invänta den ordinarie budgetprocessen.

Utskottets bedömning

Utskottet anser att riksdagen skall godkänna regeringens förslag om att sammanföra bidragen till deltagare i arbetsmarknadspolitiska åtgärder till ett aktivitetsstöd och nivån på detta stöd (yrk. 18). Samtidigt bör riksdagen godkänna regeringens förslag till besparing i fråga om aktivitetsstödet (yrk. 26 delvis). Motion Fi116 (yrk. 26, 50 delvis) avstyrks därmed.

De arbetsmarknadspolitiska programmens omfattning (s. 7.23–7.24)

Propositionen

Mot bakgrund av bl.a. regeringens mål att till år 2000 halvera den öppna arbetslösheten, är det av största vikt att arbetskraftens rörlighet och flexibilitet

förstärks. I propositionen poängteras detta. De arbetslösa måste ges ökade möjligheter att erhålla relevanta kunskaper genom utbildning och praktik. Därigenom minskar sök- och vakanstiderna. Riskerna för inflationsdrivande flaskhalsar kan undvikas. Enligt regeringen bör under budgetåret 1997 minst 230 000 personer i genomsnitt per månad få utbildning och sysselsättning genom konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det mer exakta medelsbehovet för dessa åtgärder och fördelningen av medlen på anslag kommer att redovisas i budgetpropositionen för år 1997. Genom effektivisering av användning av åtgärderna skall 85 miljoner kronor sparas under budgetåret 1997.

Motioner

Moderata samlingspartiet förordar i motion A49 (yrk. 41 delvis) att de huvudsakliga arbetsmarknadsinsatserna skall inriktas mot dem som är, eller löper stor risk att bli, arbetslösa för lång tid.

Kristdemokratiska samhällspartiet förordar i motion Fi118 (yrk. 16, 17) att AMS som en central myndighet ytterligare minskas ner till förmån för fältarbetet på arbetsförmedlingarna. Vidare bör ett nytt utvärderingssystem tillskapas som också ser till kvaliteten i de arbetsmarknadspolitiska åtgärdernas utförande. Med en sådan helhetssyn bör kvantiteten mätas i intervall. Budgetåret 1997 bör intervallet vara 190 000–240 000 åtgärdsplatser.

Utskottets bedömning

Med hänsyn till det försämrade läget på arbetsmarknaden och ambitionen att uppnå målet att halvera den öppna arbetslösheten till år 2000 finns enligt utskottet inte skäl att göra hårdare prioriteringar beträffande de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Det förslag som läggs fram i propositionen måste i dagens läge bedömas som rimligt och realistiskt. Utskottet noterar att det mer exakta medelsbehovet för åtgärderna och fördelningen av medlen på anslag kommer att redovisas i budgetpropositionen för år 1997.

Utskottet delar den uppfattning som förs fram i Kristdemokraternas motion, nämligen att man i utvärderingar måste se till såväl kvantitet som kvalitet. Självfallet är det av stort intresse att i utvärderingar också belysa hur sannolikheten att få ett fast eller temporärt arbete påverkas av olika typer av arbetsmarknadspolitiska åtgärder respektive öppen arbetslöshet. En rad studier av denna karaktär har också genomförts i den svenska arbetsmarknadspolitiska forskningen under 1990-talet. Dessa studier finns redovisade i en expertbilaga till Arbetsmarknadspolitiska kommitténs betänkande (SOU 1996:34).

Utskottet utgår från att såväl kvantitativa som kvalitativa studier kommer att göras inom ramen för den intensifierade utvärdering av arbetsmarknadspolitiken som förespråkas i propositionen. Det finns exempelvis anledning att anta att det föreslagna institutet för utvärderingar inom arbetsmarknadspolitiken även kommer att göra studier av kvalitativa aspekter på arbetsmarknadspolitiken och de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna.

Den enskilde individen i centrum (s. 7.24–7.26)

Propositionen

Individuella handlingsplaner

Den enskilde skall stå i centrum för de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Målinriktade individuella handlingsplaner som tydliggör den arbetslöses och myndigheternas ansvar skall upprättas efter en viss tids arbetslöshet. Handlingsplanen skall vara ett ömsesidigt kontrakt mellan arbetsförmedling/arbetsmarknadsinstitut och den arbetssökande.

Handlingsplanen skall först och främst klarlägga vilka åtgärder som skall vidtas och vilka kontakter som skall tas av arbetsförmedlingen/arbetsmarknadsinstitutet och andra berörda aktörer respektive den arbetssökande för att den arbetslöse så snabbt som möjligt skall komma i arbete. Individuella och målinriktade handlingsplaner är ett centralt hjälpmedel för att nå fram till en tillfällig eller fast anställning. Den som är arbetslös måste ha ett klart ansvar för sin situation och aktivt och målmedvetet arbeta för att få en anställning. Stödinsatserna från berörda myndigheter måste inriktas mot dem som allra bäst behöver stöd.

Arbetsförmedlingen skall verka för en snabb återgång från arbetslöshet till nytt arbete. Här är enligt regeringen de individuella handlingsplanerna ett viktigt hjälpmedel. De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna måste vidare ge utrymme för och starkare stimulera den arbetslöse till mer målinriktade aktiviteter för att finna arbete. Med åtgärderna finns det möjlighet att inom ramen för den individuella handlingsplanen varva insatser i form av utbildning och praktik.

Alla behöver inte omfattas av en individuell handlingsplan, men alla långtidsarbetslösa skall ha en sådan. Arbetsförmedlingen/arbetsmarknadsinstitutet avgör vem eller vilka som skall ha en handlingsplan och när den skall upprättas. Handlingsplanen, som är till för att följas, skall inriktas på att motverka långtidsarbetslöshet, rundgång och utförsäkring.

Motion

Vänsterpartiet ger i motion Fi116 sitt fulla stöd till arbetssättet med individuella handlingsplaner. Förslaget förutsätter dock tillräckliga personalresurser liksom att det tydligt klarläggs vad den sökande och arbetsförmedlingen är överens om. Det normala borde vara att en genuint arbetslös arbetssökande, som inte har särskilt goda förutsättningar på arbetsmarknaden, mycket snart borde omfattas av en handlingsplan. Regeringens förslag om att alla långtidsarbetslösa skall ha en sådan är otillräckligt.

Regeringen borde också utarbeta klarare riktlinjer om vad en handlingsplan skall innefatta samt klarlägga vissa form- och ansvarsfrågor. Propositionen har enligt Vänsterpartiet inte tillräckligt belyst rättstryggheten för den enskilde. Det är viktigt att tolkningen av ”kontraktet” och vad som händer vid ”kontraktsbrott” från endera parten noga övervägs. Inga oklarheter får

Utskottets bedömning

Ett centralt hjälpmedel för ett mer målinriktat arbetssökande är individuella handlingsplaner. En individuell handlingsplan kan generellt beskrivas som en kombinerad utbildnings- och jobbsökarstrategi för den arbetssökande och utformas i samråd mellan den arbetssökande och arbetsförmedlingen.

Det finns enligt arbetsmarknadsforskningen belägg för att individuella handlingsplaner ökar möjligheterna att få en fast förankring på arbetsmarknaden. EFA, Expertgruppen för arbetsmarknadspolitiska utvärderingsstudier, har exempelvis konstaterat att tillfälligt arbete inom en plan är den avgjort bästa strategin för att få eller vara på god väg mot ett fast arbete inom ett önskat yrkesområde (SOU 1993:43).

Arbetsmarknadsforskningen kan emellertid i dag inte ge något bestämt svar på frågan vilka åtgärder som bör användas inom ramen för individuella handlingsplaner. Det visar expertstudien *Effekter av arbetsmarknadspolitik – en översikt av svensk empirisk forskning* (Aktiv arbetsmarknadspolitik. Expertbilaga. SOU 1996:34). Enligt studien leder intensifierade förmedlingsinsatser till förkortade arbetslöshetstider och medför inte inlåsning i arbetslöshet. Detta är enligt studien en viktig observation eftersom just förmedlingsinsatser är ett centralt inslag i de individuella handlingsplanerna.

Det är enligt expertstudien viktigt att det finns en betydande flexibilitet när det gäller vilka arbetsmarknadspolitiska åtgärder som bör komma i fråga för en arbetssökande som har en målinriktad strategi för att få arbete. En sådan flexibilitet kan uppnås inom ramen för individuella handlingsplaner där betoningen på "individuell" garanterar att åtgärderna kan ges en flexibel utformning efter den arbetssökandes behov. Enligt utskottets uppfattning är det väsentligt att arbetssättet med individuella handlingsplaner utformas på ett sådant sätt att den önskvärda flexibiliteten kan erhållas.

Att riksdagen i en situation där AMV:s verksamhet allt tydligare inriktas på målstyrning och friare utnyttjande av åtgärdsmedel skulle detaljreglera eller utarbeta närmare riktlinjer för vad en individuell handlingsplan skall innefatta vore enligt arbetsmarknadsutskottets uppfattning motsägelsefullt. Utskottet bedömer att AMV på basis av erfarenheter av hittillsvarande verksamhet med individuella handlingsplaner, empiriska forskningsresultat kring sådana planer samt inte minst den utveckling av arbetsformer som skall ske med särskilda medel, har förutsättningar att använda individuella handlingsplaner på ett effektivt sätt. Ineffektivitet och onödig byråkrati skulle kunna bli följderna om riksdagen slog fast närmare riktlinjer för vad en handlingsplan skall innefatta.

Individuella handlingsplaner skall enligt propositionen upprättas mellan arbetsförmedling/arbetsmarknadsinstitut och den arbetssökande. Frågor om rättstrygghet vid användning av individuella handlingsplaner påtalas i Vänsterpartiets motion Fil 16 (yrk. 29) där det sägs att inga oklarheter får råda om vad som händer vid "kontraktsbrott". Om den arbetssökande inte fullföljer

sina åtaganden enligt handlingsplanen omprövas ersättningsrätten, något som också berörs nedan i anslutning till övervägandena om sanktionssystemet i arbetslöshetsförsäkringen. På motsvarande sätt måste enligt utskottets uppfattning ett ansvar läggas på förmedlingen att fullfölja sina åtaganden enligt ”kontraktet”. Regeringen bör skyndsamt närmare överväga formerna för detta. Motion Fi116 (yrk. 29) avstyrks därmed.

Platsförmedlingen – arbetsförmedlingens grundläggande uppgift (s. 7.26–7.28)

Propositionen

Den offentliga arbetsförmedlingen skall enligt propositionen även i framtiden vara anslagsfinansierad, heltäckande och avgiftsfri. Platsförmedlingen är arbetsförmedlingens grundläggande uppgift och tillika en av hörnstenarna i den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Det är av stor vikt att alla får information om lediga platser och, om behov finns, tillgång till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Enligt propositionen kan arbetsförmedlingen få utökat utrymme att arbeta med arbetsförmedling genom att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna samordnas och kommunernas roll i genomförandet tydliggörs.

Motion

Moderata samlingspartiet anser i motion A49 att det fortfarande finns restriktioner i den privata förmedlingsverksamhet som etablerats sedan arbetsförmedlingens monopol upphörde 1993. Mycket talar enligt motionen för att dessa restriktioner gör det onödigt svårt för arbetslösa att hitta en lämplig och intresserad arbetsgivare. Något tvång att anmäla lediga platser till den ena eller andra arbetsförmedlingen skall inte finnas. Olika konkurrerande förmedlingar är en bättre garanti för effektivitet än administrativa regleringar. Motionen föreslår att kvardröjande hinder för privat arbetsförmedling undanröjs redan från den 1 september 1996 (yrk. 44).

Utskottets bedömning

Riksdagen beslutade i maj 1993 (prop. 1992/93:218, AU16, rskr. 345) att det s.k. arbetsförmedlingsmonopolet skulle avskaffas fr.o.m. den 1 juli 1993. Avregleringen skedde genom att kravet på tillstånd från AMS för att under vissa förutsättningar få bedriva arbetsförmedlingsverksamhet slopades. Det enda undantag som därefter fanns kvar avsåg arbetsförmedling för sjömän, som inte får bedrivas mot ersättning. Samtidigt som arbetsförmedlingsmonopolet avskaffades gjordes också vissa lättnader i de restriktioner som gällde vid verksamhet som innefattar uthyrning av arbetskraft. Den dittillsvarande fyramånadersgränsen för uthyrning av enskild arbetstagare slopades. Riksdagen beslutade att vid såväl arbetsförmedling som uthyrning av arbetskraft skall gälla ett straffsanktionerat förbud att ta betalt av arbetssökande eller arbetstagare.

Enligt propositionen (1992/93:218) om avreglering av arbetsförmedlingsmonopolet skall en utvärdering av lagstiftningsändringarna ske under 1996. Då bör man enligt propositionen särskilt beakta bl.a. avregleringens effekter på den offentliga arbetsförmedlingen och informationen om lediga platser (platsanmälningslagen). Förberedelserna för utvärderingen pågår för närvarande i regeringskansliet. I avvaktan på resultatet av utvärderingen anser arbetsmarknadsutskottet att riksdagen inte bör göra något uttalande i den aktuella frågan. Utskottet vill dock i sammanhanget betona att man bör eftersträva samverkan och samarbete mellan den offentliga förmedlingen och alternativa förmedlingsformer. Detta kan bidra till att öka arbetsmarknadens effektivitet. Mot denna bakgrund avstyrks motion A49 (yrk. 44).

Arbetsmarknadsutbildning (s. 7.28 f.)

Propositionen

Arbetsmarknadsutbildning skall vara anpassad till den arbetssökandes behov och förutsättningar samt till kraven på arbetsmarknaden.

Den arbetsmarknadspolitiska profilen markeras av att utbildningsvalet skall ske inom bestämda ramar och skall syfta till att stärka den enskildes möjligheter att få ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsmässiga hänsyn skall väga tyngre än de rent utbildningsmässiga. Avvägningen mellan val av *arbetsmarknadsutbildning* och *reguljär utbildning* bör ske inom ramen för den individuella handlingsplan som af/ami arbetar fram i samråd med den arbetssökande.

Arbetslösa personer kommer att prioriteras inom ramen för den extra utbildningssatsning som kommunerna skall ansvara för.

Arbetsmarknadsutbildning är ett viktigt instrument för att *invandrare* skall komma in på den svenska arbetsmarknaden eller för att bidra till att den arbetssökande får en förvärvskompetens vid en eventuell återvandring.

Arbetsmarknadsutbildning skall också kunna användas för att kursdeltagarna skall få möjlighet att utveckla egna affärsidéer i syfte att *starta egna företag eller kooperativ*. Utbildningen skall också kunna användas för att utveckla nya utbildningar, t.ex. *miljöinformatörsutbildning*.

Regeringen kommer att överväga vilka utbildningar som skall kunna vara öppna för en förmånlig studiefinansiering. Enligt nuvarande system kan studier upp till 40 poäng inom högskolan beviljas som arbetsmarknadsutbildning.

Arbetsmarknadsutbildning där praktikperioder varvas med teoretiska inslag bör få ett större utrymme. Utbildningen bör upphandlas från ordinarie utbildningsanordnare eller från företag. *Den varvade utbildningen* kan bli ett slags lärlingsutbildning för dem som fyllt 20 år. Det kan vara en framkomlig väg för att stärka vissa grupper. Företagen får också möjlighet att anpassa utbildningen till sina behov. Af/ami och kommunen bör kunna svara för att utbildningen får en regional och en bredare arbetsmarknadsanpassad profil.

Utbildningen skall vidare ha hög kvalitet och vara anpassad till efterfrågan på arbetsmarknaden. Ett *utökat samarbete med kommunerna samt med de lokala arbetsmarknadsparterna* bör utgöra grunden för val av inriktning för

arbetsmarknadsutbildningen. Kunskaperna om kompetensbehovet på den lokala arbetsmarknaden finns där.

Insatser inom ramen för Exportrådets verksamhet kan ha positiva effekter på tillväxt och sysselsättning. Regeringen avser att i regleringsbrevet för AMV för budgetåret 1997 ge AMS möjlighet att som arbetsmarknadsutbildning särskilt upphandla *exportsäljarutbildning*. Inte minst invandrare med språkkunskaper och annan kompetens som kan vara av intresse för exportmarknaden utgör en målgrupp för utbildningen.

Regeringen avser att inom ramen för *upphandlad arbetsmarknadsutbildning* göra en besparing motsvarande 300 miljoner kronor budgetåret 1997 som delfinansiering av utbildningssatsningen.

Grupperna *arbetshandikappade respektive utomnordiska medborgare* har ofta behov av längre och mer omfattande utbildning. Av de arbetshandikappade inskrivna vid af/ami i oktober 1995 hade endast 45 % en högre utbildning än grundskola, medan för samtliga arbetssökande under samma tid 70 % hade en högre utbildningsbakgrund än grundskola. En jämförelsevis stor andel av utomnordiska medborgare har endast förgymnasial utbildning.

För att hjälpa dessa svårt utsatta grupper att få jobb på den reguljära arbetsmarknaden föreslås att, som ett undantag från principen att arbetsmarknadsutbildning som regel inte skall utgöras av allmänt behörighetsgivande utbildning, det skall vara möjligt för de nämnda grupperna att *studera inom det reguljära utbildningsväsendet inom ramen för arbetsmarknadsutbildning*.

Af/ami föreslås således vid behov kunna erbjuda utomnordiska medborgare som varit arbetslösa och inskrivna vid arbetsförmedlingen i två år eller längre samt arbetslösa arbetshandikappade möjlighet att studera på grundskole- och gymnasienivå inom det reguljära utbildningsväsendet inom ramen för arbetsmarknadsutbildning.

Motioner

Moderata samlingspartiet i kommittémotion Fi122 (yrk. 4) kritiserar förslaget om att *utomnordiska invandrare och arbetshandikappade* skall få möjlighet att studera på a-kassa inom det reguljära utbildningsväsendet på grundskole- och gymnasienivå. Motionärerna befarar motsättningar olika grupper emellan och att besvärande orättvisor blir följden. Motionärerna betraktar förslaget som ogenomtänkt och förordar att riksdagen skickar tillbaka förslaget till regeringen för ytterligare överväganden – bl.a. bör Studie- och utredningsrådets förslag beaktas.

Vänsterpartiet i motion Fi116 (yrk. 50 delvis) anser att riksdagen bör avslå förslaget till besparing på 300 miljoner kronor i fråga om *upphandlad arbetsmarknadsutbildning*. Det finns enligt motionen inte något beslutsunderlag varigenom man kan bedöma hur en eventuell växling kan ske gentemot satsningen på vuxenutbildning. Frågan bör därför prövas i budgetprocessen.

Utskottet anser att riksdagen skall godkänna regeringens förslag om utomnordiska medborgares och arbetshandikappades rätt att studera inom det reguljära utbildningsväsendet motsvarande grundskole- och gymnasienivå inom arbetsmarknadsutbildning (yrk. 19). Detsamma gäller förslaget till besparing i fråga om upphandlad arbetsmarknadsutbildning (yrk. 26 delvis). Motionerna Fi116 (yrk. 50 delvis) och Fi122 (yrk. 4) avstyrks därmed.

Arbetsplatsintroduktion (API) (s. 7.33)

Propositionen

Arbetsplatsintroduktion är en praktikåtgärd som får beviljas arbetslösa från och med den 1 juli det år de fyller 20 år. För ungdomar under 25 år får åtgärden, med vissa undantag, bara beviljas om den följs av en anställning som varar minst sex månader.

Anställningskravet föreslås slopat från och med den 1 september 1996. Anställningskravet uppges missgynna ungdomar i åldern 20–25 år eftersom motsvarande regel inte finns vare sig för äldre eller för dem som är yngre än 20 år och har praktik inom ramen för det kommunala uppföljningsansvaret. Förändringen motiveras också av utvecklingen med en minskning av antalet lediga platser.

Motioner

Kristdemokraterna föreslår i motion Fi118 (yrk. 18) att anställningskravet vid API slopas redan den 1 augusti 1996.

Vänsterpartiet i motion Fi116 (yrk. 21) uppmärksammar situationen för arbetslösa akademiker utan arbetslivserfarenhet och invandrare. Dessa grupper kan i dag få API under sex månader. I motionen föreslås att den tiden utvidgas till ett år.

Utskottets bedömning

Utskottet anser att riksdagen skall godkänna regeringens förslag att anställningskravet vid arbetsplatsintroduktion (yrk. 20) slopas fr.o.m. den 1 september 1996. Motionerna Fi116 (yrk. 21) och Fi118 (yrk. 18) avstyrks.

Propositionen

Verksamheten innebär att arbetssökande under högst tre månader tränar grundläggande datakunskaper på halvtid och deltar i arbetsmarknadsinriktade projektarbeten på den andra halvtiden. Datortekens arbetsmarknadsinriktade projektdel ingår som ett utvecklingsområde i det svenska programmet för insatser inom EU:s Mål 3-program.

Fr.o.m. den 1 juli 1996 öppnas datorteken även för dem som har fyllt 25 år. Härigenom blir verksamheten tillgänglig även för äldre som saknar dataerfarenhet.

Möjligheten för invandrare att kombinera datautbildning med t.ex. träning i svenska språket bör tas till vara inom datortekverksamheten.

Det är viktigt att eftersträva att den hittills uppnådda jämna könsfördelningen mellan kvinnor och män bland deltagarna i datorteken bibehålls.

Den snabba utvecklingen på IT-området skall återspegla sig i datortekverksamheten. Alla deltagare bör få introduktion i användningen av Internet. Ytterligare investeringar i hårdvara samt uppkopplingar mot Internet bör kunna ske i datortekens verksamhet. Regeringen avser att inom ramen för befintliga resurser föreskriva att högst 40 miljoner kronor får användas för reinvesteringar i hårdvara och för drift av verksamheten.

Motion

Vänsterpartiet i motion Fi116 (yrk. 30) föreslår införande av ett uppföljningsprogram för arbetslösa ungdomar upp till 25 år som genomgått datorutbildning. Ungdomarna skall med ett särskilt rekryteringsstöd i högst sex månader kunna arbeta i små företag. Förslaget tillgodoser behovet av teknikspridning samtidigt som ungdomsarbetslösheten bekämpas.

Utskottets bedömning

Utskottet behandlade motsvarande yrkande från Vänsterpartiet i yttrandet 1995/96:AU4y till finansutskottet med anledning av den ekonomiska vårpropositionen 1995/96:150. Utskottet bedömde därvid att det uppföljningsbehov motionen talar om redan i dag kan tillgodoses genom att arbetslösa, som efter datortekverksamheten inte får ett reguljärt arbete, ges tillfälle att tillämpa sina datorfärdigheter i en anställning med rekryteringsstöd eller i en praktikplats inom ramen för arbetsplatsintroduktion. Utskottet vidhåller sin bedömning och avstyrker motion Fi116 (yrk. 30).

Rekryteringsstöd och beredskapsarbete (s. 7.34)**Propositionen**

Enligt gällande bestämmelser lämnas *rekryteringsstöd* under högst sex månader och med högst 50 % av lönekostnaden per månad, dock med högst 7 000 kr per månad. Bidragstiden kan i vissa fall förlängas till tolv månader.

Gällande bestämmelser när det gäller *beredskapsarbete* innebär att arbetsgivaren under högst sex månader får bidrag med högst 50 % av den bidragsgrundande lönekostnaden per månad, dock högst 7 000 kr. Bidragstiden kan i vissa fall förlängas med ytterligare sex månader. Bidrag till beredskapsarbeten inom skogs-, natur- och kultursektorn får lämnas med ett belopp som högst svarar mot hela lönekostnaden för arbetet.

EU-kommissionen har utifrån EG:s regler om statsstöd framfört vissa synpunkter när det gäller utformningen av det nuvarande rekryteringsstödet.

I propositionen föreslås att en arbetsgivare från den 1 januari 1997 får beviljas rekryteringsstöd med högst 350 kr per dag, dock högst 50 % av lönekostnaden i högst sex månader om han anställer en person som af/ami anvisar. Vid deltidsarbete skall stödet reduceras i proportion till arbetstiden. Motsvarande regler föreslås gälla för statsbidrag till *beredskapsarbete av tjänstekaraktär*.

Förändringen avseende rekryteringsstödet beräknas ge upphov till en besparing motsvarande 600 miljoner kronor under budgetåret 1997. Medlen skall delfinansiera utbildningssatsningen.

Motion

Vänsterpartiet i motion Fi116 (yrk. 32) anser att förslaget om bidragsnivåer och bidragsvillkor vid rekryteringsstöd och statsbidrag till beredskapsarbete av tjänstekaraktär skall avslås. Förslaget till besparing i rekryteringsstödet bör också avslås (yrk. 50 delvis). Motionärerna framhåller att det är svårt att i propositionen utläsa hur regelförändringen i rekryteringsstödet kan ge upphov till den angivna besparingen. Vänsterpartiet återkommer i samband med höstens budgetproposition med förslag till anslag till rekryteringsstöd.

Utskottets bedömning

Utskottet anser att riksdagen bör godkänna regeringens förslag om bidragsnivåer och bidragsvillkor vid rekryteringsstöd och statsbidrag till beredskapsarbete av tjänstekaraktär (yrk. 21). Riksdagen bör också godkänna förslaget till besparing i fråga om rekryteringsstödet (yrk. 26 delvis). Motion Fi116 (yrk. 32, 50 delvis) avstyrks.

Utbildningsvikariat (s. 7.37)

Propositionen

Gällande bestämmelser för utbildningsvikariat innebär att en arbetsgivare, som låter en anställd delta i utbildning med bibehållna anställningsförmåner och som efter anvisning av arbetsförmedlingen anställer en ersättare för den som deltar i utbildningen, får göra avdrag från de sociala avgifter som enligt lag skall betalas. För ersättaren får arbetsgivaren göra avdrag med 500 kr per arbetsdag som ersättaren är anställd. Arbetsgivaren får dessutom göra avdrag med högst 75 kr per utbildningstimme, dock högst 40 000 kr för varje arbetstagare som deltagit i en av länsarbetsnämnden godkänd yrkesutbildning eller

utbildning som ökar deltagarnas förutsättningar att tillgodogöra sig ny teknik eller utföra nya arbetsuppgifter.

Med anledning av den ekonomiska vårpropositionen (1995/96:150) har riksdagen beslutat att avdraget för ersättaren skall sänkas till 400 kr per dag och att avdraget för utbildningskostnaderna skall sänkas till högst 35 kr per utbildningstimme (bet. 1995/96:FiU10, prot. 109, rskr. 304). Förändringen gäller för utbildningsvikariat som påbörjas den 1 juli 1996 eller senare.

I syfte att utbildningsvikariat skall användas även i privat sektor och för att stimulera kompetensutveckling även i mindre företag och på mindre arbetsplatser föreslås en övergång den 1 januari 1997 *från nuvarande avdrags-system till ett bidragssystem*. Omläggningen av utbildningsvikariatet motiveras också av de synpunkter som framförts av Riksrevisionsverket (RRV) på utbildningsvikariatets nuvarande utformning. RRV konstaterar att uppföljningen av åtgärden försvåras eftersom två myndigheter – AMV och Riksskatteverket (RSV) – är involverade i beslutet. RRV anser att bidrag är att föredra framför avdrag.

Förslaget innebär att en arbetsgivare som anställer en utbildningsvikarie för den ordinarie anställda som med lön deltar i av arbetsgivaren anordnad fortbildning eller är ledig med lön för att starta egen verksamhet, av arbetsförmedlingen skall kunna få ett *vikariatsstöd*. Stödet lämnas med högst 350 kr per heldag som vikarien arbetar, dock högst 50 % av lönekostnaden inklusive sociala avgifter och semesterersättning per månad. Vid deltidsarbete skall stödet reduceras i proportion till arbetstiden.

Förslaget innebär vidare att en arbetsgivare som har kostnader för utbildning som syftar till att den anställda skall kunna tillgodogöra sig ny teknik eller utföra nya arbetsuppgifter av arbetsförmedlingen skall kunna beviljas ett *utbildningsstöd* med högst 40 kr per utbildningstimme, dock motsvarande högst 20 000 kr per vikarie. Utbildningen skall vara godkänd av länsarbetsnämnden.

Motion

Vänsterpartiet i motion Fi116 (yrk. 31) har inget att erinra mot att utbildningsvikariatets system med avdrag för arbetsgivaravgiften ersätts med ett bidragssystem. Däremot anser motionärerna att bidragets föreslagna nivå är helt oacceptabel både ur rättvis- och jämställdhetssynpunkt. Utbildningsvikariatet bör ersättas med högst 500 kr/dag och 80 kr/studietimme. Utbildningsstödet kommer med regeringens förslag att nästan halveras i förhållande till den nivå som gäller fram till den 1 juli. De sänkta ersättningsnivåerna kommer, säg det i motionen, att drastiskt minska antalet utbildningsvikariat.

Motionärerna konstaterar att propositionens förslag om att vikariatsstöd skall kunna lämnas till arbetsgivare då ordinarie anställd är ledig för att starta eget liknar det förslag *Vänsterpartiet* tidigare fört fram. Av förslaget framgår dock inte om anställda får rätt till tjänstledighet för att starta eget. Enligt motionärernas mening bör frågan om tjänstledighet för att starta eget lagregleras (yrk. 33).

Efter förslag i den ekonomiska vårpropositionen 1995/96:150 har riksdagen (bet. 1995/96:FiU10, AU4y, rskr. 304) beslutat om avdragsbegränsningar för arbetsgivare i utbildningsvikariaten från den 1 juli 1996. Arbetsmarknadsutskottet uttalade i det nämnda yttrandet 1995/96:AU4y till finansutskottet att det var rimligt att den i propositionen föreslagna utbildningssatsningen delfinansierades genom regeländringar i de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Utskottet aviserad också att en omläggning av ersättningssystemet i utbildningsvikariaten var förestående, bl.a. mot bakgrund av den kritik RRV framfört mot åtgärdens avdragssystem.

Utskottet anser att riksdagen bör godkänna regeringens förslag till bidragsnivåer och bidragsvillkor vid utbildningsvikariat (yrk. 22). Motion Fi116 (yrk. 31) avstyrks följaktligen.

Utskottet har så sent som i april 1996 med anledning av Vänsterpartiets motion 1994/95:A706 avvisat förslag om att rätten till tjänstledighet skall vidgas till att gälla även för start av eget företag (1995/96:AU9, rskr. 219). Utskottet står fast vid sin uppfattning. Motion Fi116 (yrk. 33) avstyrks därför.

Arbetslivsutveckling (ALU) (s. 7.39)

Propositionen

Åtgärden arbetslivsutveckling (ALU) regleras i en lag (1995:409) om arbetslivsutveckling som upphör att gälla vid utgången av år 1996.

ALU föreslås bedrivas även under nästa budgetår, vilket föranleder en ny lag som skall gälla under budgetåret 1997.

Motioner

Folkpartiet anser i kommittémotion Fi123 att en utvärdering bör göras av hur ALU fungerat (yrk. 2 c).

Vänsterpartiet anser i motion Fi116 (yrk. 34 delvis) mot bakgrund av partiets inställning till förslagen om arbetslöshetsersättning att den nuvarande lagen (1995:409) om arbetslivsutveckling skall förlängas budgetåret t.o.m. 1997.

Kristdemokraterna föreslår i motion Fi118 (yrk. 19) att ALU också skall kunna erbjudas till arbetslösa som inte är berättigade till a-kassa eller KAS-ersättning. Gruppen skulle därvid omfattas av aktivitetsstödet. Motionärerna anser en sådan ordning vara rimlig med tanke på att kommunerna skall vara medfinansierare vid den lokala samverkan mot arbetslöshet.

Utskottets bedömning

ALU får anvisas en arbetslös fr.o.m. den 1 juli det år vederbörande fyller 20 år om hon eller han inte kunnat beredas arbete på den reguljära arbetsmarknaden eller utbildning eller någon annan lämplig arbetsmarknadspolitisk

åtgärd. Härutöver krävs att den arbetslöse uppbär a-kassa eller kontant arbetsmarknadsstöd (KAS).

En arbetslös som inte är berättigade till a-kassa kan få KAS-ersättning. KAS lämnas tidigast den 1 juli det år den arbetslöse fyller 20 år. Som allmänna villkor gäller härutöver att den arbetslöse är arbetsför och oförhindrad att åta sig arbete minst tre timmar varje arbetsdag och i snitt minst 17 timmar i veckan. Den arbetslöse skall vidare vara anmäld som arbetssökande hos arbetsförmedlingen och vara beredd att ta erbjudet lämpligt arbete. Härutöver krävs för ersättning att den arbetslöse uppfyller ett arbetsvillkor.

Det finns sedan länge en stark koppling mellan rätten till arbetslöshetsersättning och de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. När den arbetslöse deltar i en åtgärd lämnas utbildningsbidrag med åtminstone samma belopp som han eller hon skulle ha fått i a-kassa eller KAS.

Utskottet är inte berett att stödja Kristdemokraternas förslag om att åtgärden också skall kunna lämnas till dem som inte är berättigade till arbetslöshetsersättning. Motion Fi118 (yrk. 19) bör således avstyrkas.

Utskottet har i den föregående framställningen redovisat sin uppfattning om utvärdering och uppföljning av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Utskottet utgår från att även ALU kommer att omfattas av sådan utvärdering som Folkpartiet tar upp i sin motion. Motion Fi123 (yrk. 2 c) avstyrks således.

Utskottet biträder propositionens förslag om att ALU skall bedrivas även under budgetåret 1997 och att detta föranleder en ny lag som skall gälla under 1997. Motion Fi116 (yrk. 34 delvis) avstyrks därmed.

När det gäller frågan om att anta propositionens förslag till lag om arbetslivsutveckling återkommer utskottet nedan till denna i samband med behandlingen av förslagen rörande arbetslöshetsersättningen.

Pendlingsstöd (s. 7.41)

Propositionen

Pendlingsstöd lämnas i dag till en arbetslös som fått anställning under minst sex månader till ort dit restiden överstiger en och en halv timme i vardera riktningen. Stödet utgår under längst sex månader med 1 200 kr i månaden. Om avståndet är för långt för daglig pendling lämnas bidrag till två hemresor i månaden.

För att motverka en kraftig överkompensation i områden med stort geografiskt pendlingsområde föreslås att ökade resekostnader blir kriterium för att erhålla pendlingsstöd i stället för restid. Pendlingsstöd föreslås således fr.o.m. den 1 januari 1997 bara lämnas för de *reskostnader som överstiger de kostnader som den arbetslöse normalt skulle haft för resor till och från arbetet inom normalt pendlingsavstånd*. Ersättningen föreslås liksom i dag utgå med högst 1 200 kr per månad och även i övrigt enligt samma regler som i dag.

Kristdemokraterna föreslår i motion Fi118 (yrk. 20) att pendlingsstödet avskaffas. Stödet har, sägs i motionen, som befarat skapat problem och inte nämnvärt bidragit till minskad arbetslöshet.

Utskottets bedömning

Utskottet anser att regeringens förslag i fråga om villkoren för pendlingsstöd bör godkännas (yrk. 23). Motion Fi118 (yrk. 20) avstyrks således.

Särskilda insatser för vissa grupper

Invandrarna på arbetsmarknaden (s. 7.42–7.46)

Propositionen

Situationen på arbetsmarknaden för invandrare, särskilt kvinnorna, är mycket allvarlig. År 1995 hade exempelvis mindre än var tredje kvinna med utomnordiskt medborgarskap ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden.

Mot denna bakgrund tillsattes Invandrapolitiska kommittén, vilken under våren 1996 lagt fram sitt slutbetänkande *Sverige, framtiden och mångfalden* (SOU 1996:55). Betänkandet remissbehandlas för närvarande. Kommittén föreslår strukturella förändringar av arbetsmarknaden, som skulle gynna alla och särskilt invandrare. Dock har kvinnornas situation inte särskilt beaktats i betänkandet, utan generella insatser föreslås för hela gruppen invandrare. Regeringen har för avsikt att återkomma till en del av förslagen från kommittén efter det att remissbehandlingen avslutats.

Enligt regeringens bedömning bör emellertid flyktingars och invandrades behov av arbetsmarknadspolitiska insatser inte i huvudsak lösas genom särskilda åtgärder utan inom ramen för de generella arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Ett visst behov av kompletterande insatser för invandrare kan dock finnas.

Eget företagande är en viktig möjlighet för invandrare att få sysselsättning. Några nya särskilda bankgarantier eller etableringsstöd till invandrare, såsom Invandrapolitiska kommittén föreslagit, bör dock inte införas enligt regeringens uppfattning. De stödformer som redan finns bör i stället komma invandrarna bättre till del.

Regeringen delar Invandrapolitiska kommitténs synpunkter att kompletteringsutbildningar för invandrare inom ramen för arbetsmarknadsutbildning, s.k. tillvaratagandeprogram, bör utnyttjas och utvecklas. Eventuella kostnader för resor vid deltagande i yrkesprövning för invandrare (YPI) bör liksom i dag kunna finansieras inom ramen för de otraditionella medlen.

Regeringen välkomnar de initiativ som tagits av företag, myndigheter och organisationer för att främja invandrarnas situation på arbetsmarknaden. Regeringen uppmanar därför parterna på arbetsmarknaden att konkretisera och följa upp initiativen. På den statliga sidan avser regeringen att ta fram kunskap om andelen invandrare bland de anställda på olika nivåer.

Omfattningen av diskrimineringen av invandrare i arbetslivet är mycket svår att fastställa. Sedan den 1 juli 1994 finns det regler om förbud mot etnisk diskriminering i arbetslivet. Under de snart två år som lagstiftningen varit tillämplig har dock inget ärende prövats i Arbetsdomstolen. Även om inte diskriminering är den huvudsakliga orsaken till invandrares svaga situation på arbetsmarknaden måste sådan diskriminering förhindras. Mot denna bakgrund avser regeringen att låta se över lagstiftningen mot etnisk diskriminering i arbetslivet.

Regeringen avser vidare att stödja tillvaratagandet av mångkulturell kompetens i arbetslivet, främst genom stöd till ett institut som bland annat skall arbeta med kunskapsuppbyggnad och erfarenhetsutbyte av fördelarna med mångfald i arbetslivet. Till detta ändamål (prop. 1995/96:105, Sfu5, rskr. 213) har 2 miljoner kronor anslagits.

I likhet med Arbetsmarknadspolitiska kommittén anser regeringen att mentorskap bör kunna prövas i ökad utsträckning.

Motioner

Vänsterpartiet anför i motion Fi116 (yrk. 35) att offentliga arbetsgivare har ett särskilt ansvar för att bryta det diskriminerande mönstret på arbetsmarknaden. Regeringen bör också uppta överläggningar med AMS om vilka åtgärder AMS skall vidta för att en större andel av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna skall riktas till invandrare. Ett förslag som förs fram rör ett system för obligatoriska praktikplatser grundade på praktikantavtal mellan parterna. Detta system skulle avse ungdomar samt invandrare. (Förslaget behandlas i avsnittet Näringslivets ansvar för ungdomar).

Vänsterpartiet välkomnar regeringens förslag om en översyn av lagstiftningen mot etnisk diskriminering i arbetslivet (yrk. 36). Enligt motionen bör lagstiftningen utsträckas så att den även omfattar ett förbud mot indirekt diskriminering samt mot diskriminering under anställningsförfarandet.

Mot bakgrund av att det förekommer en omfattande diskriminering av invandrare på den svenska arbetsmarknaden föreslår *Miljöpartiet* i motion Fi117 (yrk. 71) att lagen mot etnisk diskriminering ändras. Lagen bör enligt motionärerna kompletteras med en målsättningsparagraf av innebörd att ändamålet är att främja allas rätt till likabehandling i arbetslivet oberoende av hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung eller trosbekännelse. Vidare bör krav ställas på aktiva åtgärder från arbetsgivarens sida för att främja en utjämning av villkoren för grupper som är eftersatta på grund av sin etniska tillhörighet. Miljöpartiet föreslår att riksdagen antar de i motionen framlagda förslagen till ändringar i lagen (1994:134) mot etnisk diskriminering.

Utskottets bedömning

Arbetsmarknaden för de utomnordiska medborgarna har – som framgår av den tidigare framställningen – försämrats dramatiskt under 1990-talet. Enligt AKU var nästan 30 % av de utomnordiska medborgarna arbetslösa under år 1995, vilket kan jämföras med knappt 5 % år 1990. I dag har mindre än

hälften av de vuxna utländska kvinnorna och männen någon form av reguljär sysselsättning. Faktorer som har inverkat på invandrarnas sysselsättningssituation är bl.a. arbetslivets stigande krav på utbildnings- och arbetslivserfarenhet samt på kunskaper i svenska språket. Det finns risk att invandrades yrkeskunskaper går förlorade om väntan på beslut om uppehållstillstånd blir långvarig. Det finns tecken på att invandrare diskrimineras av många arbetsgivare.

Vänsterpartiet begär i motion Fi116 ett tillkännagivande om *offentliga arbetsgivares ansvar för invandrare* på arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsutskottet vill inledningsvis redovisa att utskottet nu liksom tidigare (i sitt av riksdagen godkända betänkande 1995/96:AU10) känner sympati för Vänsterpartiets motionssynpunkt om att den statliga rekryteringspolitiken måste beakta den erfarenhet som personer med invandrabakgrund har. Utskottet utgick emellertid från att den nyligen tillsatta utredningen med uppdrag att utvärdera den arbetsgivarpolitiska delegeringen till myndigheterna skall ta upp denna fråga (dir. 1996:2).

På den statliga sidan har regeringen dessutom aviserat ett uppdrag till ett urval av myndigheter, vilka skall redovisa andelen invandrare i förhållande till antalet anställda på olika nivåer. I uppdraget kommer också att ingå att analysera och redovisa de faktorer som kan förklara resultaten. Vidare skall redovisas hur myndigheten arbetar med denna fråga samt hur myndigheten söker främja en rekrytering på lika villkor. Enligt arbetsmarknadsutskottets uppfattning kommer det aviserade uppdraget att resultera i viktig information för det fortsatta arbetet att förbättra invandrarnas arbetsmarknadssituation inom den offentliga sektorn. Vidare anføres i propositionen att regeringen har för avsikt att återkomma till vissa av förslagen i Invandrapolitiska kommitténs slutbetänkande Sverige, framtiden och mångfalden.

Med hänsyn till att motionskravet i viss mån ligger i linje med pågående utredningsarbete anser arbetsmarknadsutskottet att något tillkännagivande med anledning av motion Fi116 (yrk. 35) inte bör vara aktuellt.

Såväl Vänsterpartiet i motion Fi116 som Miljöpartiet i motion Fi117 föreslår en *skärpning av lagen (1994:134) mot etnisk diskriminering*. Även om man kan anta att det förekommer diskriminering i arbetslivet har, sedan lagen trädde i kraft den 1 juli 1994, inget mål om diskriminering prövats i Arbetsdomstolen. Utskottet instämmer med propositionen att det är en av samhällets viktigaste uppgifter att förhindra etnisk diskriminering och hälsar med tillfredsställelse den av regeringen aviserade översynen av lagstiftningen mot etnisk diskriminering. I avvaktan på resultatet av översynen anser arbetsmarknadsutskottet att motionerna Fi116 (yrk. 36) och Fi117 (yrk. 71) bör avslås av riksdagen.

Offentliga tillfälliga arbeten för äldre (s. 7.47–7.48)

Propositionen

Regeringen föreslår att personer över 55 år, som har varit arbetssökande och inskrivna på arbetsförmedlingen i två år eller mer samt har rätt till arbetslöshetsersättning, skall kunna få ett offentligt tillfälligt arbete inom kommuner-

na, landstingen eller staten. Den aktuella gruppen består i dag av ca 27 500 personer.

Det har visat sig att de äldre (55–64 år) som slagits ut från arbetsmarknaden har betydligt svårare än andra att åter få ett arbete. En stor andel av de arbetslösa i denna grupp har en låg genomsnittlig utbildning. Många är män som har jobbat i den del av industrin som slogs ut i början av 1990-talet. Samtidigt har kommunerna, landstingen och staten under flera år minskat delar av sin verksamhet till följd av sparbetning som ålagts dem. Mot denna bakgrund anser regeringen att det är en fördel om den kompetens som de äldre arbetslösa besitter under en övergångstid kan komma till användning för att höja kvaliteten i den offentliga verksamheten. Det är enligt propositionen angeläget att arbetsgivarna och de berörda arbetstagarorganisationerna träffar överenskommelser om vilka uppgifter som skall kunna utföras som offentliga tillfälliga arbeten.

Arbetsförmedlingen anvisar de arbetslösa till åtgärden, vilken föreslås finnas under åren 1997 och 1998. De som deltar i åtgärden får aktivitetsstöd som motsvarar arbetslöshetsersättningen.

Regeringen föreslår att riksdagen antar en särskild lag, vilken reglerar att den som anvisas till offentligt tillfälligt arbete inte är att anse som arbetstagar i annat avseende än när det gäller arbetsmiljölagen. Vidare innebär lagförslaget att den tid under vilken en person deltagit i en sådan verksamhet kvalificerar för en ny ersättningsperiod inom samma ersättningsstid.

Den som anvisas till ett offentligt tillfälligt arbete skall fortsätta att söka ett reguljärt arbete, och arbetsförmedlingen skall minst en gång om året ompröva beslutet om en anvisning till offentligt tillfälligt arbete. Regeringen räknar med att upp till 40 000 personer per månad kommer att omfattas av denna åtgärd under respektive budgetår.

Enligt regeringen bör 150 miljoner kronor avsättas till kommunerna och landstingen som ersättning för kostnader i samband med de tillfälliga arbetena. Finansiering sker inom ramen för medlen till arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Motioner

Såväl Moderaterna som Folkpartiet, Vänsterpartiet och Kristdemokraterna motsätter sig regeringens förslag om offentliga tillfälliga arbeten för äldre, medan Miljöpartiet begär ändringar i förslaget.

Moderaterna anser i motion Fi122 (yrk. 5) att det är ogenomtänkt att hänvisa äldre till bidragsjobb i stället för att göra legala och andra villkor mer flexibla i syfte att tillvarata de äldres insatser.

Folkpartiets avslagsyrkande i motion Fi123 (yrk. 3 delvis) motiveras bl.a. med riskerna för att arbetsförmedlingarna kommer att minska sina insatser för de äldre samt att kommunerna säger upp mer personal än de skulle behöva med baktanken att kunna utnyttja ”55+-personal”.

Enligt *Vänsterpartiet* i motion Fi116 (yrk. 38, 39) är det svårt att se hur offentliga arbeten av detta slag leder till utökade chanser att få reguljärt arbete.

Dessutom kan inlåsnings effekter befaras. Vidare är det olyckligt att peka ut en 55-årsgräns för åtgärden. I grunden är det fel att tvinga arbetslösa att utföra viktigt arbete till en ersättning motsvarande den som utgår vid passiv a-kassa. Därför bör regeringens förslag avslås. Vänsterpartiet anser att regeringen bör återkomma i budgetpropositionen med ett nytt förslag till åtgärd för lokalt bundna långtidsinskrivna som innebär meningsfull verksamhet inom den offentliga sektorn. Åtgärden bör kunna vara i ett år med möjlighet till förlängning samt medföra ersättning med minst a-kassenivå plus 15 %.

Miljöpartiet accepterar med viss förändring regeringens förslag som en provisorisk lösning. I motion Fi117 (yrk. 46, 47) anføres att en absolut 55-årsgräns blir alltför stelbent. Om en åldersgräns anses behövas bör den sättas väsentligt lägre, t.ex. vid 45 års ålder. Regeringen bör också låta utreda en mer permanent lösning med lokala arbetsmarknader för utförande av samhällsnyttiga insatser. En sådan utredning bör belysa vilka slags arbeten som skall komma i fråga och hur konkurrens med den ordinarie arbetsmarknaden skall undvikas. Vidare bör eventuell åldersgräns och ersättningsvillkor klargöras.

Kristdemokraterna avvisar i motion Fi118 (yrk. 21 delvis) regeringens förslag med motiveringen att det är konstigt att varje äldre person oavsett yrke skall kunna rycka in var som helst inom det offentliga i verksamheter som enligt huvudmännen egentligen är obehövliga. Dessutom befaras stora undanträngningseffekter.

Eva Eriksson (fp) begär i motion Fi127 (yrk. 3) att egenföretagare och deras närstående skall kunna få del av offentliga tillfälliga arbeten. Den som kombinerar en deltidsanställning med eget företagande omfattande mer än tio timmar per vecka är inte berättigad till a-kassa eller KAS vid arbetslöshet i anställningen.

Utskottets bedömning

Långtidsarbetslösheten minskade under år 1995, men har börjat öka under år 1996. För närvarande har mer än 200 000 personer varit inskrivna vid förmedlingen i mer än två år, dvs. de är långtidsinskrivna. Dessa sökande riskerar att förlora kontakten med arbetslivet. Det är framför allt män som har långa inskrivningstider, men det finns en tendens att andelen kvinnor ökar. Såväl av propositionen som av motionerna framgår att arbetsmarknaden för de äldre är problematisk.

Mot denna bakgrund anser utskottet att det är värt att pröva initiativ av olika slag för att de äldre arbetslösa skall kunna komma till sin rätt på arbetsmarknaden. Utskottet kan därför ställa sig bakom föreliggande regeringsförslag om *offentliga tillfälliga arbeten för äldre*. Det är naturligtvis ett slöseri att inte utnyttja den erfarenhet och kompetens i arbetslivet som de äldre besitter.

Med hänsyn till olika personalneddragningar inom den offentliga sektorn ser utskottet fördelarna med att de resurser som de äldre arbetslösa inte får användning för på annat sätt utnyttjas för att höja kvaliteten inom den offent-

liga sektorn. Arbetsuppgifterna får dock inte undantränga ordinarie verksamhet, utan de skall vara ett nettotillskott. Därför skall arbetsgivaren med berörda arbetstagarorganisationer träffa överenskommelse om vilka uppgifter som skall kunna utföras som offentliga tillfälliga arbeten och hur många personer som skall kunna omfattas av dessa.

Åtgärden med offentliga tillfälliga arbeten är planerad som en kortvarig åtgärd i syfte att minska problemen för de arbetslösa äldre i en svår arbetsmarknadssituation. Det får naturligtvis inte vara fråga om att erbjuda dessa personer arbeten som de inte har förmåga eller lämplighet för. Utskottet förutsätter att anvisningarna sker omdömesgillt.

För att inte "låsa in" personerna i offentliga tillfälliga arbeten omprövas arbetsförmedlingens anvisning till sådant arbete minst en gång per år. Det förutsätts att personerna fortsätter att söka jobb på den öppna marknaden.

Utskottet utgår från att åtgärden blir föremål för en noggrann utvärdering vad gäller effekterna för såväl personerna i åtgärden som de arbetsplatser och branscher som berörs.

I likhet med Vänsterpartiet avvisar Miljöpartiet i motion Fi117 den föreslagna 55-årsgränsen och tvekar om det alls behövs någon nedre gräns. I motion Fi127 begärs att egenföretagare och deras närstående skall få bättre möjligheter att utnyttja åtgärden offentliga tillfälliga arbeten. Utskottet menar att i ett svårt arbetsmarknadsläge och under hårda budgetrestriktioner kommer man inte ifrån att prioriteringar måste göras. I föreliggande fall har för åren 1997 och 1998 en klar och tydlig prioritering gjorts till förmån för de äldre arbetslösa, vilket utskottet ställer sig bakom.

Sammanfattningsvis anser arbetsmarknadsutskottet att riksdagen bör godkänna regeringens förslag (yrk. 24) att äldre arbetslösa skall ges möjlighet till viss sysselsättning inom offentliga sektorn (avsnitt 7.4.2). Riksdagen bör avslå motionerna Fi116 (yrk. 38), Fi 117 (yrk. 46), Fi118 (yrk. 21 delvis), Fi122 (yrk. 5), Fi123 (yrk. 3 delvis) samt Fi127 (yrk. 3). Regeringens förslag till lagreglering behandlas senare i utskottets yttrande.

I detta sammanhang tar utskottet upp Vänsterpartiets förslag till *åtgärd för lokalt bundna långtidsinskrivna* i motion Fi116. Enligt utskottets uppfattning är åtgärden utformad på ett sätt som kan väntas skapa inlåsnings effekter. Arbetsmarknadsutskottet avstyrker därför motion Fi116 (yrk. 39).

Beträffande Miljöpartiets förslag om *utredning av lokala arbetsmarknader* i motion Fi117 anser utskottet att det finns goda möjligheter att vinna erfarenheter av ett likartat system under den tvåårsperiod som systemet med offentliga tillfälliga arbeten skall tillämpas. Dessutom har utskottet förordat att en noggrann utvärdering görs. Arbetsmarknadsutskottet avstyrker därför motion Fi117 (yrk. 47).

Propositionen

I syfte att studera hur hela det offentliga stödet till arbetshandikappade fungerar avser regeringen att se över effektiviteten i de arbetsmarknadspolitiska medel som avsätts till lönebidrag samt till Samhall AB.

Motioner

Moderata samlingspartiet skisserar i motion A49 ett mer ändamålsenligt rehabiliteringssystem än dagens som ombesörjs av flera institutioner. Mest omfattande är den verksamhet som bedrivs av Samhall. Motionärerna förordar ett rehabiliteringssystem som bygger på mera direkt samarbete med företagen. I samband med införandet av ett sådant system anser motionärerna att Samhalls verksamhet liksom lönebidragen bör bli föremål för extern utvärdering (yrk. 54).

Folkpartiet i kommittémotion Fi123 (yrk. 7) vill i enlighet med sitt budgetalternativ, utöver vad regeringen föreslagit för 1997, anslå 200 miljoner kronor av medlen under anslaget Arbetsmarknadspolitiska åtgärder till lönebidrag.

Vänsterpartiet i motion Fi116 framhåller att regeringen tolkat riksdagens beslut med anledning av arbetsmarknadsutskottets initiativ, i fråga om lönebidragsanställda i allmännyttiga organisationer, så att det bara är vid omförhandlingar efter den 1 juli 1996 som ett oförändrat bidrag kan lämnas året ut. Det framgår av den ändring som regeringen gjort i lönebidragsförordningen med anledning av initiativet. Det var, sägs det i motionen, knappast andemeningen i riksdagens beslut. Riksdagen bör ge regeringen till känna behovet av en ändring i lönebidragsförordningen på den här punkten (yrk. 48).

Vänsterpartiet anser vidare att den numera slopade bestämmelsen i 17 a § i lönebidragsförordningen skall återinföras (yrk. 49). Bestämmelsen innebar att arbetsförmedlingen i samband med omförhandling av ett lönebidrag särskilt skulle beakta risken för att den arbetshandikappade förlorade arbetet.

Kristdemokraterna föreslår i motion Fi118 (yrk. 22 delvis) att en paragraf motsvarande den förutvarande 17 a § i lönebidragsförordningen skall införas. Bestämmelsen skall innebära att en sänkning av lönebidraget inte skall ske om det finns risk för att den arbetshandikappade sägs upp. Möjligheten till oförändrat bidrag skall enligt motionen även gälla dem som redan fått nya beslut under våren 1996. Slutligen föreslår Kristdemokraterna att möjligheten att lämna lönebidrag upp till 90 % av lönekostnaden i ideella organisationer skall gälla även efter årsskiftet.

Hans Karlsson och Ann-Marie Fagerström begär i motion Fi130 (s) ett tillkännagivande om behovet av en diskrimineringslag i arbetslivet avseende funktionshindrade.

Kenth Skårvik m.fl. i motion Fi124 (fp) föreslår att riksdagen i ett tillkännagivande till regeringen redovisar det bekymmersamma läget för Samhall AB till följd av de ekonomiska krav statsmakterna ställt på bolaget alltsedan

bolagiseringen 1992 (yrk. 1). Motionärerna föreslår vidare att riksdagen skall besluta tillföra Samhall ytterligare 200 miljoner kronor för år 1997. Medlen föreslås tas från de 600 miljoner kronor AMV föreslås få för tillfälliga personalförstärkningar vid af/ami (yrk. 2).

Utskottets bedömning

Utskottet har i sitt yttrande 1995/96:AU4y till finansutskottet med anledning av den ekonomiska vårpropositionen avstyrkt Folkpartiets förslag om att för 1997 satsa 200 miljoner kronor mer än regeringen föreslagit till lönebidrag. Utskottet ser inga skäl att frångå denna bedömning. Motion Fi123 (yrk. 7) bör därför avstyrkas.

Utskottet anser inte att den förutvarande 17 a § i lönebidragsförordningen bör återinföras. Utskottet erinrar om att bestämmelsen bara gällde vid omprövning av beslut om lönebidrag som fattats före den 1 juli 1991. Bestämmelsen hade betydande nackdelar genom att skapa en oklarhet om vilka bidragsnivåer som skall gälla. Den var härigenom svår att hantera för arbetsförmedlingen. Enligt utskottets mening kan regeln ha bidragit till att motverka vissa av de av riksdagen uppsatta målen med det flexibla lönebidraget. Utskottet anser att motionerna Fi116 (yrk. 49) och Fi118 (yrk. 22 delvis) bör avstyrkas.

Med anledning av motionsyrkandena om att lönebidragsförordningen skall ändras, så att riksdagens beslut om oförändrade lönebidragsnivåer inom allmännyttiga organisationer under 1996 också skall omfatta lönebidrag som omförhandlats före den 1 juli 1996, gör utskottet följande bedömning.

Syftet med riksdagens beslut att omfördela lönebidragsmedel (bet. 1995/96:AU15, rskr. 276) var att i största möjliga utsträckning, i avvaktan på en långsiktig lösning av frågan, under 1996 förhindra uppsägningar av lönebidragsanställda inom allmännyttiga organisationer.

Lönebidrag för en arbetshandikappad som varit anställd med bidrag i minst fyra år får efter årsskiftet lämnas med högst 80 % av lönekostnaden. Riksdagens beslut innebar att en arbetshandikappad som var anställd i en allmännyttig organisation och för vilken lönebidrag lämnades med mer än 80 % av lönekostnaden i samband med omförhandling skulle kunna lämnas med ett oförändrat belopp året ut.

Genom den förändring som regeringen vidtagit i lönebidragsförordningen med anledning av riksdagens beslut gäller rätten till oförändrat lönebidrag i de fall där omförhandling sker efter den 1 juli. Utskottet anser att beslutet härutöver bör omfatta fall där lönebidrag i samband med omförhandling under första halvåret 1996 lämnats med högst 80 % av lönekostnaden och där ett högre bidrag kan förhindra att den arbetshandikappade förlorar arbetet. Ett oförändrat bidrag skall däremot inte kunna utgå till en arbetsgivare som vid omförhandling under samma tid accepterat ett lägre bidrag utan att säga upp den anställde. Den åtgärd utskottet nu föreslår bör rymmas inom den finansiering som riksdagen redan beslutat om.

Riksdagen bör som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om lönebidragsmedel inom allmännyttiga organisationer. Motionerna Fi116

(yrk. 48) och Fi118 (yrk. 22 delvis) avstyrks i den mån de inte är tillgodosedda med vad utskottet nu anfört.

Frågan om hur lönebidragsreglerna skall utformas efter utgången av 1996 bör anstå i avvaktan på att den av regeringen tillsatta utredningen, med uppgift att se över det offentliga stödet till arbetshandikappade, blir klar. Med detta bör motion Fi118 (yrk. 22 delvis) avstyrkas.

Med hänsyn till det nyss nämnda inledda översynsarbetet anser utskottet det inte vara påkallat med ett uttalande från riksdagens sida om en extern utvärdering av Samhall och lönebidragen. Motion A49 (yrk. 54) avstyrks därmed.

Inte heller motionsyrkandet om ett tillkännagivande rörande behovet av en diskrimineringslag för funktionshindrade behöver enligt utskottets mening föranleda något uttalande från riksdagen. Som framhålls i motionen är det inom regeringskansliet pågående arbetet på området långt framskridet. Med detta avstyrks motion Fi130.

Utskottet är väl medvetet om vilka ekonomiska krav som ställs på Samhall. Utskottet har i det nämnda yttrandet AU4y till finansutskottet uttalat att de samlade besparingskrav som ställs på företaget kan få stora konsekvenser för verksamheten, vilket måste vägas in i regeringens fortsatta budgetberedning. Utskottet vidhåller denna bedömning och utgår från att arbetshandikappade så långt det är möjligt inte skall behöva riskera uppsägning. Något uttalande från riksdagens sida om situationen vid Samhall som begärs i motion Fi124 (yrk. 1) förefaller obehövt, och motionen bör avstyrkas i den delen. Frågan om att omdisponera medel till Samhall för 1997 bör prövas i den pågående budgetberedningen, och utskottet avstyrker därför bifall till motionen också i den delen (yrk. 2).

Nya former för sysselsättning åt arbetslösa (s. 7.49–7.50)

Propositionen

Parallellt med att vissa grupper saknar en reguljär anställning finns det många meningsfulla arbetsuppgifter som behöver utföras i lokalsamhället. Det kan vara korta vikariat, tillfälliga arbeten eller olika uppdrag i enskilda hushåll. Företag som tillhandahåller kortvariga tjänster över ett så brett fält finns knappast. Många avstår kanske därför från att köpa en sådan tjänst.

Regeringen ser det som angeläget att arbetsförmedlingsnämnderna tar initiativ till att finna lokala former för att ta vara på de tillfälliga arbeten som finns på den lokala arbetsmarknaden. Enligt propositionen finns det skäl att lokalt pröva nya former där en kommersiell verksamhet för tillfälliga arbeten kan varvas med olika arbetsmarknadspolitiska program.

Exempel på en sådan verksamhet är ett kommunalt eller kooperativt lokalt arbetscenter som säljer utbildning för arbetslösa till arbetsförmedlingen. Sådan utbildning (eller praktik) skulle kunna omfatta 75 % av dagen för en arbetslös, medan resterande 25 % ägnas åt tillfälligt arbete där utbildningen kan prövas i verkligheten. Det lokala arbetscentret tar ansvar för att tillfälliga jobb blir utförda med kompetent arbetskraft till marknadsmässiga priser. Arbetstagaren är anställd hos det lokala arbetscentret när uppdragen utförs

Motioner

I motion A49 (yrk. 43) av *Moderaterna* anförs att de huvudsakliga arbetsmarknadspolitiska insatserna skall riktas mot dem som är, eller löper stor risk att bli, arbetslösa för lång tid. Enligt motionen bör ett nytt stödsystem upprättas för de långtidsarbetslösa. Företagen bör engageras, eventuellt med stöd, för att långtidsarbetslösa skall kunna erbjudas ett subventionerat arbete under högst 150 dagar.

Folkpartiet avvisar i motion Fi123 (yrk. 4) principen om lokala arbetscentrer för långtidsarbetslösa. Motionärerna delar den kritik som framförts från både arbetsgivarna och vissa fackliga organisationer att lokala arbetscentrer riskerar att slå sönder ordinarie företag med hjälp av skattemedel.

Även *Vänsterpartiet* är emot förslaget på grund av risken för undanträngningseffekter och inläsningseffekter. (Vänsterpartiets alternativa åtgärd behandlas i avsnittet Offentliga tillfälliga arbeten för äldre.)

Miljöpartiet i motion Fi117 (yrk. 30) och *Kristdemokraterna* i motion Fi118 (yrk. 25) tar upp arbetsdelning som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Miljöpartiet anser att en utredning bör göras om möjligheterna till arbetsdelning enligt den danska s.k. sopåkarmodellen. Denna innebär att tre heltidsanställda delar sina arbeten med en arbetslös. De tre lönerna och en a-kassa läggs ihop och delas i fyra delar. Samtliga arbetar tre veckor av fyra. Kristdemokraterna begränsar sitt förslag till arbetsdelning inom offentlig verksamhet och säger att finansiering bör ske inom ramen för de särskilda insatser som regeringen föreslår för omstruktureringen i den kommunala verksamheten.

Under förutsättning av riksdagens bifall till Miljöpartiets motionsförslag om sänkt arbetstid begär *Miljöpartiet* i motion Fi117 (yrk. 48) förslag om tidsbegränsade arbetsmarknadspolitiska åtgärder i befintlig verksamhet enligt den s.k. Kalmarmodellen. Den innebär att personer inom ramen för arbetsmarknadsåtgärd skall göra i princip samma jobb som de tidigare utfört till en ersättning bestående av 75 % av tidigare lön i form av a-kassa och 15 % av tidigare lön från kommunen. Metoden är dock inte problemfri utan bör ses som en akutlösning under samtidig anpassning av normalarbetstiden.

Miljöpartiet föreslår i motion Fi117 (yrk. 49) att regeringen tillsätter en utredning om sammanslagna lokala organisationer inom ramen för ett genomgripande reformarbete. En översyn och samordning bör ske av berörda ersättningssystem och av en samordning/sammanslagning av i första hand arbetsförmedling, försäkringskassa och den del av kommunens socialtjänst som handlägger socialbidragen.

Principen om *lokala arbetscentrer för långtidsarbetslösa* kritiserar i Folkpartiets motion Fi123 för att ett genomförande av förslaget kan innebära risk för snedvridning av konkurrensen. Enligt arbetsmarknadsutskottets uppfattning är dock risken för detta inte så stor som Folkpartiet antyder. Åtgärden innebär enligt propositionen att det lokala arbetscentret skall utföra uppdrag och jobb med kompetent arbetskraft till marknadsmässiga priser. Arbetstagaren är enbart anställd för tid när uppdrag och jobb utförs. Utskottet vill vidare erinra om att tanken med lokala arbetscenter bygger på frivillighet och att de lokala parterna på arbetsmarknaden måste känna ett ansvar för att finna formerna för denna "blandade" åtgärd. Utskottet avstyrker därmed motion Fi123 (yrk. 4).

Utskottet övergår härfter till att behandla vissa övriga motionsförslag angående nya former för sysselsättning åt arbetslösa.

Moderaternas förslag i motion A49 baseras på att *program för långtidsarbetslösa* utvecklas tillsammans med företagen, dvs. förslaget har vissa likheter med nuvarande rekryteringsstöd. Resultaten av rekryteringsstöd är mycket goda i jämförelse med övriga åtgärder; ca 70 % får arbete direkt efter åtgärden. Arbetsmarknadsutskottet anser inte att åtgärdsarsenalen bör utökas på det föreslagna sättet och avstyrker därmed motion A49 (yrk. 43).

En inriktning på arbetsdelning föreslås av Miljöpartiet i motion Fi117 samt av Kristdemokraterna i motion Fi118. "Sopåkarmodellen" har prövats i Danmark såväl av sopåkare som av budtrafiken i Köpenhamn, brevbärare, det danska televerket, polisen m.fl. Modellen praktiseras emellertid inte längre i sin ursprungliga form. Den har aldrig varit officiellt erkänd av Arbetsministeriet, vilket är en bidragande orsak till att någon utvärdering inte har gjorts. Utskottet menar att sopåkarmodellen kan förefalla tilltalande på kort sikt men att nackdelarna synes överväga i långa loppet. Den innebär att a-kassa används för att delfinansiera en permanent verksamhet, vilken med tiden kommer att förutsätta motsvarande bidrag. Med hänvisning till vad som anförts avstyrker arbetsmarknadsutskottet motionerna Fi117 (yrk. 30) och Fi118 (yrk. 25).

Under förutsättning av ett riksdagsbeslut om sänkt arbetstid föreslår Miljöpartiet i motion Fi117 att den s.k. *Kalmarmodellen* snabbutreds. Miljöpartiet är medvetet om att det finns risker i ett långvarigt utnyttjande av Kalmarmodellen genom att kommunerna kan utnyttja systemet i syfte att övervältra kostnader på staten. Arbetsmarknadsutskottet är av samma uppfattning. Därmed avstyrks motion Fi117 (yrk. 48).

Med hänvisning till förslaget i Miljöpartiets motion Fi117 om utredning av *sammanslagna lokala organisationer* vill arbetsmarknadsutskottet genmäla att en viss utveckling pågår i den riktning som motionärerna föreslår. Utskottet har i sitt av riksdagen godkända betänkande 1995/96:AU13 uttalat att det kan vara av intresse att pröva om en försöksverksamhet med förbättrad samverkan och en ännu starkare lokal förankring av arbetsmarknadspolitiken skulle kunna leda till en ökad träffsäkerhet och en förbättring av kvaliteten i åtgärderna. Regeringen har nyligen utsett 40 kommuner som får möjlighet att ingå i ett försöksprojekt där kommunerna friare skall få använda arbetsmark-

nadspolitiska medel i syfte att minska arbetslösheten. Kommunerna är spridda från Trelleborg i söder till Kalix i norr. En förutsättning är att kommunerna själva ställer upp med 25 % av kostnaden. Utvärdering av försöksprojekten förutsätts. I avvaktan på att erfarenheter kan dras av den nu inledda försöksverksamheten bör ytterligare åtgärder med denna inriktning inte vara aktuella. Motion Fi117 (yrk. 49) avstyrks därmed.

Näringslivets ansvar för ungdomar (s. 7.50–7.52)

Propositionen

Alla kommuner har nu tecknat avtal med länsarbetsnämnderna om att ta ett samlat ansvar för de arbetslösa ungdomarna under 20 år. För närvarande omfattas nära 15 000 ungdomar av detta ansvar. Eftersom kommunerna ansvarar för verksamheten kan de också anpassa åtgärderna efter lokala behov.

IMU-Testologen har gjort en uppföljande undersökning av ungdomar inom det kommunala uppföljningsansvaret den sista februari 1996. Av de ungdomar som ej längre hade kvar sin praktikplats var en större del sysselsatt med studier, tillfälligt eller fast arbete. Andelen arbetslösa ungdomar uppgick till ca 5 % av det totala antalet ungdomar i undersökningen. Ungdomarnas syn på praktikplatsen var positiv; däremot var de inte nöjda med ersättningens storlek.

Regeringen understryker vikten av att ungdomar även i framtiden får denna möjlighet till praktik. Näringslivet har hittills tagit ett stort ansvar för de arbetslösa ungdomarna genom att erbjuda praktikplatser inom olika program.

Regeringens höga ambition kvarstår: samtliga ungdomar under 25 år skall inom 100 dagar efter det att de anmält sig till arbetsförmedlingen erbjudas arbete, utbildningsplats eller en arbetsmarknadspolitisk åtgärd.

Vidare har regeringen målsättningen att gymnasiestuderande som söker feriearbete inför sommaren 1997 skall kunna erbjudas ett sådant arbete.

Motioner

Fler praktikplatser måste fram i alla branscher och yrken, anser *Vänsterpartiet*, som i motion Fi116 (yrk. 40) föreslår inrättande av ett system med obligatoriska praktikplatser grundade på praktikantavtal mellan parterna. Dessa praktikplatser skall omfatta ungdomar under 25 år samt invandrare. Utgående från stora och medelstora företag kan förslaget beräknas medföra 50 000 praktikplatser.

För att få fler ungdomar i arbete anser *Kristdemokratiska samhällspartiet* i motion Fi118 (yrk. 24) att lönebildningen för ungdom måste bli mer flexibel och ingångslönerna lägre.

Vänsterpartiet föreslår i motion Fi116 *praktikplatser för ungdomar och invandrare* inom ramen för ett obligatoriskt system. Utskottet anser i likhet med motionärerna att det är angeläget att berörda parter på arbetsmarknaden tar initiativ och visar engagemang i denna fråga. Till skillnad från Vänsterpartiet anser dock utskottet att man bör fortsätta den inslagna vägen beträffande ungdomarnas praktikplatser, nämligen att näringslivet och kommunerna tar ansvar för praktikplatser utan tvingande regler. Enligt propositionen har näringslivet tagit ett stort ansvar för landets arbetslösa ungdomar.

Vidare vill utskottet erinra om åtgärden arbetsplatsintroduktion, vilken från den 1 juli 1995 ersatt bl.a. invandrarpraktik, ungdomspraktik och ungdomsintroduktion. I maj 1996 uppgick antalet personer i arbetsplatsintroduktion till ca 42 000. I föreliggande proposition föreslås att anställningskravet för ungdomar i åldern 20–25 år vid arbetsplatsintroduktion upphör. Förslaget behandlas på annan plats i detta yttrande. Ett genomförande av förslaget kan förväntas ytterligare öka antalet personer i åtgärden.

Med hänvisning till vad som anförts avstyrker arbetsmarknadsutskottet motion Fi116 (yrk. 40).

Enligt arbetsmarknadsutskottets uppfattning är det underlag som Kristdemokraterna presenterar i motion Fi118 inte tillräckligt som grund för ett riksdagens uttalande om *lönebildningen*. Motion Fi118 (yrk. 24) avstyrks därmed.

Insatser för att öka kvinnors företagande och projektverksamhet för att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden (s. 7.52–7.53)

Propositionen

För att minska arbetslösheten för kvinnor som tidigare varit anställda inom den offentliga sektorn samt för att öka kvinnors företagande och ta till vara deras särskilda kompetens föreslår regeringen att ett särskilt starta-eget-bidrag/aktivitetsstöd införs för denna grupp. Ett sådant stöd skall kunna utgå i högst tolv månader till de kvinnor som har varit inskrivna på arbetsförmedlingen i mer än två år.

Bidraget avser att stödja kvinnor som vill starta eget företag eller kooperativ. Särskilt invandrarkvinnornas möjligheter bör tas till vara.

Vidare skall enligt propositionen kompletterande insatser kunna erbjudas i form av vägledning, utbildning och stödjande nätverk. För varje deltagare bör finnas en handlingsplan. Ett viktigt inslag är att erbjuda kvinnor som fått bidrag att ingå i nätverk för idéspredning och kunskapsöverföring.

Insatserna för att främja kvinnligt företagande skall kunna finansieras genom medel för arbetsmarknadspolitiska åtgärder och genom medel från Europeiska socialfondens mål 3.

Budgetåret 1995/96 fick AMS 45 miljoner kronor (18 månader) till projekt som syftade till att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden samt för att höja kompetensen hos de egna medarbetarna i samband med projekten. Ett trettiootal projekt har haft som tydligt mål att få kvinnor och män att bryta in på otraditionella områden. Ett femtontal projekt har syftat till att få kvinnor

att starta eget. Vissa projekt har särskilt vänt sig till invandrarkvinnor. Flera positiva effekter av projekten har rapporterats.

Mot bakgrund av angelägenheten av att fortsätta utveckla arbetet för att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden avser regeringen att återkomma i budgetpropositionen om medelsbehovet för denna projektverksamhet.

Motioner

Moderaterna avvisar i motion Fi122 (yrk. 6) regeringens förslag i fråga om aktivitetsstöd/starta-eget-bidrag till arbetslösa kvinnor. Förslag om utvidgat eller specialdestinerat starta-eget-bidrag biträds inte bl.a. med hänvisning till att villkoren för företagande bör förbättras genom lägre skatter och en modern arbetsrätt. Därtill har *Moderaterna* i motion A49 (yrk. 52) föreslagit att ett program för att främja kvinnors möjligheter på arbetsmarknaden utvecklas. En upplösning av dagens offentliga monopol bör utgöra ett huvudinslag i programmet, vilket bör redovisas för riksdagen senast hösten 1997. Bakgrunden är den starkt könssegregerade arbetsmarknaden med 57 % av de förvärvsarbetande kvinnorna inom den offentliga sektorn.

Folkpartiet ställer sig i motion Fi123 (yrk. 5) positivt till förslaget om att arbetslösa kvinnor skall få ökade möjligheter att starta företag. Stödet bör dock kunna utgå till alla kvinnor som är långtidsarbetslösa och inte bara främst till dem som tidigare har jobbat i offentlig sektor.

Miljöpartiet understryker i motion Fi117 (yrk. 57) vikten av att en rättvis andel av AMS medel för arbetslöshetsåtgärder tilldelas kvinnor. Bl.a. bör målet vara att en rättvis andel av det stöd som utgår från staten till nya företagare riktas mot kvinnligt företagande.

Utskottets bedömning

Utskottet inleder detta avsnitt med en kort redovisning av kvinnornas sysselsättning inom offentliga sektorn.

Den statliga sektorn minskade från 392 000 till 234 000 personer under perioden 1990–1995. Kvinnornas andel av minskningen uppgick till nästan 47 %. Den totala sysselsättningsminskningen i den kommunala sektorn uppgick från år 1990 till år 1995 till drygt 140 000 personer, varav kvinnorna svarade för 77 %. År 1990 sysselsatte kommuner och landsting ca 1 miljon kvinnor mot ca 900 000 fem år senare. I betänkandet *Hälften vore nog* – om kvinnor och män på 90-talets arbetsmarknad (SOU 1996:56) redovisas att enligt prognoser från Kommunförbundet, Landstingsförbundet, AMS och Konjunkturinstitutet kommer den offentliga sektorn ytterligare att minska med 20 000–40 000 personer netto under de närmaste åren. Enligt regeringens proposition 1995/96:150 bedöms antalet sysselsatta i kommuner och landsting minska med ca 10 000 personer per år under åren 1998 och 1999.

Regeringens förslag (yrk. 25) i fråga om *aktivitetsstöd/starta-eget-bidrag till arbetslösa kvinnor* (avsnitt 7.4.6) har tagits upp av *Moderaterna* i motion Fi122, *Folkpartiet* i motion Fi123 och *Miljöpartiet* i motion Fi117.

Arbetsmarknadsutskottet ser positivt på förslaget som har en inriktning på kvinnor, särskilt invandrarkvinnor. Såsom framgår av ovanstående är kvinnorna särskilt berörda av övertalighetsproblemen inom den offentliga sektorn. Därför anser utskottet att alla möjligheter bör tas till vara att kanalisera de kunskaper och erfarenheter, som dessa personer besitter in i ny meningsfull och lönsam verksamhet. Alltför få kvinnor är företagare. Bidraget avser att stödja kvinnor som vill starta eget företag eller kooperativ. Arbetsmarknadsutskottet anser mot bakgrund av kvinnors underrepresentation som företagare att stödet kan vara ett viktigt instrument för att få en mer jämställd situation även inom detta område. Utskottet vill betona vikten av vägledning, utbildning och stödjande nätverk, eftersom tidigare erfarenheter visat på goda resultat där starta-eget-bidraget kompletterats med dessa insatser. Vidare utgår arbetsmarknadsutskottet från att företagsidén prövas på sedvanligt sätt.

Folkpartiet är i grunden positivt till stödet, men anser att det bör utformas på ett bredare sätt och omfatta samtliga långtidsarbetslösa kvinnor och ej främst kvinnor inom offentlig sektor. Enligt utskottets uppfattning är det dock angeläget att åtgärden främst riktas till denna målgrupp.

Miljöpartiet anser att kvinnorna bör få en rättvis andel av de arbetsmarknadspolitiska stöden. Enligt utskottets uppfattning är den föreslagna åtgärden ett led i denna riktning genom att den fokuseras på kvinnors företagande. Det hittillsvarande starta-eget-bidraget har främst gått till mäns företagande; 65 % av starta-eget-bidraget gick till män och 35 % till kvinnor under maj 1996. År 1994 startades enligt SCB cirka 30 000 nya företag. Av dessa drivs 23 % av kvinnor, 69 % av män och resten gemensamt av man och kvinna. Med regeringens förslag finns vissa förutsättningar att kvinnornas företagande ökar.

Moderaterna avvisar regeringsförslaget med hänvisning till att villkoren för företagande bör förbättras genom lägre skatter och en modern arbetsrätt. Utskottet vill hänvisa till att föreliggande proposition tar upp en rad initiativ på företagandeområdet. Bl.a. föreslås att ett särskilt treårigt program inrättas för småföretagsutveckling, förnyelse och tillväxt. Regeringen avser också att satsa på åtgärder för kunskapsöverföring och teknikspridning. Regeringen aviserar en översyn av hur stödet till det kvinnliga företagandet kan förbättras i olika avseenden. Enligt utskottets uppfattning utgör de föreslagna åtgärderna ett bra avstamp för ett ökat kvinnligt företagande.

Som framgått av den tidigare framställningen får förändringar inom den offentliga sektorn särskilt stora konsekvenser för kvinnors sysselsättning. Moderaterna föreslår i motion A49 ett program för att främja kvinnors möjligheter på arbetsmarknaden med upplösning av dagens offentliga monopol som ett huvudinslag. Arbetsmarknadsutskottet delar inte Moderaternas uppfattning om ett särskilt program i enlighet med föreliggande förslag men vill liksom tidigare betona att det är väsentligt – för såväl samhället som för de enskilda – att kvinnornas kunskaper och erfarenheter tas till vara både inom den offentliga sektorn och inom den privata sektorn.

Med hänvisning till vad som anförts bör riksdagen godkänna regeringens förslag (yrk. 25) i fråga om aktivitetsstöd/starta-eget-bidrag till arbetslösa

Arbetsrätten (s. 7.68–7.69)

Propositionen

Arbetsrätten behöver förändras, sägs det i propositionen. Den måste ha en ändamålsenlig utformning och spegla en rimlig avvägning mellan löntagarnas behov av skydd mot godtyckliga och diskriminerade beslut och företagens behov av att kunna anpassa sin organisation och sin arbetsstyrka till förändrade förutsättningar och behov. Arbetsrätten skall vara utformad så att den inte försvårar för företagen att expandera och nysatsa.

I propositionen redovisas Arbetsrättskommissionens uppdrag. Kommissionens slutförslag har inte kunnat godtas av vare sig arbetsgivarnas eller arbetstagarnas representanter.

Medlare har nu ställts till parternas förfogande. De skall understödja förhandlingar som syftar till att lösa de motsättningar som föreligger beträffande arbetsrätten. Utgångspunkten är att medverka till åtgärder som kan lösa sysselsättningen. Medlarna skall informera regeringen om resultatet av sitt arbete den 23 augusti.

Motionerna

Samtliga partimotioner innehåller förslag som rör arbetsrätten.

Moderata samlingspartiet utvecklar sin syn på arbetsrätten i motion A49. Partiets utgångspunkt är att det måste vara enklare att anställa. I ett internationellt perspektiv är den svenska arbetsmarknaden extremt reglerad såväl genom lag som genom kollektivavtal, sägs det i motionen. Arbetsrätten ökar företagets osäkerhet och avhåller dem från att anställa. Förhållandena måste nu bringas i samklang med rörlighetens och det växande företagandets krav med slutmålet att medarbetare och företag får ett vidsträckt eget ansvar för sina gemensamma angelägenheter. Arbetsmarknadsorganisationernas roll blir att stödja de enskilda mer än att bära egna rättigheter.

Från den 1 januari 1999 bör merparten av den arbetsrättsliga lagstiftningen ersättas med ett fåtal indispositiva stadganden, t.ex. om saklig grund vid uppsägning. Förhandlingsvägen skall andra villkor kunna läggas till. Det innebär bl.a. att turordningsreglerna avskaffas. De enskilda parterna bör ha det avgörande inflytandet över lönesättningen, vilket leder till en mer varierad lönebildning. Den enskilde, arbetstagare lika väl som arbetsgivare, måste själv få välja om han eller hon vill företrädas av sin organisation, vilket innebär att kollektivavtalens räckvidd begränsas (yrk. 26). – Specialdomstolar bör inte förekomma. Arbetsdomstolens funktioner bör övergå till de allmänna domstolarna (yrk. 29).

– Moderaterna motsätter sig att en omodern nationell arbetsrätt flyttas upp på europainivå. För att Europa skall kunna utveckla en angelägen konkurrenskraft bör den svenska regeringen inom EU verka för att unionens regelverk på detta område begränsas till vad som kan motiveras av strikta hälso-

och säkerhetsskäl (yrk 31). – Moderaterna föreslår vidare att den nuvarande arbetsrättsliga lagstiftningen – som en krisåtgärd – sätts ur kraft för nyanställningar under två år från den 1 september 1996 till den 31 december 1998 i avvaktan på precisering av de ovan angivna riktlinjerna. Denna åtgärd, som blivit nödvändig till följd av att regeringen inte drivit förnyelsearbetet vidare, kan bidra till nyanställningar och är att föredra framför en skraddarsydd lösning för de mindre företagen (yrk. 27). – Härutöver bör de regler som gällde under 1994 återinföras (yrk 28). – Vidare bör 11 § LAS endast föreskriva en månads uppsägningstid med möjlighet att avtala om längre tid. Därigenom underlättas anställningar för äldre för vilka i dag gäller tvingande regler om sex månaders uppsägningstid (yrk. 30).

Folkpartiet liberalerna kritiserar i motion Fi123 regeringens strategi att förlita sig på en överenskommelse mellan parterna på arbetsrättens område. Lagstiftningen måste förändras och moderniseras. Regeringens ”återställare” 1994 var förödande för företagsamheten. Partiet vill ha en omedelbar återgång till 1994 års lydelse av LAS och MBL (yrk. 8). Motsvarande yrkande framställs i partiets motion A45 (yrk. 2 delvis).

Även *Vänsterpartiet* kritiserar i motion Fi116 regeringens hantering av arbetsrätten, fast från andra utgångspunkter. Det är inte rimligt att överlåta till parterna att i kollektivavtal lösa frågan om yttrandefrihet, ojämnbalans m.m. Sådana frågor skall beslutas av riksdagen genom lag för att få fullt genomslag på arbetsmarknaden. Att bortse från behovet av att förbättra ramlagarna – som parterna sedan genom avtal kan förändra, fördjupa eller förbättra efter branschens förhållanden – innebär i praktiken ett reformstopp. Vänsterpartiet anser att regeringen bör tillsätta en parlamentarisk utredning med stort inflytande för parterna och med uppgiften att föreslå en ny lagstiftning som tillgodoser trygghet i anställningen, inflytande och demokrati i arbetslivet och yttranderätten för arbetstagare (yrk. 45). – I två hänseenden bör regeringen återkomma med förslag till lagstiftning utan föregående utredning. Det gäller dels rätten för deltidsarbetslösa till företräde till anställning med fler arbetstimmar (yrk. 46), dels rätten för alla anställda till kompetensutveckling på arbetsplatsen (yrk. 47).

Miljöpartiet anser i motion Fi117 att den framtida arbetsrätten bör ta sikte på regler som direkt stärker arbetstagarnas ställning i arbetslivet samtidigt som de bidrar till att öka företagets produktivitet och flexibilitet. Något skäl finns inte att ändra de nuvarande reglerna om provanställning på upp till sex månader (yrk. 68). Följande förändringar bör däremot genomföras. För att motverka oövertidsuttag och i stället möjliggöra nyanställningar bör den längsta tiden för visstidsanställning vid arbetsanhopning förlängas från nuvarande sex till tolv månader under en tvåårsperiod (yrk. 67). Småföretagen är starkt beroende av nyckelpersoner och bör därför ha särskilda turordningsregler. Arbetsgivare med högst tio anställda skall kunna undanta två personer från turordningen såvida detta inte innebär könsdiskriminering eller föreningsrättskränkning (yrk. 69). Stridsåtgärder mot enmans- och familjeföretag i syfte att träffa kollektivavtal bör förbjudas i enlighet med vad som gällde under 1994 (yrk. 70).

Kristdemokraterna anser i motion A46 att arbetsrätten måste förenklas och moderniseras så att den bättre svarar mot dagens förhållanden. Genom förändringar kan nyanställningarna öka, samtidigt som det innebär en signal om bättre villkor för företagarna. Beslut bör fattas omedelbart om en återgång till 1994 års regler (yrk. 3). Under hösten bör sedan regeringen återkomma med förslag om ytterligare regeländringar, t.ex. halvering av tiden för återanställningsrätt för personer under 55 år och förlängd tid för visstidsanställning vid arbetsanhopning till två år (yrk. 4).

Utskottets bedömning

Arbetsmarknadsutskottet instämmer med regeringen i att arbetsrätten behöver förändras. Det skulle ligga ett stort värde i att parterna gemensamt kunde finna lösningar på de problem de upplever. Om lösningarna tillkommer i samförståndsanda ökar förutsättningarna för beständighet i regelsystemet. En annan styrka med lösningar som båda parterna på arbetsmarknaden står bakom är att de kan ge en signal till företagandet om att reglerna inte bara skall behöva uppfattas som problem och hinder. Reglerna blir ett uttryck för vad parterna ser som en rimlig intresseavvägning.

Det är därför mycket beklagligt att parterna inte kunnat komma fram till några gemensamma lösningar inom ramen för arbetsrättskommissionens arbete. Utskottet vill ändå uttrycka förhoppningen att arbetet inom kommissionen inte skall vara utan värde för framtiden.

Medlare har nu i uppdrag att understödja parternas förhandlingar för att lösa de motsättningar som finns. Det återstår att avvakta resultatet av detta medlingsarbete, som skall redovisas för regeringen den 23 augusti. Arbetsmarknadsutskottet skulle se med stor tillfredsställelse på att medlingsarbetet leder till att parterna kommer överens.

I avvaktan på medlarnas arbete saknas det anledning att precisera vilka förändringar inom arbetsrätten som kan vara påkallade. Utskottet vill ändå med skärpa ta avstånd från Moderaternas förslag om genomgripande förändringar av arbetsrätten, som innebär en lagstiftning på en miniminivå som är helt främmande för dagens samhälle. Med samma kraft bör även förslaget om att under en period sätta LAS ur kraft för nyanställningar avvisas.

Det anförda innebär att arbetsmarknadsutskottet anser att de i detta sammanhang behandlade motionsyrkandena bör avstyrkas. Det gäller motionerna A45 (yrk. 2 delvis), A46 (yrk. 3, 4), A49 (yrk. 26–31), Fi116 (yrk. 45–47) samt Fi117 (yrk. 67–70).

Övriga frågor

Arbetsstidsfrågor

Motioner

Vänsterpartiet i motion Fi116 framhåller att det nu är dags att initiera en utvidgad försöksverksamhet inom olika sektorer och i olika branscher med förkortad arbetstid. Försöksverksamheten skall delvis eller helt finansieras via avdrag på arbetsgivaravgiften när arbetstidsförkortningen leder till nyan-

ställningar. För att försöksverksamheten skall få volym bör 1,5 miljarder kronor avsättas i enlighet med vänsterns förslag i sysselsättningspaketet (yrk. 44).

Enligt motionen bör regeringen ta initiativ till samtal mellan parterna om hur och när en arbetstidsförkortning kan inledas (yrk. 43).

Slutligen sägs i motionen att riksdagen bör ge regeringen i uppdrag att återkomma till riksdagen under hösten med en tidsplan för en generell arbetstidsförkortning. Inriktningen bör enligt motionärerna vara att sänka arbetstiden till 35 timmar i veckan före sekelskiftet och till 30 timmar i veckan på andra sidan sekelskiftet (yrk. 42).

Miljöpartiet redovisar i motion Fi117 sin uppfattning att en arbetstidsförkortning skulle kunna bidra till en sänkning av arbetslösheten (yrk. 26). I motionen sägs också att Miljöpartiets långsiktiga mål är en förkortning av arbetstiden till 30 timmar per vecka. Som ett första steg föreslås att en ny arbetstidslag med en normalarbetstid på 35 timmar per vecka skall träda i kraft under innevarande mandatperiod (yrk. 27). Den ordinarie arbetstiden skall kunna tas ut på ett flexibelt sätt. Detta kan enligt motionen parterna reglera avtalsvägen, t.ex. i form av en arbetstidsbank. Reglerna om övertid bör också ändras så att övertid får tas ut med högst 100 timmar per kalenderår. För att arbetstidsförkortningen skall få avsedd effekt på arbetslösheten framhålls i motionen vikten av att alla berörda parter gör gemensamma ansträngningar för att genomföra omställningen. Regeringen bör i det syftet inbjuda arbetsmarknadens parter för att sluta ett "kontrakt" om en arbetstidsförkortning i enlighet med vad som föreslagits i motionen (yrk. 28).

Utskottets bedömning

Arbetsmarknadsutskottet tog nyligen ställning till olika motionsförslag om arbetstidsförkortning i sitt av riksdagen godkända betänkande 1995/96:AU9 och senare i yttrandet till finansutskottet AU4y med anledning av den ekonomiska vårpropositionen. Utskottet hänvisade till den sittande Arbetstidskommittén som bl.a. har till uppgift att analysera konsekvenserna av alternativa arbetstidsförkortningar (dir. 1995:6). Kommittén borde enligt utskottet få granska frågan helt förutsättningslöst.

Utskottet står fast vid detta och anser att motionerna Fi116 (yrk. 42–44) och Fi117 (yrk. 26–28) bör avstyrkas.

Sysselsättningsfrågan i ett internationellt perspektiv

Motion

Sten Tolgfors och Per Bill (båda m) begär i motion Fi125 ett tillkännagivande till regeringen utifrån sin syn på sysselsättningsfrågan i ett nationellt och ett internationellt perspektiv, särskilt ett EU-perspektiv.

Motionärerna framhåller vikten av frihandel mellan EU och tredje land, samt den inre marknadens fulla förverkligande och upprätthållande. Motionärerna betonar också vikten av att Essen-deklarationens intentioner förverkligas både i Europa och i Sverige. Man kritiserar vidare det socialdemokra-

tiska förslaget om en europeisk sysselsättningsunion som motionärerna karakteriserar som substanslöst. I motionen berörs också behovet av en liberalisering av den sociala stadgan, det sociala protokollet och EU:s regleringsambition på arbetsrättens område. Slutligen framförs kravet att Sverige vid den pågående regeringskonferensen skall driva kravet på ett fördragsmässigt stöd för en systematisk avreglering av EU:s regelverk. Den europeiska arbetsmarknaden är, sägs i motionen, generellt sett för stel vilket är en av de allvarligaste konkurrenshämmande faktorerna. Vissa EU-direktiv, bl.a. arbetstidsdirektivet, är så detaljerade och/eller så långtgående att de bidrar till att öka denna stelhet. Enligt motionen bör Sverige verka för att arbetstidsdirektivet ersätts med ett betydligt liberalare direktiv eller helt avskaffas.

Utskottets bedömning

Utskottet har tidigare under våren haft att bedöma flera av de frågor som motion Fi125 tar upp bl.a. i samband med riksdagsbehandlingen av regeringens skrivelse 1995/96:30 EU:s regeringskonferens 1996 och den därvid väckta moderata motionen U23. (1995/96:UU13, AU3y m.fl., rskr. 199). Utskottet finner därför inte skäl att i detta sammanhang penetrera alla de frågor som motionärerna berör.

Utskottets uppfattning är att det inte räcker att fullfölja den inre marknaden och att fullfölja Essenpunkterna. Sysselsättningsfrågan bör lösas med mer av europeiskt samarbete. Det är viktigt att EU:s medlemsländer har en gemensam strategi för att möta arbetslösheten och få till stånd ökad sysselsättning. Samtidigt krävs en kraftfull arbetsmarknadspolitik nationellt i Sverige. Detta bör alltid vara en högprioriterad angelägenhet. Arbetsmarknadsutskottet ställde sig i yttrande AU3y bakom regeringens uppfattning att Sverige vid regeringskonferensen skulle verka för en s.k. sysselsättningsunion dvs. att det i grundfördragen förs in ett avsnitt om sysselsättningspolitik med gemensamma mål, gemensamma procedurer och ett gemensamt åtagande att följa vissa principer för sysselsättningspolitiken.

Utskottets uppfattning är vidare att arbetstagarnas ställning inom EU snarare måste stärkas än försvagas. Av den anledningen förordade utskottet att regeringen vid regeringskonferensen skulle verka för att EG:s sociala protokoll, som rör bl.a. arbetstagarnas rättigheter, skrivs in i Romfördraget. En försämring av arbetstagarnas rättigheter genom en uttunning av det sociala protokollet eller Europarådets sociala stadga kommer enligt utskottets mening inte att leda till ökad sysselsättning inom EU.

Riksdagen har nyligen (prop. 1995/96:162, bet. AU9, rskr. 219) beslutat att EG:s arbetstidsdirektiv tills vidare skall genomföras på det sättet att det i arbetstidslagen förs in en bestämmelse om s.k. EG-spärr, dvs. en bestämmelse om att kollektivavtal som slutits med avvikelse från arbetstidslagens regler inte får underskrida direktivets minimikrav. De materiella bestämmelserna i arbetstidslagen och annan berörd lagstiftning skall i princip lämnas oförändrade i avvaktan på att Arbetstidskommittén slutför sitt arbete. Av hänsyn till Arbetstidskommitténs arbete anser utskottet att riksdagen inte bör uttala någon mening om bestämmelserna i EG:s arbetstidsdirektiv.

Med det anförda avstyrker utskottet motion Fi125.

Motioner

Moderata samlingspartiet förordar i motion A49 en förskjutning av regionalpolitikens tyngdpunkt från stöd till insatser som syftar till att göra orter och regioner mer attraktiva för företagsexpansion på företagens egna villkor. I fråga om de särskilda stödinsatser som trots allt inte kan undvaras förordas en avveckling av det selektiva företagsstödet.

Länsstyrelserna bör emellertid i framtiden ha vissa resurser till sitt förhållande inte minst för att ett konstruktivt EU-stöd skall kunna ges en nödvändig nationell medfinansiering. Motionärerna föreslår en nyordning för anslag till särskilda regionala investeringar. Länsstyrelserna bör därvid ha en huvudroll (yrk. 51).

Kristdemokraterna som i mycket stor utsträckning delar regeringens inriktning av den aktiva arbetsmarknadspolitiken anser emellertid att propositionen saknar en regionalpolitisk helhetssyn. I stället för en flyttlasspolitik bör statsmakterna anlägga en sådan helhetssyn. Flyttbidraget bör avskaffas. Aktiva arbetsmarknads- och regionalpolitiska åtgärder som tillförsäkrar de lokala områdena och regionerna möjligheter till fortsatt sysselsättning är nödvändiga om hela Sverige skall leva Fi118 (yrk. 27).

Utskottets bedömning

Frågan om de *regionalpolitiska stödformerna* har utretts av Företagsstödsutredningen som i april i år avlämnade sitt betänkande Kompetens och kapital – om statligt stöd till företag (SOU 1996:69). Utredningsförslaget remissbehandlas för närvarande. Utskottet anser att beredningsarbetet med betänkandet skall avvaktas och finner inte skäl för riksdagen att göra något uttalande med anledning av motionerna A49 (yrk. 51) och Fi118 (yrk. 27), som följaktligen avstyrks.

Kompetensutvecklingsfrågor**Motioner**

Kompetensutvecklingsfrågan tas upp av *Vänsterpartiet* i motion Fi116 (yrk. 41). Vänsterpartiets förslag innebär att företagen skall avsätta delar av sin vinst till regionala och nationella fonder, s.k. framtidsfonder, vilka sedan används till kompetensutveckling i arbetslivet m.m. Ansvar för vidareutbildning bör bäras av arbetsgivarna kollektivt i form av sådana fonder.

Även *Kristdemokraterna* i Fi118 (yrk. 26) lägger förslag om kompetensutveckling. Enligt motionen skall utbildning/kompetensutveckling användas i stället för uppsägningar inom kommunernas och landstingens vård och omsorg. Syftet är att förhindra uppsägningar inom denna verksamhet.

Arbetsmarknadsutskottet behandlade för mindre än ett halvår sedan vissa frågor om *kompetensutveckling* m.m. i sitt av riksdagen godkända betänkande 1995/96:AU6. Därvid redogjorde utskottet för de utredningsinsatser som pågick eller avslutats. Utskottet hänvisar till detta betänkande. Utskottet konstaterade då att kompetensutvecklingsfrågorna ingick i olika utredningar eller var under beredning i regeringskansliet. Arbetsmarknadsutskottet finner att förhållandena i stort sett är desamma i dag. Liksom tidigare anser arbetsmarknadsutskottet att riksdagen inte bör binda sig för den framtida inriktningen när det gäller kunskapsbildning och kompetensutveckling i arbetslivet. Beredningsarbetet bör avvaktas. Utskottet vidhåller sitt ställningstagande och avstyrker bifall till motion Fi116 (yrk. 41).

Beträffande *kompetensutveckling i stället för uppsägningar* vill utskottet anföra följande.

De kommunavtal som tidigare slutits med länsarbetsnämnderna i syfte att senarelägga uppsägningar och ge utrymme för kompetensutveckling var i hög grad riktade mot kvinnor. Många avtal har nu löpt ut. Denna metod har varit positiv under en begränsad tidsperiod. Utskottet är inte berett att i detta sammanhang ta ställning till en fortsatt användning av åtgärden. Med detta avstyrker utskottet motion Fi118 (yrk. 26).

Sabbatsår

Motion

Förslag om sabbatsår läggs av Miljöpartiet och Kristdemokraterna.

I motion Fi117 (yrk. 29) anser *Miljöpartiet* att riksdagen hos regeringen bör begära förslag till lag om sabbatsår enligt den danska modellen. En förutsättning för tjänstledigheten bör vara att en arbetslös kan beredas arbete i den tjänstlediges ställe under tjänstledigheten. Ersättningsnivån bör vara 90 % av a-kassan. Även *Kristdemokraterna* vill i motion Fi118 (yrk. 23) ha ett system med sabbatsår.

Utskottets bedömning

Arbetsmarknadsutskottet anför följande om *sabbatsår* som arbetsmarknadspolitisk åtgärd. De åtgärder där ersättning i relation till a-kassan kan användas i dag innebär utbildning, arbetslivskontakt eller företagande. En sådan användning anser utskottet vara betydligt mer framtidsinriktad än motionärernas förslag. Därmed avstyrks motionerna Fi117 (yrk. 29) och Fi118 (yrk. 23).

1. Förslagen i huvuddrag

Regeringen har bl.a. i den ekonomiska vårpropositionen aviserat att den kommer att föreslå en höjd kompensationsnivå från 75 till 80 % från den 1 januari 1998. Höjningen skall finansieras genom regelförändringar i systemen för arbetslöshetsersättning. Regeringen lämnar inte nu något förslag om höjd nivå utan skall återkomma först när finansieringen av höjningen är säkerställd.

Huvuddragen i regeringens nu framlagda förslag på detta område innebär i korthet följande. I princip föreslås samma förändringar inom både arbetslöshetsförsäkringen (ALF) och det kontanta arbetsmarknadsstödet (KAS).

Arbetsvillkoret skärps. Rätten till ersättning vid arbetslöshet förutsätter att den som förlorat sitt arbete haft en viss grad av förankring på arbetsmarknaden. Regeringen anser inte att det nuvarande kravet på utfört arbete innebär tillräcklig anknytning. Med skärpta krav både vad gäller den tid då arbete skall ha utförts och omfattningen av arbetet klargörs enligt propositionen att rätten till arbetslöshetsersättning förutsätter ett aktivt deltagande och ansvarsstagande från individen för sin sysselsättning. Regeringen föreslår att den sökande skall ha utfört reguljärt förvärvsarbete under minst 80 timmar per månad i minst nio månader för att ha rätt till en första ersättningsperiod (arbetsvillkor).

Sökanden kan kvalificera sig för en ny ersättningsperiod antingen genom förvärvsarbete i sex månader med minst 80 timmar per månad eller genom deltagande i bl.a. arbetsmarknadspolitiska åtgärder eller sådan utbildning med särskild studiefinansiering som behandlas i propositionens avsnitt 6.7 under motsvarande tid (nytt arbetsvillkor).

För att tydliggöra arbetslöshetsförsäkringens roll som en omställningsförsäkring föreslås en tidsmässig gräns (bortre parentes) i enlighet med vad som aviserats tidigare. Arbetslöshetsersättning lämnas under längst tre år (ersättningstid), inom vilken kan rymmas högst två hela ersättningsperioder om 300 ersättningsdagar och en återstående ersättningsperiod motsvarande det antal ersättningsdagar som återstår till dess att ersättningstiden löper ut. Ersättningstiden om tre år kan förlängas till högst fyra år om sökanden utfört reguljärt förvärvsarbete eller deltagit i reguljär utbildning. Enligt propositionen har ersättningstiden bestämts så att det inom den tiden skall vara möjligt att finna en lösning även för en arbetssökande som behöver omfattande service eller åtgärder för att återgå till den reguljära arbetsmarknaden. Med uppdelning av tiden i ersättningsperioder betonas kravet på aktivitet.

Inom ALF föreslås ändrade regler för bestämmande av dagpenningens storlek. För närvarande bestäms ersättningen enligt huvudregeln efter förhållandena i det arbete som innebar att arbetsvillkoret uppfylldes. Regeringen föreslår att ersättningen i stället skall grundas på den genomsnittliga arbetstiden och inkomsten under de tolv månader som föregick arbetslösheten.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 1997.

1. Ändrad systematik i fråga om arbetsvillkoret

Reglerna bygger sedan lång tid tillbaka på att man kvalificerar sig för ersättning antingen genom förvärvsarbete (arbetsvillkor) eller genom s.k. jämställd tid. Jämställd tid är bl.a. tid i arbetsmarknadsutbildning. Fram till den 1 januari innebar reglerna att s.k. jämställd tid i princip var kvalificerande på samma sätt som förvärvsarbete. En lagändring från årsskiftet innebar att jämställd tid blev kvalificerande enbart för den som en gång påbörjat en ersättningsperiod.

I det nu framlagda förslaget slopas begreppet jämställd tid. I stället byggs lagen upp med två olika slag av arbetsvillkor. 6 § anger villkoren för att kvalificera sig för ersättning första gången, medan 7 § anger vilka krav som skall vara uppfyllda för fortsatt ersättning, *nytt arbetsvillkor*. Tidigare avsåg 6 § i princip förvärvsarbete, medan 7 § angav andra sätt att kvalificera sig. Med den nya systematiken ingår förvärvsarbete som en kvalifikationsgrund i båda lagrummen. 7 § innefattar i övrigt vidare möjligheter till kvalificering än 6 § dels genom att alla slags förvärvsarbeten – även subventionerade sådana – tillgodoräknas, dels genom att en mindre mängd arbete krävs för kvalificering, dels genom att även t.ex. arbetsmarknadspolitiska åtgärder ingår bland kvalifikationsgrunderna.

2. Skärpt arbetsvillkor

Den grundläggande regeln innebär att den arbetslöse under en tolv månadersperiod (ramtid) före arbetslöshetens inträde kvalificerar sig för ersättning genom arbete. Det skärpta arbetsvillkoret innebär till en början att den *mängd arbete* som skall utföras för att ge rätt till ersättning i en första period utökas. I dag förutsätts enligt ALF förvärvsarbete under 80 dagar fördelade på minst fem månader. Endast dag då arbete utförts i minst tre timmar tillgodoräknas. Enligt förslaget utökas kravet för förstagångskvalificering till arbete i minst nio månader, varvid endast sådana månader räknas då arbete utförts i minst 80 timmar. De nya reglerna innebär att mängden arbete skall vara större, ha längre varaktighet och större kontinuitet. För närvarande innebär arbetsvillkoret minst 240 timmars förvärvsarbete. Med förslaget kommer det att krävas minst 720 timmar.

Vidare föreslås en förändring i fråga om *vilka slag av förvärvsarbeten* som skall grunda rätt till ersättning. Fram till årsskiftet 1995/96 gjordes ingen skillnad mellan olika slag av förvärvsarbete. Det kunde avse arbete som egen företagare eller lönearbete, med eller utan statliga subventioner. Från årsskiftet undantogs i princip vissa slag av subventionerade arbeten, nämligen näringsverksamhet med starta-eget-bidrag, utbildningsvikariat och beredskapsarbete. Nu nämnda slag av arbeten skulle vara kvalifikationsgrundande enbart för den som redan påbörjat en ersättningsperiod.

Det som föreslås innebär ingen principiell ändring i detta hänseende. Fortfarande skall alltså enligt 6 § i princip endast reguljärt förvärvsarbete kvalificera för en första ersättningsperiod. Ytterligare en form av subventionerat arbete utesluts, nämligen anställning med rekryteringsstöd. Anställning ge-

nom utbildningsvikariat, som i dag undantas enligt en särskild bestämmelse i 6 §, kommer enligt vad utskottet erfarit att inordnas under undantaget för anställning med rekryteringsstöd och därmed inte heller fortsättningsvis kvalificera för förstagångsersättning. Även framöver kommer olika slag av subventionerade anställningar för arbetshandikappade att kunna tillgodoräknas även för en första ersättningsperiod.

I fråga om förstagångskvalificering för KAS föreslås dels att den tid under vilken arbete skall ha utförts ökas från fem till sex månader, dels att hänsyn skall tas endast till månad då arbete utförts under 80 timmar jämfört med för närvarande 75 timmar.

Liksom för närvarande skall kontant arbetsmarknadsstöd därutöver kunna utges till den som uppfyller det s.k. studerandevillkoret enligt 9 § KAS.

3. Kvalificering för fortsatt ersättning

Hittills har 7 § i resp. lag reglerat s.k. jämställd tid. Som nämnts mönstras detta begrepp nu ut ur paragrafen. 7 § kommer i stället att reglera möjligheterna att kvalificera sig för den som en gång påbörjat en ersättningsperiod, s.k. *nytt arbetsvillkor*.

Sådan kvalificering kan för det första ske genom förvärvsarbete som företagare eller löntagare. I detta sammanhang godtas även subventionerade arbeten. Därutöver kan kvalificering liksom i dag ske genom arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering med statligt utbildningsbidrag. Vidare skall kvalificering kunna ske även genom annan utbildning med studiefinansiering som motsvarar arbetslöshetsersättningen. Vad som avses är utbildning upp till ett läsår som är ett led i den utbildningssatsning som föreslås i propositionens avsnitt 6.7.

Förvärvsarbetet eller deltagandet i den arbetsmarknadspolitiska åtgärden eller studierna måste omfatta minst sex månader. Endast månad då verksamheten utförts under minst 80 timmar beaktas.

Även tjänstgöring enligt lagen om totalförsvarspåbudsplikt eller tid med föräldrapenningsförmån grundar rätt till ny ersättningsperiod, dock högst två månader tillsammans.

Åtgärderna arbetslivsutveckling (ALU) och offentliga tillfälliga arbeten för äldre (OTA) föreslås bli reglerade genom särskilda lagar i vilka det bl.a. klargörs att tiden i åtgärden är kvalificerande för ett nytt arbetsvillkor enligt 7 §.

4. Begränsning av ersättningsrätten

Den s.k. bortre parentes införs genom förändringar i 14 och 15 §§.

Ett nytt begrepp införs, ersättningstid. I 14 § anges att ersättning som grundar sig på ett arbetsvillkor som uppfyllts enligt 6 § kan lämnas längst under tre år från den första karensdagen i den första ersättningsperioden. Detta är en kalendertidsberäkning. Ersättningsrätten upphör när de tre åren löpt till ända. Dock kan ersättningstiden förlängas med högst ett år i två fall, nämligen om den försäkrade utfört förvärvsarbete enligt 6 § eller genomgått utbildning som inte är arbetsmarknadsutbildning. Någon möjlighet att vid

beräkningen av ersättningstid bortse från tid t.ex. då den försäkrade varit sjuk medges inte.

I ersättningstiden ingår en eller flera ersättningsperioder om vardera 300 dagar. Ersättningsperiodens längd föreslås vara densamma i både ALF och KAS. De nuvarande reglerna om längre ersättningsperiod för äldre tas bort. En ersättningsperiod är liksom i dag en beloppsmässig bestämning, så till vida att en ersättningsperiod rymmer ett visst antal ersättningsdagar (dagpenningbelopp). En person som uppbär full arbetslöshetsersättning förbrukar 300 ersättningsdagar under ca 14 månader eller på ett år ca 240 ersättningsdagar. Detta innebär att ersättningstiden maximalt kommer att rymma drygt 2,5 ersättningsperioder. För en deltidsarbetslös som uppbär färre antal dagpenningbelopp under en kalenderperiod kan förslaget om maximal ersättningstid begränsa ersättningsrätten i förhållande till i dag.

Även den som kvalificerar sig genom ett nytt arbetsvillkor enligt 7 § har rätt till en ny ersättningsperiod, vilket följer av 15 § andra stycket. Den nya ersättningsperioden räknas tidigast från det att den föregående ersättningsperioden gick till ända eller på annat sätt upphörde. Till skillnad från vad som nu gäller skall således en bruttoberäkning ske av ersättningsperioderna (15 § andra stycket sista meningen). I dag kan ersättningsperioderna överlappa varandra.

För närvarande förbrukas ersättningsdagar endast då arbetslöshetsersättning eller KAS utges men inte under tid då den försäkrade deltar exempelvis i ALU eller arbetsmarknadsutbildning. I propositionen föreslås att man i ersättningsperioden även skall inräkna dagar då den försäkrade/sökanden deltagit i en arbetsmarknadspolitisk åtgärd eller i den tidigare nämnda utbildningen med särskild studiefinansiering. Detta innebär i princip att tid som är kvalificerande för en ny ersättningsperiod enligt 7 § också skall räknas in i ersättningsperioderna. Man når därigenom ersättningsperiodens slut snabbare än för närvarande.

Om arbetslösheten upphör innan ersättningsperioden gått till ända skall liksom i dag gälla att den försäkrade har rätt till ersättning under återstående antal dagar av perioden vid ny arbetslöshet även om arbets- och karensvillkoren inte är uppfyllda. Denna rätt till ersättning föreslås dock bli begränsad. Förutsättningen för fortsatt ersättning skall vara att de återstående dagarna under perioden ligger inom den maximala ersättningstiden på tre alternativt fyra år (15 § första stycket).

Om en sammanhängande tid av 12 månader har förflutit från det att den försäkrade senast uppbär ersättning skall vad som sagts nyss inte gälla (15 § första stycket andra meningen). I sådant fall skall ersättningsrätten prövas på nytt. Om förutsättningarna enligt 6 § föreligger börjar en ny ersättningstid och en ny ersättningsperiod att löpa. Någon möjlighet till återkvalificering enligt 7 § föreligger inte i denna situation.

Försäkringen bygger på en inkomstbortfallsprincip. Dagpenningens storlek grundar sig på inkomsten innan den försäkrade blev arbetslös. Man utgår från den inkomst som den arbetslöse vanligen hade under arbetstid som var normal före arbetslöshetens inträde, s.k. normalarbetstid.

För närvarande gäller två alternativa beräkningssätt för normalarbetstiden. Antingen skall som normalarbetstid gälla den genomsnittliga arbetstid i det förvärvsarbete som innebar att arbetsvillkoret uppfylldes eller, om det är förmånligare, i allt det förvärvsarbete som utförts under hela ramtiden enligt 6 §.

Nu föreslås att normalarbetstiden i stället skall hänföra sig till den genomsnittliga arbetstiden under de sista tolv månaderna innan den arbetslöse anmälde sig som arbetssökande hos arbetsförmedlingen. Även månader som inte kan tillgodoräknas för uppfyllande av arbetsvillkoret skall således räknas in. En person som kvalificerat sig genom heltidsarbete under nio månader men inte arbetat under övriga tre månader under ramtiden får alltså sin dagpenning beräknad som om arbetet utförts på 3/4-tid. Någon överhoppningsbar tid medges inte heller i detta sammanhang. En person som varit sjuk under hela tolv månadersperioden kan således inte hänföra sig till någon normalarbetstid. I så fall utges enligt 17 § ersättning med lägsta dagpenning, för närvarande 230 kr.

Omrövning av underlaget för bestämmande av dagpenningen får i princip inte ske under pågående ersättningsperiod. Detta gäller inte om den försäkrade haft ett sammanhängande avbrott under ersättningsperioden på minst sex månader med reguljärt förvärvsarbete med högre inkomst eller längre normalarbetstid. Vidare föreslås att den som under löpande ersättningsperiod uppfyllt ett nytt arbetsvillkor genom arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering får sin dagpenning bestämd till belopp som motsvarar utbildningsbidraget.

6. Avstängningsreglerna

Avstängning från rätt till ersättning kan ske både på grund av olika slag av arbetsvägran och på grund av vägran att delta i en arbetsmarknadspolitisk åtgärd. För närvarande regleras detta i olika lagrum, 31 § hänvisar i fråga om de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna till tre olika arbetsvägransfall i 29 §. Vägransfallen föreslås nu bli reglerade i ett och samma lagrum, 29 §.

I en fjärde punkt i 29 §, i princip motsvarande nuvarande 31 § som föreslås bli upphävd, anges att avstängning skall ske om någon avvisat ett erbjudande om en arbetsmarknadspolitisk åtgärd i form av anställning, praktikperiod eller arbetsmarknadsutbildning eller avvisat ett erbjudande om annan utbildning med en studiefinansiering som motsvarar arbetslöshetsersättningen. Även den nya åtgärden offentliga tillfälliga arbeten för äldre och studier med särskilt utbildningsbidrag enligt avsnitt 6.7 i propositionen omfattas av avstängningsreglerna.

Någon förändring föreslås inte när det gäller avstängningstiderna. Beroende på arbetet/åtgärdens/studiernas längd kan avstängning ske mellan 10 och 60 dagar.

7. Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 1997. För den som har påbörjat en ersättningsperiod före den 1 januari 1997 räknas redan förbrukade ersättningsdagar i den pågående perioden av från den maximala ersättningstiden.

8. Lagar om ALU och OTA

I propositionen föreslås två särskilda lagar om arbetslivsutveckling (ALU) resp. om offentliga tillfälliga arbeten för äldre (OTA).

Motioner

Avslag på propositionen m.m.

Moderata samlingspartiet, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna yrkar helt avslag på förslagen till ändringar i ALF och KAS. Folkpartiet har invändningar i fråga om den borte gränsen. Kristdemokraterna yrkar avslag på propositionen såvitt avser förslagen om arbetsvillkor, normalarbetstid och normalinkomst.

Moderaterna välkomnar i och för sig förslaget om en tidsgräns men anser att gränsen borde vara snävare. Partiet anser dessutom att arbetsvillkoret bör uppgå till 12 månader och att ersättningsnivån bör beräknas på lön under de senaste 24 månaderna. Moderaterna avvisar en höjning av ersättningsnivån till 80 %. Eftersom partiet avstyrker regeringsförslaget om offentliga tillfälliga arbeten för äldre avstyrks även förslaget om en särskild lag i ämnet. (Fi122 yrk. 1, 7, 8). I motion A49 lägger partiet fram förslag om en allmän arbetslöshetsförsäkring. Utskottet återkommer till detta förslag nedan.

Folkpartiet liberalerna anser enligt motion Fi123 att den borte gränsen bör sättas vid två år i enlighet med vad som gällde i den allmänna arbetslöshetsförsäkring som fyrapartiregeringen införde 1994. Partiet betonar att en borte gräns måste kombineras med tidiga aktiviteter och arbetssökande liksom med åtgärder för ett expansivt företagande (yrk. 9).

Vänsterpartiet kritiserar propositionen av en rad olika skäl. Förslagen är illa genomarbetade och ofullständiga. De kan leda till orättvisa mellan enskilda och motverka arbetslinjen. Förslagen saknar konsekvensanalyser. Flera frågor lämnas obesvarade, t.ex. vad som skall ske efter utförsäkringen och förhållandet mellan handlingsplanen och avstängningsreglerna. De nya reglerna kommer att slå hårt mot dem som regeringen annars säger sig vilja prioritera – ungdomar, kvinnor, deltidsarbetslösa, invandrare m.fl. Stora grupper kommer att stängas ute trots god förankring på arbetsmarknaden. Ansvaret lastas över på de enskilda som får ta konsekvenserna av bristen på

reguljära arbeten. Förslagen innebär att de arbetslösa som kollektiv får bära kostnaden för en nivåhöjning som bara är formell. Eventuella förändringar av regelverket bör anstå tills ARBOM-utredningen lämnat sina förslag och sedvanlig beredning med remissomgång skett. Vidare anser partiet, som en följd av avvisandet av förändringarna i ALF och KAS, att lagförslaget beträffande ALU bör avslås. I stället bör den nuvarande lagen förlängas. Eftersom partiet avstyrker förslaget om offentliga tillfälliga arbeten för äldre (OTA) avstyrks även förslaget om en särskild lag i ämnet. (Fi116 yrk. 34 delvis, 37, 51, 53).

Miljöpartiet anser att redan dagens kvalificeringsregler slår snett och skapar orimliga tröskeffekter särskilt för ungdomar. En ovillkorlig förutsättning för en bortre gräns bör vara att försäkringen ersätts av ett annat godtagbart ersättningssystem.

Eftersom propositionen saknar förslag om detta bör den avslås (Fi117 yrk. 61, 62).

Kristdemokraterna kritiserar regeringen för att föra en ”kvartalspolitik” med upprepade förslag till förändringar innan sittande utredning har slutförts. Partiet, som förordar en annan finansieringsmodell, avvisar de delar av regeringsförslagen som syftar till att finansiera en ersättningsnivå på 80 % – dvs. skärpt arbetsvillkor och annan beräkningsgrund för dagpenningen. Partiet tar också avstånd från tanken att begränsa uppräknings vid justering på grund av nytt löneavtal (Fi118 yrk. 29).

Alternativa förslag i motioner

Moderaterna lägger i motion A49 fram ett förslag om en allmän arbetslöshetsförsäkring som behandlar alla arbetslösa lika. Partiet anser att det helt saknas skäl att knyta ersättningen till de fackliga organisationerna, så länge staten i praktiken står för finansieringen. Ersättning bör ges endast vid tillfälligt inkomstbortfall. Inträde bör beviljas efter 12 månaders arbete. Ersättningen bör grundas på den genomsnittliga lönen under de 24 sista månaderna före arbetslösheten och uppgå till 75 %. Ersättningsperioden bör vara begränsad till 300 dagar för att gränsen skall fylla sitt syfte att skapa en positiv drivkraft för ett aktivt arbetssökande. Kommunerna bör ansvara för ersättningen till dem som inte längre omfattas. Den enskildes egenfinansiering bör öka för att stärka incitamenten till en lönebildning som medför en god tillgång till arbete. En sådan allmän arbetslöshetsförsäkring bör inrättas från 1997. Skyddet vid arbetslöshet måste sedan utvecklas vidare med hänsyn till den mer mångfasetterade arbetsmarknaden (yrk. 39). Som underlag för förändringar bör senast till hösten 1997 en analys av sociala ersättnings, skatters och inkomstrelaterade avgifters inverkan på lönebildningen och arbetslösheten ha presenterats för riksdagen (yrk. 40).

Vänsterpartiet vill enligt motion Fi116 ha en återgång till 80 % ersättningsnivå. Finansiering bör inte ske genom försäkringens utgiftssida. Tänkbara vägar är en mycket måttlig höjning av arbetsmarknadsavgiften eller en begränsad höjning av bolagsskatten. Ett annat alternativ är att den förändring

av uttaget av arbetsgivaravgifter som föreslås i proposition 209 inte genomförs. Med ett fortsatt system med sänkt sjukförsäkringsavgift och höjd arbetsmarknadsavgift kan försäkringen tillföras medel för ändamålet (yrk. 52). Partiet tar vidare upp problemet med de deltidsarbetslösa. Motionen hänför sig till en LO-rapport som visar att många arbetsgivare, såväl offentliga som privata, planerar sin verksamhet med deltidstjänster. Efter regeländringarna förra året säger många upp sig för att få rätt till heltidsstämpling. För att komma runt reglerna gör man om tillsvidaretjänster till visstidstjänster. Otryggheten har ökat, framför allt för lågavlönade och lågutbildade kvinnor. I avvaktan på arbetsrättsliga reformer och mer aktiva insatser från arbetsförmedlingarna anser Vänsterpartiet att de tidigare reglerna bör återinföras (yrk. 54).

Miljöpartiet anser enligt sin motion Fi117 att den nuvarande grundnivån i arbetslöshetsförsäkringen, 230 kr, är för låg. Ersättningsnivån bör vara 80 % för lägre avlönade, vilket bör finansieras genom införandet av ett s.k. brutet tak som för närvarande bör motsvara 4,2 basbelopp (12 700 kr per månad). Vid inkomster därutöver bör ersättningen vara 80 % för den del av inkomsten som ligger under brytpunkten och 40 % för återstoden. Sedan den bortre gränsen i försäkringen nåtts bör den arbetslöse ha rätt till ett grundskydd ungefär på samma nivå som förtidspension (yrk. 63–66).

Kristdemokraterna upprepar i motion Fi118 sitt tidigare krav på en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring som ersätter nuvarande arbetslöshetsförsäkring och KAS enligt det system som infördes av fyrpartiregeringen år 1994. Ersättningsnivån bör vara minst 80 % (yrk. 28). Ett motsvarande krav, som en del av en förändrad arbetsmarknadspolitik, ställs också i partiets motion A46 (yrk. 13 delvis).

Motion Fi127 av *Eva Eriksson (fp)* utgår från den praxis som gäller för arbetslösa som samtidigt bedriver begränsat eget företagande. Den innebär att ersättning inte utges om verksamheten i företaget överstiger 10 timmar per vecka. Motionären pekar på att detta leder till att deltidsföretagare inte kommer att omfattas av vissa av de nya åtgärder som föreslås i propositionen. Såväl det särskilda utbildningsbidraget för arbetssökande mellan 25 och 55 år som saknar grundskolekompetens som offentliga tillfälliga arbeten för äldre förutsätter nämligen att den arbetslöse är berättigad till arbetslöshetsersättning. Förslagen bör ändras så att de tillgodoser dessa kategorier (yrk. 1, 2).

Utskottets bedömning

Regelverket för arbetslöshetsförsäkringen och det kontanta arbetsmarknadsstödet är komplicerat och svårtillgängligt, vilket i och för sig i hög grad beror på de förhållanden som lagarna är avsedda att reglera. Detta gällde tidigare, men kanske än mer efter de förändringar som genomförts under senare tid och som nu föreslås. Det är fråga både om relativt omfattande sakliga ändringar och om grundläggande begrepp som byter innebörd eller mönstras ut ur lagstiftningen och om nya begrepp som införs och kopplas

samman med äldre regler. Inte ens en tränad läsare lär med lätthet kunna ta till sig den mera exakta innebörden av lagreglerna. I sammanhanget bör påpekas att det är samma lagar som gäller ända sedan 1973. Av förklarliga skäl har de ursprungliga förarbetena numera begränsad betydelse för förståelsen av lagreglerna. För att tränga in i regelsystemet måste vägledning hämtas från ett antal propositioner och utskottsbetänkanden. Tillämpningen underlättas inte heller av att flera av de förslag till förändringar som genomförts de senaste åren förelagts riksdagen i sådana sammanhang att fackutskottet inte varit beredande utskott. För att få vägledning vid tolkningen måste man därför många gånger söka sig såväl till arbetsmarknadsutskottets yttranden som till finansutskottets betänkanden. Från rättstillämpningssynpunkt är detta inte tillfredsställande.

Lagstiftningens komplexitet talar för att nödvändiga regelförändringar av mera genomgripande slag bör genomföras samlad och med ingående redovisning såväl för allmänna överväganden som för vad som mera specifikt avses med en viss konkret lagändring. Utredningen om ersättning vid arbetslöshet och omställning (ARBOM) har ett vittomfattande uppdrag att lämna förslag till hur en ny arbetslöshetsförsäkring skall utformas och skall enligt sina direktiv (dir. 1995:92) rapportera sitt uppdrag senast vid utgången av september månad. I delbetänkandet (SOU 1996:51) har utredningen redovisat överväganden och förslag när det gäller huvuddragen i en ny försäkring som är allmän och sammanhållen liksom vissa överväganden och alternativa förslag när det gäller den s.k. borte parentesen. Några konkreta lagförslag har ännu inte förts fram av utredningen. Vissa frågor har inte alls berörts i delbetänkandet, t.ex. om företagares och uppdragstagarens ställning, utan skall i sin helhet tas upp i slutbetänkandet.

Arbetsmarknadsutskottet anser att goda skäl skulle ha talat för att avvakta med mera ingripande förändringar i regelsystemet till dess att ARBOM hunnit lägga fram sina samlade förslag och dessa beretts i sedvanlig ordning varvid berörda organ getts tillfälle att lägga fram sina synpunkter inte bara på de mera övergripande frågeställningarna. Därmed skulle man säkerligen också ha kunnat vinna i klarhet och överskådlighet i regelsystemet.

Trots detta vill inte arbetsmarknadsutskottet motsätta sig att förändringar beslutas redan nu. Det tyngsta skälet är det nära sambandet mellan ändringarna i försäkringen och den nya inriktning av arbetsmarknadspolitiken som föreslås i proposition 222. De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna skall syfta till en återgång till den reguljära arbetsmarknaden. De får under inga omständigheter bara vara ett sätt att kvalificera sig för ytterligare ersättning. Då hotas arbetslinjen. Arbetslöshetsförsäkringen är och skall vara en omställningsförsäkring för personer med fast förankring på arbetsmarknaden. Det är naturligt att dessa viktiga principer – som utskottet i tidigare sammanhang anslutit sig till – nu konkretiseras genom lagregler om skärpt arbetsvillkor en borte gräns i försäkringen. Till detta kommer de ökande kostnaderna för arbetslöshetsersättningen, bl.a. till följd av försämrat arbetsmarknadsläge.

Av vad som nu anförts följer att arbetsmarknadsutskottet inte kan ansluta sig till Moderaternas, Vänsterpartiets och Miljöpartiets resp. yrkanden om helt avslag på propositionens förslag till ändring av ALF och KAS. Motions-

Arbetsmarknadsutskottet går nu över till de *konkreta förslagen*. Som kommer att framgå anser utskottet att vissa justeringar, förtydliganden och kommentarer bör göras. I den mån inte annat anges tar det som anförs sikte på både ALF och KAS.

6 § Skärpt arbetsvillkor

Som redovisats ovan innebär det nya arbetsvillkoret enligt 6 § ALF skärpningar i flera avseenden. Enligt propositionen bör man dock hålla i minnet att skärpningen för flertalet inte innebär några förändringar i möjligheten att få ersättning vid arbetslöshet. Regeringen utgår från att förslaget för personer med tillfälliga arbeten, säsongsarbeten eller deltidsarbeten och som söker mer arbete bör medverka till en förändring av arbetsmarknaden i riktning mot fler tillsvidareanställningar och arbeten med längre arbetstid, inte minst för deltidsarbetande kvinnor. Arbetsmarknadsutskottet skulle självfallet gärna se att detta blev effekterna av förslaget. Det går emellertid inte att bortse från att även grupper med en relativt fast förankring på arbetsmarknaden kan komma att stå utanför försäkringen t.ex. därför att de arbetat oregebundet och vissa månader inte kommit upp i de 80 timmar som krävs, t.ex. s.k. springvikarier och anropsanställda. För att uppfylla arbetsvillkoret kommer det att krävas minst 720 arbetade timmar. Fall kan tänkas där inte ens den dubbla mängden arbetade timmar är tillräckligt. Utskottet noterar att regeringen noga kommer att följa vilka effekter förändringarna får på områden där tillfälliga och korta anställningar är vanligt förekommande. En sådan uppföljning är mycket angelägen. Arbetsmarknadsutskottet förutsätter att regeringen vid behov återkommer till riksdagen i denna fråga.

Arbetsvillkorets krav på minst 80 timmars förvärvsarbete per månad får antas utgå från att en person skall arbeta minst halvtid för att anses ha den förankring på arbetsmarknaden som är grundvillkoret för att omfattas av försäkringen. Om arbetstiden på ett avtalsområde är kortare än 40 timmar per vecka skulle kravet på 80 arbetade timmar per månad kunna leda till att en halvtidsarbetande inte lyckas kvalificera sig. Detta kan inte ha varit avsett. Arbetsmarknadsutskottet anser att halvtidsarbete i enlighet med tillämpligt kollektivavtal för branschen skall kvalificera även om den försäkrade därigenom inte uppfyller kravet på 80 timmars förvärvsarbete per månad. Detta kan lämpligen regleras genom en föreskriftsrätt i frågan för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

En regel om detta kan tilläggas 6 § tredje stycket resp. lag. Regeln skulle kunna ges följande lydelse.

Om särskilda skäl föreligger får regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer /också/ medge att vid prövningen av arbetsvillkoret enligt första stycket även månad då arbete inte utförts i minst 80 timmar får räknas in.

Lagförslaget kan läsas som om utbildningsvikariat (förvärvsarbete som arbetsgivaren finansierat med stöd av lagen om tillfällig avvikelse från lagen

om socialavgifter) fortsättningsvis skulle kvalificera för en första ersättningsperiod. Detta är inte avsikten. Utbildningsvikariaten skall från den 1 januari nästa år (avsnitt 7.3.7 i propositionen) inte längre konstrueras genom en rätt för arbetsgivaren att göra avdrag från socialavgifterna utan i stället genom ett direkt bidrag. Enligt vad utskottet inhämtat är regeringens avsikt att även fortsättningsvis utesluta utbildningsvikariaten som kvalificeringsgrund för en första ersättningsperiod, vilket författningsmässigt skall ske genom att de inordnas under reglerna för rekryteringsstöd.

7 § Nytt arbetsvillkor

Lagrummet innehåller en uppräkningslista av vilka aktiviteter som kan kvalificera för en ny ersättningsperiod (nytt arbetsvillkor). Lagen bygger i och för sig på ett och samma förvärvsarbetsbegrepp. Skillnaden mellan 6 och 7 §§ är att vissa subventionerade förvärvsarbeten inte kvalificerar för en första ersättningsperiod. Alla slag av förvärvsarbeten, i eget företag eller som anställd och med eller utan statliga subventioner, kan däremot tillgodoses enligt 7 §. Den redaktionella utformningen kan ge intrycket att egen näringsverksamhet med starta-eget-bidrag inte skulle utgöra förvärvsarbete i lagens mening. Detta är inte avsikten. Den särskilda regleringen av denna åtgärd får enligt utskottet ses som ett – i och för sig överflödigt – förtydligande.

Även viss fullföljd reguljär utbildning kommer att vara kvalificerande, nämligen om den bedrivs med särskild studiefinansiering enligt vad som föreslås i propositionens avsnitt 6.7.

Utöver vad som följer av denna paragraf kan ett nytt arbetsvillkor uppfyllas genom deltagande i arbetslivsutveckling eller i offentliga tillfälliga arbeten för äldre arbetslösa (avsnitt 7.4.2). Detta regleras i särskilda lagar om resp. åtgärd enligt förslag som läggs fram i propositionen.

Utskottet vill i detta sammanhang framföra att det för överskådlighetens och systematikens skull möjligen vore en fördel om man när det gäller kvalificering genom åtgärder mera generellt kunde knyta rättigheterna i försäkringen till deltagandet i en arbetsmarknadspolitisk åtgärd eller till en handlingsplan och därigenom komma ifrån lagregler med uppräkningslistor av olika slag av åtgärder. Den föreslagna 7 § ger intryck av att innehålla en uttömmande uppräkningslista men ger varken i sin nuvarande eller föreslagna utformning fullständigt svar på vilka åtgärder som kvalificerar för fortsatt ersättning. Svar måste sökas såväl i de nyssnämnda särskilda lagarna som i förordningar som anger att vissa åtgärder utgör arbetsmarknadsutbildning.

I sammanhanget kan även pekas på den föreslagna 29 § 4 punkten som måste verka förbryllande för den oinvidde. Där anges att avstängning kan ske bl.a. om ett erbjudande om en arbetsmarknadspolitisk åtgärd i form av praktikperiod avvisats. Man ställer sig frågan om en sådan praktikperiod grundar några rättigheter i försäkringen. Utskottet återkommer till detta i den fortsatta framställningen.

I 7 § likställs med förvärvsarbete dels tjänstgöring enligt lagen om totalförsvarspåbud, dels tid med föräldrapenningförmån, i båda fallen dock tillsammans högst två månader.

Viss tvekan kan råda om den kvalificerande aktiviteten i sig måste omfatta minst sex månader för att kunna tillgodoräknas. Enligt utskottets mening bör regeln inte ges den innebörden. Ett nytt arbetsvillkor bör med andra ord på samma sätt som i dag kunna uppfyllas med en kombination av förvärvsarbete och åtgärd upp till erforderliga sex månader. På motsvarande sätt skall självfallet t.ex. fyra månaders förvärvsarbete och två månaders tid med föräldrapenningförmån kunna kvalificera för fortsatt ersättning.

Det bör i sammanhanget noteras att de särskilda lagarna om ALU och OTA synes bygga på motsvarande synsätt. Tiden i åtgärden kvalificerar, oavsett åtgärdens omfattning. Utskottet återkommer till dessa lagförslag i det följande.

Förslaget om att åtgärderna enligt 7 § skall kvalificera endast om de ligger inom en ramtid av tolv månader före ansökan om ersättning i den nya ersättningsperioden kan möjligen få till effekt att åtgärder förläggs så sent som möjligt i ersättningsperioden; den kan ju annars vara förlorad i kvalificeringshänseende. Detta överensstämmer knappast med den allmänna ambitionen att undvika att åtgärder används enbart i syfte att ge möjlighet till ny ersättningsperiod. Samtidigt innebär den föreslagna regeln att det läggs ett ansvar på den som genomgått exempelvis en arbetsmarknadsutbildning i tidigt skede av ersättningsperioden att finna en lösning på sin sysselsättningssituation – en annan av de tankar som bär upp de föreslagna ändringarna.

Arbetsmarknadsutskottet vill inte föreslå någon ändring av förslaget på denna punkt men förutsätter att regeringen noga följer effekterna av lagändringen och vid behov återkommer till riksdagen i frågan.

Med den nu föreslagna förändringen och med de gjorda förtydligandena är utskottet berett att tillstyrka förslaget om skärpt arbetsvillkor. Det innebär att Kristdemokraternas avslagsyrkande i denna del bör avstyrkas (motion Fi118 yrk. 29 delvis).

8 § Överhoppningsbar tid

Några sakliga förändringar föreslås inte i detta lagrum. Förslagen är följdändringar i förhållande till den nya 7 §.

Utskottet noterar att de kriterier som anges i 8 § första stycket 2 punkten – heltidsutbildning för vuxna – är tillämpliga för studier med särskild studiefinansiering (propositionens avsnitt 6.7) om de bedrivs på heltid. Tiden i utbildningen skulle därmed vara samtidigt kvalificerande och överhoppningsbar. Detta kan inte gärna ha varit avsett. Den nu berörda punkten borde i stället på samma sätt som tid enligt andra stycket ange som förutsättning för överhoppningsbarheten att tiden inte är kvalificerande för ersättning. Med detta tillägg skulle det också klargöras att tiden i studierna med särskild studiefinansiering, om dessa bedrivs på heltid, är överhoppningsbar för den som inte påbörjat en ersättningsperiod – en sådan person kan ju inte grunda någon ersättningsrätt på studierna. Därmed blir det möjligt för den som inte var arbetslös när heltidsstudierna påbörjades att i stället enligt 6 § tillgodoräkna sig det förvärvsarbete som föregick utbildningen.

Utskottet föreslår med hänvisning till detta att det görs ett tillägg till 8 § första stycket 2 punkten av följande lydelse.

1995/96:AU6y

– – – heltidsutbildning som – – – fem månader, i den mån sådan tid inte enligt 7 § kvalificerar för en ny ersättningsperiod, – – –.

14 och 15 §§ Ersättningstid och ersättningsperiod

Genom det nya begreppet ersättningstid införs en tidsmässig begränsning av rätten till ersättning. En kalendertid börjar löpa i och med den första karensdagen. Någon överhoppningsbar tid enligt 8 § godtas inte i detta sammanhang.

Tiden kan förlängas endast i två angivna fall (14 § första stycket andra meningen), nämligen om den försäkrade under ersättningstiden utfört förvärvsarbete som avses i 6 § eller genomgått utbildning som inte är arbetsmarknadsutbildning.

Enligt motiveringen (s. 8.14) avses dagar med reguljärt förvärvsarbete som inte samtidigt har fyllts ut med arbetslöshetsersättning. Någon sådan precisering finns emellertid inte i lagtexten. Frågan får betydelse för s.k. deltidsstämplande. Inte heller framgår det klart om arbetet måste ha viss omfattning för att förlänga ersättningstiden.

Samtidigt som mycket talar för en precisering av lagtexten i detta hänseende kan utskottet konstatera att den därmed skulle bli än mer komplicerad. Man skulle alternativt, för enkelhetens skull, kunna överväga att helt ta bort förlängningsregeln – skulle 12 månader gå utan att den försäkrade uppbär ersättning upphör ju ändå ersättningsperioden.

Lagtextens ”utbildning som inte är arbetsmarknadsutbildning” motsvaras i motivtexten av ”reguljär utbildning” (s. 8.12 och 8.14). Frågan kan ställas hur man skall se på den särskilda utbildningen enligt avsnitt 6.7 i propositionen. Paragrafens tredje stycke talar för att sådan utbildning inte skall anses som arbetsmarknadsutbildning. Följaktligen borde även utbildning av detta slag förlänga ersättningstiden.

Ytterligare en oklarhet synes råda beträffande dessa studier. Enligt lagtexten skall de anses ingå i ersättningsperioden (14 § tredje stycket) medan enligt motivtexten (s. 8.14) ”tid i reguljär utbildning” inte skall räknas in. Arbetsmarknadsutskottet utgår från att avsikten är att tiden i sådan utbildning skall räknas in i ersättningsperioden, förutsatt givetvis att en sådan löper – utbildning av nu ifrågavarande slag kan ju även beviljas icke arbetslösa.

Arbetsmarknadsutskottet vill i sammanhanget även framföra att det nyssnämnda stycket möjligen kan missförstås. Det kan läsas så att dagar i arbetsmarknadsutbildning inte skall räknas in i ersättningsperioden. Detta är inte avsikten. I detta sammanhang faller arbetsmarknadsutbildningen in under det vidare begreppet arbetsmarknadspolitiska åtgärder, medan den utbildning som särskilt avses i detta stycke är den nyssnämnda utbildningen enligt avnitt 6.7 i propositionen.

Det nuvarande systemet bygger på principen att en påbörjad ersättningsperiod får utnyttjas fullt ut. Om arbetslösheten upphör innan ersättningsperioden går till ända, får återstående dagar utnyttjas vid ny arbetslöshet även

om den arbetslöse då inte uppfyller arbetsvillkoret (15 § första stycket första meningen). Någon annan ändring föreslås inte i detta avseende än att denna rätt skall begränsas av den maximala ersättningstiden på 3 alt. 4 år. Möjligen kan sägas att regelns lydelse är mindre lyckad i förhållande till det nya systemet där ersättningsdagar förbrukas även vid t.ex. arbetsmarknadsutbildning. En person i utbildning anses normalt inte arbetslös.

En fråga – dock inte med direkt samband med försäkringens regelverk – är vad som skall ske när ersättningstiden löper till ända och någon ytterligare ersättning inte kan utges. Skall en eventuellt pågående åtgärd som förutsätter att personen är a-kasseberättigad avbrytas? Frågan inställer sig särskilt när det gäller den nya åtgärden offentliga tillfälliga arbeten för äldre (OTA).

En annan fråga av mera praktisk art är hur kassan skall få den information som behövs för att fortlöpande hålla sig à jour med förbrukningen av ersättningsdagar t.ex. vid utbildning med särskild studiefinansiering. Skall prövning av rätten till en ny ersättningsperiod ske mitt under pågående sådana studier? Skall den enskilde hållas underrättad om förbrukningen av ersättningsdagar?

Införandet av en bortre gräns i försäkringen och de regler som föreslås för att reglera detta väcker naturligen en rad frågor av olika slag. Bl.a. med tanke på att det dröjer innan någon kommer att nå ersättningstidens slut och därigenom bli utförsäkrad till följd av de nya reglerna förutsätter utskottet att mycket av det som skapar tveksamhet hinner klaras ut dessförinnan. Utskottet förutsätter att regeringen återkommer till riksdagen i samband med de förslag som läggs fram efter beredning av ARBOM:s utredning, vilket skall ske under våren 1997.

Med de nu angivna reservationerna ansluter sig utskottet till regeringsförslaget om ersättningstid och ersättningsperiod. Det innebär att motion Fi123 (yrk. 9) – i vilken föreslås bortre gräns vid två år – bör avstyrkas.

20 § ALF Dagpenningberäkning

Syftet med den föreslagna förändringen är att skapa en mer rättvisande ersättning. Den nuvarande ordningen innebär att dagpenningen kan grunda sig på förhållanden som ligger relativt långt tillbaka i tiden. Detta återspeglar enligt regeringen inte på ett rättvisande sätt sökandens verkliga anknytning till arbetsmarknaden. Därför föreslås att den ersättningsgrundande inkomsten skall utgöra ett genomsnitt av den sökandens inkomster av förvärvsarbete under de tolv månaderna omedelbart före anmälan som arbetslös hos arbetsförmedlingen. Sökandens normalarbetstid beräknas som ett genomsnitt av arbetstiden under samtliga tolv månader. Av 20 § första stycket jämfört med 17 § andra stycket första meningen följer att dagpenning som inte uppgår till 75 % av den försäkrades dagsförtjänst i vart fall lämnas med lägsta dagpenningbelopp som uppgår till 230 kr.

Som nämnts inledningsvis innebär den föreslagna regeln att någon överhoppningsbar tid enligt 8 § inte beaktas. En person som uppfyller arbetsvillkoret enligt 6 § med heltidsarbete men som varit sjuk den närmaste tolvmå-

nadersperioden före arbetslösheten skulle således inte få någon inkomstrelaterad ersättning utan lägsta dagpenning.

Arbetsmarknadsutskottet ansluter sig till principen att dagpenningen bör grunda sig på aktuella förhållanden men känner sig tveksamt till det som blir konsekvensen av förslaget. Det är inte rimligt att man därför att man utan egen förskyllan varit hindrad att utföra förvärvsarbete skall drabbas vid senare inträffad arbetslöshet. Utskottet föreslår att den tid om tolv månader till vilken normalarbetstiden skall hänföras förlängs bakåt i tiden i två fall, nämligen vid styrkt sjukdom och vid vård av eget barn eller adoptivbarn som inte har fyllt två år. Man skall med andra ord i dessa fall tillämpa en ramtidsberäkning på motsvarande sätt som vid prövning av arbetsvillkoret.

Den föreslagna 20 § tredje stycket ALF skulle därmed kunna få följande lydelse.

Som normalarbetstid – – – offentliga arbetsförmedlingen. Vid bestämmande av denna ramtid räknas inte tid då den försäkrade varit hindrad att arbeta på grund av styrkt sjukdom eller vård av eget barn eller adoptivbarn som inte har fyllt två år. Omprövning av – – –.

Med den nu angivna justeringen ansluter sig arbetsmarknadsutskottet till propositionens förslag. Det innebär att Kristdemokraternas motion Fil18 (yrk. 29) bör avstyrkas.

29 § Avstängning från ersättning

Förslaget i denna del innebär som nämnts att avstängning på grund av vägran att arbeta och på grund av vägran att delta i åtgärder sammanförs i en enda paragraf.

I den nuvarande 31 § anges att bestämmelserna i 29 § 1–3 om arbete skall tillämpas i fråga om arbetsmarknadspolitiska åtgärder som berättigar till utbildningsbidrag. Paragrafen fick den lydelsen från den 1 juli 1995. Tidigare var bestämmelsen fakultativ. Det hette att avstängningsreglerna i 29 § ” – får, om det är skäligt – ” tillämpas i fråga om arbetsmarknadspolitiska åtgärder som berättigar till utbildningsbidrag. Vid utskottsbehandlingen kommenterades inte denna ändring i skärpande riktning särskilt (1994/95:AU15). Den nuvarande regleringen innebär att avstängningsreglerna vid arbete skall tillämpas analogvis i fråga om vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Enligt motiveringen är den nu föreslagna ändringen föranledd av att avstängning skall kunna ske även av den som tackar nej till en utbildning med särskild studiefinansiering. Lagförslaget går emellertid därutöver.

Den nya utformningen av 29 § 4 punkten innebär till en början att en uppräkning görs av ett antal arbetsmarknadspolitiska åtgärder som, om de avvisas, skall föranleda avstängning.

Här nämns även arbetsmarknadspolitisk åtgärd i form av anställning. Utskottet har svårt att se skälet till denna reglering. Att avstängning kan ske följer redan av punkterna 1–3 i lagrummet. Vidare skall avstängning kunna ske på grund av avvisning av ”praktikperiod”. Denna arbetsmarknadspolitiska åtgärd nämns ingen annanstans i lagen – jämför vad som sagts ovan i anslutning till 7 §. Utskottet föreslår att lagregeln i stället knyter an till be-

greppet arbetsmarknadspolitisk åtgärd resp. utbildning med särskild studiefinansiering (avsnitt 6.7 i propositionen).

Regeln skulle möjligen kunna förstås så att avstängning bara kan ske om den försäkrade *avvisat* en åtgärd, inte om den avbrutits av en icke godtagbar anledning. På motsvarande sätt som för närvarande bör enligt utskottets mening avstängning kunna ske även i det sistnämnda fallet, vilket bör klargöras i lagtexten.

Vidare uppkommer frågan hur avstängningsreglerna förhåller sig till den föreslagna nya åtgärden offentliga tillfälliga arbeten för äldre (OTA). Enligt ordalydelsen är paragrafens punkter 1–3 tillämpliga i detta fall, dvs. avstängning skall ske om den försäkrade lämnar ett arbete utan giltig anledning eller avvisar ett lämpligt sådant arbete.

Frågan kan ställas om det är rimligt att avstänga en arbetslös som inte vill acceptera ett erbjudande om sådant arbete eller lämnar arbetet. Utskottet vill för sin del hänvisa till att avstängningsreglerna enligt 29 § 1–3 inte är ovillkorliga. En viss skälighetsbedömning skall ske genom att det skall saknas ”giltig anledning” att lämna arbetet resp. att det erbjudna arbetet skall vara ”lämpligt”. Utskottet anser det rimligt att man vid prövningen av dessa rekvisit väger in den speciella situation som målgruppen för åtgärden befinner sig i. Man bör kunna se betydligt mildare på dessa ”vägransfall” än på övriga fall.

Utskottet föreslår att 29 § 4 punkten ALF resp. 26 § 4 punkten KAS får följande lydelse.

4. avvisat erbjudande om en arbetsmarknadspolitisk åtgärd eller om en utbildning med en studiefinansiering som motsvarar arbetslöshetsersättningen eller utan giltig anledning avbrutit en sådan åtgärd eller utbildning.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 1997. Enligt motiven skall den nya ordningen få snabbt genomslag. Därför bör hänsyn tas även till redan förbrukade ersättningsdagar.

Den föreslagna övergångslösningen kräver enligt utskottets mening vissa kompletteringar. Det bör till en början klargöras när ersättningstid skall börja löpa. Vidare bör det klargöras vad som skall gälla övergångsvis beträffande längden på den ersättningsperiod som löper vid ikraftträdandet. Enligt utskottets mening bör de äldre reglerna gälla övergångsvis. Äldre personer kan inom såväl ALF som KAS ha längre ersättningsperioder, som de således bör få utnyttja fullt ut. En normal ersättningsperiod om 150 dagar inom KAS förlängs inte. De äldre reglerna bör också gälla vad avser förbrukningen av ersättningsdagar.

Enligt utskottets mening är det rimligt att se till förhållandena upp till ett år före ikraftträdandet, dvs. från den 1 januari 1996.

I övrigt krävs enligt utskottets mening inga särskilda övergångsbestämmelser. Det innebär bl.a. att prövningen av arbetsvillkoret efter ikraftträdandet sker enligt 6 och 7 §§ i deras nya lydelse.

För den som vid ikraftträdandet har en löpande ersättningsperiod skall följande gälla. Ersättningstiden enligt 14 § skall anses ha börjat löpa den 1 januari 1996 eller vid den senare tidpunkt då ersättningsperioden påbörjats. Den löpande ersättningsperiodens längd bestäms enligt 14 § i dess äldre lydelse. Ersättningsdagar i den löpande ersättningsperioden som enligt de äldre reglerna förbrukats före ikraftträdandet avräknas från ersättningstiden i den mån de hänför sig till tiden efter den 1 januari 1996.

De särskilda lagarna om ALU och OTA

Utskottet har följande kommentar till dessa två tidsbegränsade särskilda lagar. 1 § i resp. lag har arbetsrättslig karaktär. 2 § reglerar anknytning till ALF och KAS. Den föreslagna ALU-lagen avlöser en nu gällande tidsbegränsad lag i samma ämne.

De framlagda lagarna är anpassade till den nya lydelsen av 7 § ALF resp. KAS. Det anges sålunda att tiden i åtgärden, ALU resp. OTA, kvalificerar för en ny ersättningsperiod. Någon tid under vilken åtgärden i fråga måste pågå för att kvalificera anges inte, vilket nämnts tidigare. För att få svar på frågan om kvalificering skett måste den särskilda lagen läsas tillsammans med ALF alt. KAS, som anger att det krävs sex månaders aktivitet. Utskottet har ovan i anslutning till 7 § uttalat att kvalifikationskravet inte bör innebära att aktiviteten i fråga måste ha viss omfattning; ett nytt arbetsvillkor kan upparbetas med en kombination av olika aktiviteter. Konstruktionen av dessa särskilda lagar talar i samma riktning.

Arbetsmarknadsutskottet vill i detta sammanhang åter framhålla att det vore en fördel om 7 § kunde innehålla en uttömmande uppräkningslista av vad som kvalificerar för en ny ersättningsperiod. Det kan noteras att begreppet jämförbar tid inte utmönstrats ur dessa särskilda lagar. I övrigt kan frågan ställas vilken situation som avses i 2 § sista meningen i resp. lag.

Den nuvarande ALU-lagen innehåller i 3 § en regel om analogvis tillämpning av avstängningsreglerna i ALF resp. KAS som saknar motsvarighet i det nu framlagda lagförslaget. Med den lydelse av 29 § ALF resp. 26 § KAS som utskottet förordar i det föregående omfattas även ALU.

Vänsterpartiet avvisar som framgått ovan förslagen till ändringar i ALF och KAS. Därför motsätter de sig på tekniska grunder det förslag till ny ALU-lag som läggs fram i propositionen. Partiet vill som nämnts i stället att den nuvarande ALU-lagen förlängs ett år (Fil 16 yrk. 34 delvis).

Utskottet har i det föregående ställt sig bakom de föreslagna förändringarna i ALF och KAS, vilket förutsätter en anpassning av ALU-lagen. Utskottet anser att propositionsförslaget om en ny ALU-lag bör antas av riksdagen. Detta innebär att Vänsterpartiets nyssnämnda yrkande bör avstyrkas i motsvarande del.

I Moderaternas, Folkpartiets, Vänsterpartiets resp. Kristdemokraternas avvisande av regeringens förslag om offentliga tillfälliga arbeten för äldre ligger även ett avvisande av förslaget om en särskild lag för OTA. Utskottet har i

det föregående godtagit förslaget att äldre arbetslösa skall ges möjlighet till viss sysselsättning inom offentliga sektorn.

Utskottet anser att även den föreslagna lagregleringen bör godkännas, vilket innebär att motionerna Fi116 (yrk. 37), Fi118 (yrk. 21 delvis), Fi122 (yrk. 1) och Fi123 (yrk. 3 delvis) bör avslås av riksdagen.

Kostnader

I proposition 222 redovisas följande. Förslaget om ändrade arbetsvillkor innebär en kostnadsminskning med 300 miljoner kronor under 1997, en minskning som kommer att öka under följande budgetår. Förslaget att arbete med rekryteringsstöd inte skall kvalificera för en första ersättningsperiod beräknas ge minskade kostnader med ca 200 miljoner kronor. Detta innebär tillsammans sammanlagt 500 miljoner kronor under budgetåret 1997. Någon besparing till följd av ändrade regler för dagpenningberäkningen redovisas inte. Den kostnadsminskning som kan väntas till följd av en bortre gräns i ersättningsrätten tillgodoräknas inte som en besparing, eftersom de frigjorda resurserna skall användas för andra ändamål.

Utskottets förslag när det gäller möjligheten för halvtidsarbetande att kvalificera sig bör innebära en begränsad kostnadsökning. Även förslaget om överhoppningsbar tid i samband med dagpenningberäkningen bör medföra en kostnadsökning. Denna ökning kan dock inte ställas i relation till någon redovisad besparing.

En väsentlig – om än inte tillgodoräkningsbar – kostnadsminskning för ALF- och KAS-systemen i förhållande till regeringens förslag ligger i den övergångsregel som utskottet redovisat ovan.

Ytterligare besparingar erfordras för att finansiera den aviserade höjningen av ersättningsnivån till 80 % från den 1 januari 1998. I propositionen anges ett antal tänkbara besparingsalternativ; en begränsning av ersättningen på grund av löneavtal till högst 2 % och en samordning av arbetslöshetsersättningen med avgångsvederlag, semesterersättning och föräldrapenning. Utskottet avstår från att lägga synpunkter på dessa alternativ, men vill peka på möjligheten att öka antalet karensdagar från fem till sex. Enligt utskottets mening bör någon höjning inte ske av det i dag gällande maximala beloppet för dagpenningen enligt 17 § första stycket i samband med att ersättningsnivån höjs till 80 %.

Den framtida arbetslöshetsförsäkringen

Med anledning av de mera övergripande synpunkter på arbetslöshetsförsäkringen som framförs i motioner av Moderaterna, Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Kristdemokraterna vill arbetsmarknadsutskottet anföra följande.

Som nämnts har den sittande utredningen om ersättning vid arbetslöshet och omställning, ARBOM, ett övergripande uppdrag att lämna förslag till hur en ny arbetslöshetsförsäkring skall utformas. Utredningens förslag skall presenteras inom en ganska nära framtid.

Att relativt omfattande förändringar nu genomförs i försäkringen och KAS skall enligt utskottets uppfattning inte tolkas så att man därigenom binder sig för hur försäkringen skall vara utformad på litet längre sikt. Frågor om anknytningen till de fackliga organisationerna, om kravet på anknytning till arbetsmarknaden, ersättningstidens längd och ersättningsnivån, om de deltidarbetslösa, om finansieringen, och om vad som skall ske efter utförsäkringen är sådant som omfattas av utredningens uppdrag. Man kan utgå från att utredningen även kommer in på mera övergripande frågeställningar som den som väckts av Moderaterna om sociala ersättningsars, skatters och inkomstrelaterade avgifters inverkan på lönebildningen och arbetslösheten. Någon anledning att föregripa detta utredningsarbete finns inte enligt utskottets mening. I det ligger att det inte heller finns skäl att ta ställning i sak till förslaget om en återgång till den allmänna obligatoriska försäkring som fyrtipartiregeringen införde år 1994.

Det anförda innebär att arbetsmarknadsutskottet anser att de nu berörda motionerna bör avstyrkas i motsvarande delar. Det är motionerna A46 (yrk. 13 delvis), A49 (yrk. 39, 40), Fi116 (yrk. 52, 54), Fi117 (yrk. 63–66) samt Fi118 (yrk. 28).

Vad slutligen gäller den av Eva Eriksson (fp) i motion Fi127, yrkandena 1 och 2, aktualiserade frågan om rätten till arbetslöshetsersättning för arbetslös deltidsföretagare vill utskottet hänvisa till att frågan omfattas av ARBOM:s uppdrag. Inte heller i denna fråga bör utredningens arbete föregripas. Motionsyrkandena bör således avstyrkas.

Stockholm den 26 juni 1996

Johnny Ahlqvist

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

I beslutet har deltagit: Johnny Ahlqvist (s), Elver Jonsson (fp), Sten Östlund (s), Berit Andnor (s), Ingvar Johnsson (s), Kent Olsson (m), Martin Nilsson (s), Elving Andersson (c), Laila Bjurling (s), Patrik Norinder (m), Sonja Fransson (s), Hans Andersson (v), Christina Zedell (s), Christel Anderberg (m), Barbro Johansson (mp), Dan Ericsson (kds) och Anna Åkerhielm (m).

1. Gemensamma avvikande meningar

Elver Jonsson (fp), Kent Olsson (m), Patrik Norinder (m), Christel Anderberg (m), Dan Ericsson (kds) och Anna Åkerhielm (m) anser att arbetsmarknadsutskottets yttrande i nedanstående avsnitt under rubriken Utskottets bedömning bort ha följande lydelse:

Inriktningen

Utskottet vill inledningsvis anföra följande.

Sverige befinner sig i en synnerligen allvarlig sysselsättningskris med rekordhög arbetslöshet i växande, ökat antal varsel och vikande sysselsättning. AMS nyligen publicerade och reviderade prognos för år 1996 visar att den öppna arbetslösheten i snitt för år 1996 kommer att uppgå till 8,2 %. Därtill kommer ca 5 % att vara i olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder. I detta läge uppträder regeringen närmast handlingsförlamad. En sedan länge utlovad sysselsättningsproposition uteblir under en konstlad förevändning om den s.k. arbetsrättskommissionens sammanbrott, en händelse som enligt utskottet i sig inte på något sätt borde vara avgörande för regeringen att avstå från att lägga fram förslag om en sysselsättningspolitik. Först när flera oppositionspartier utnyttjar sin parlamentariska rätt att påkalla ingripande från riksdagens sida och själva för fram förslag till en politik för fler jobb lägger regeringen fram en proposition som dessvärre i flera avseenden är ofullständig. Trots att regeringen synes ha omprövat en del frågor saknas ändå de konstruktiva förslagen. Vad gäller förslagen inom arbetsmarknadspolitiken ger den närmast ett intryck av att ha tillkommit i stor hast. Bl.a. saknas förslag om en reformering av såväl arbetsrätten som arbetslöshetsförsäkringen.

Regeringens målsättning att halvera den öppna arbetslösheten till år 2000 är enligt utskottets mening inte tillräcklig. Risker är att människor bara flyttas om i statistiken – från öppen arbetslöshet till någon form av åtgärd, utan ett ”riktigt jobb”. Målet måste vara att halvera den totala arbetslösheten. Ett sådant mål kan uppnås om man för en rätt politik.

Enligt utskottets mening måste en rad åtgärder vidtas för att främja sysselsättning i företagen. Företagande måste sättas främst på dagordningen. Det företagande som måste växa är av alla slag. Tjänsteföretagen och industriföretagen behöver exempelvis bli fler och ges förutsättningar att expandera. Det måste bli enklare att bli företagare och att anställa. Bättre villkor för arbete och företagande måste skapas bl.a. genom att skatte- och näringspolitiken utformas så att drivkrafterna till företagande avsevärt stärks.

Lönebildningen är ett stort problem på arbetsmarknaden. Kompensations- tänkande mellan olika grupper har alltför mycket styrt löntagarnas organisationer. Det är önskvärt att lönesättningen premierar kompetens och utbildning och inte försvårar ungdomars inträde på arbetsmarknaden.

Arbetsrätten och den övriga arbetsrättsliga lagstiftningen har en omvitnat stor betydelse för företagens möjligheter till smidig anpassning till nya krav. Denna betydelse kommer att förstärkas i takt med att omvandlingshastigheten på arbetsmarknaden ökar.

Den lagstiftning som i dag reglerar villkoren på arbetsmarknaden är i stora delar skapad för förhållanden som inte längre är för handen. Lagstiftningen måste förändras och moderniseras. Regeringens ”återställare” var förödande för företagsamheten. Den relativt begränsade reformeringen som fyrpartiregeringen genomförde gav onekligen bättre förutsättningar för nyanställningar. En återgång till vad som gällde före regeringens återställarpaket bör ske snarast.

Arbetslöshetsförsäkringen

Regeringens förslag till förändring av arbetslöshetsförsäkringen är ogenomtänkt och ur rättstillämpningssynpunkt mycket svårhanterlig. I stället för detta förslag borde en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring som finansieras med egenavgifter ha återinförts. Därigenom skulle den enskilde ha ett verkligt val om hur han eller hon vill ordna sin fackliga tillhörighet och arbetslöshetsförsäkring. Försäkringen skulle också medverka till att löneavtalen inte leder till ökad arbetslöshet. Karaktären av omställningsförsäkring måste understrykas.

Sammanfattningsvis anser utskottet att motionerna A45 (yrk. 2 delvis), A46 yrk. 1 delvis och 13 delvis) och A49 (yrk. 1 delvis, 2 delvis, 3 och 55) samt Fi123 (yrk. 1) bör tillstyrkas och motionerna Fi116 (yrk. 1) och Fi117 (yrk. 1–5, 44, 45) bör avstyrkas.

Offentliga tillfälliga arbeten för äldre

Situationen för de äldre på arbetsmarknaden är allvarlig. Regeringens förslag om offentliga tillfälliga arbeten för äldre arbetslösa är enligt utskottets mening ogenomtänkt. Det riskerar snarare att förvärra arbetsmarknadssituationen för de äldre.

Riskerna i regeringens förslag är nämligen uppenbara; arbetsförmedlingarna minskar sina insatser för de äldre och kommunerna räknar med att få förstärkning utan motsvarande kostnader. Detta kan leda till att ytterligare personal sägs upp. Att hänvisa äldre till bidragsjobb kan vara ett hot mot en bra och professionell vård.

Många av de äldre arbetslösa är enligt propositionen män som slagits ut från arbete i industrin under början av 1990-talet. En stor andel har låg utbildning. Med tanke på att de stora neddragningarna inom den offentliga sektorn ligger inom vård och omsorg anser utskottet att åtgärden är feltänkt. I den mån reguljära arbeten skall utföras inom den offentliga sektorn är det uppenbart att undanträngningseffekter inte kan undvikas.

För att de äldres resurser skall kunna tillvaratas behövs andra förändringar, vilket utskottet återkommer till.

Utskottet återkommer senare till lagregleringen av förslaget.

Sammanfattningsvis anser utskottet att propositionens förslag bör avslås av riksdagen. Motionerna Fi118 (yrk. 21), Fi122 (yrk. 5) och Fi123 (yrk. 3 i motsvarande del) tillstyrks. Motionerna Fi116 (yrk. 38), Fi117 (yrk. 46) och Fi127 (yrk. 3) avstyrks.

Arbetsrätten (s. 7.68–7.69)

Återgång till 1994 års regler i LAS och MBL

I enlighet med vad som framgått av avvikande meningen ovan anser utskottet att en omedelbar återgång bör ske till den arbetsrättsliga reglering som fyrtipartiregeringen genomförde och som gällde under år 1994. Därigenom skulle provanställningar och tidsbegränsade anställningar vid arbetsanhopning underlättas. Turordningsreglerna skulle bli något mindre rigida. Genom slopande av vetoreglerna i MBL skulle entreprenader underlättas. Vidare skulle stridsåtgärder mot enmans- och familjeföretag förbjudas.

Detta innebär att motionerna A45 (yrk. 2 delvis), A46 (yrk. 3), A49 (yrk. 28) och Fi123 (yrk. 8) bör tillstyrkas av riksdagen.

Arbetslöshetsförsäkringen, avsnitt 8

Återinförande av en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring

Som framgått av den avvikande meningen ovan anser utskottet att en sådan allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring som fyrtipartiregeringen genomförde år 1994 bör återinföras. Det är felaktigt att rätten till ersättning skall vara beroende av anknytning till en facklig organisation. Av principiella skäl och av rättviseskäl bör inkomstrelaterad ersättning kunna ges till alla som har en fast förankring på arbetsmarknaden. Detta har blivit än mer påtagligt nu när staten kommit att stå för den helt övervägande delen av kostnaden för försäkringen.

Det anförda innebär att utskottet tillstyrker motionerna A46 (yrk. 13 delvis) i motsvarande del och Fi118 (yrk. 28).

Kent Olsson, Patrik Norinder och Christel Anderberg och Anna Åkerhielm (alla m) anser att arbetsmarknadsutskottets yttrande i nedanstående avsnitt under rubriken Utskottets bedömning bort ha följande lydelse:

Uppföljning och utvärdering (s. 7.17)

(avser den del av Utskottets bedömning som börjar med ”Som framgår” och slutar med ”och Fi118 (yrk. 15).”)

Starka skäl talar enligt arbetsmarknadsutskottets uppfattning för att en noggrann och fristående utvärdering görs av arbetsmarknadspolitiken i allmänhet och AMS i synnerhet. Liksom Moderaterna i motion A49 (yrk. 41 delvis) anser utskottet det angeläget att grundligt pröva huruvida några positiva effekter uppnåtts av den arbetsmarknadspolitik som förts på senare år.

Utskottet anser med hänvisning till det anförda att motion A49 (yrk. 41 delvis) bör tillstyrkas. Övriga berörda motioner Fi116 (yrk. 24) och Fi118 (yrk. 15) avstyrks.

Utökad lokal samverkan i arbetsförmedlingsnämnderna (s. 7.19–7.21)

Enligt arbetsmarknadsutskottets uppfattning innebär propositionens förslag en kommunalisering av arbetslösheten som riskerar att leda till etableringen av en tredje arbetsmarknad där den enskilde hänvisas till vad som för många kan komma att bli eviga bidragsjobb i kommunal regi. Utskottet anser, i överensstämmelse med Moderaternas förslag i motion Fi122 (yrk. 2, 3), att erfarenheter från den av riksdagen nyligen beslutade försöksverksamheten med lokal samverkan mot arbetslösheten bör inhämtas innan någon förändring görs rörande arbetsförmedlingsnämnderna.

Det anförda innebär att propositionens förslag (yrk. 16, 17) och motion Fi116 (yrk. 25) avstyrks och motion Fi122 (yrk. 2, 3) tillstyrks därmed.

De arbetsmarknadspolitiska programmens omfattning (s. 7.23–7.24)

Arbetsmarknadsutskottet anser, i enlighet med Moderaternas uppfattning i motion A49 (yrk. 41 delvis) att en långt hårdare prioritering än i dag måste göras av vilka som bör komma i åtnjutande av arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder. Antalet personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder bör därmed reduceras väsentligt jämfört med vad som varit fallet under 1990-talet. De huvudsakliga arbetsmarknadsinsatserna skall, enligt utskottets uppfattning, inriktas mot dem som är, eller löper stor risk att bli, arbetslösa för lång tid. För dessa bör speciella program upprättas. Det är angeläget att direkt engagera företagen i programmen, om så erfordras med någon form av stöd. Långtidsarbetslösa bör enligt utskottets uppfattning kunna erbjudas ett sådant subventionerat arbete under högst 150 dagar.

Platsförmedlingen – arbetsförmedlingens grundläggande uppgift (s. 7.26–7.28)

(avser den del av Utskottets bedömning som börjar med ”Enligt propositionen” och slutar med ”A49 (yrk. 44).”)

Enligt arbetsmarknadsutskottets uppfattning finns det alltför restriktioner i den privata förmedlingsverksamhet som etablerats sedan avskaffandet av det offentliga arbetsförmedlingsmonopolet den 1 juli 1993. Utskottet anser att mycket talar för att de kvarvarande restriktionerna gör det onödigt svårt för arbetslösa att hitta en lämplig och intresserad arbetsgivare. Bland annat personaluthyrningsföretagen, som kan bli utomordentligt viktiga på en flexibel arbetsmarknad, har i dag svårigheter att utvecklas till fullo. Konkurrensen bör nu förbättras ytterligare. Något platsanmälningstvång bör inte finnas kvar. Olika förmedlingar i konkurrens med varandra är en bättre garanti för effektivitet än administrativa regleringar.

Det är enligt utskottet uppfattning angeläget att kvarvarande hinder för privat arbetsförmedling snarast undanröjs. Det som anförts bör enligt arbetsmarknadsutskottets uppfattning därför ges regeringen till känna, vilket innebär att Moderaternas motion A49 (yrk. 44) tillstyrks.

Arbetsmarknadsutbildning (s. 7.28 f)

Utskottet delar uppfattningen i Moderata samlingspartiets motion att förslaget om att utomnordiska invandrare och arbetshandikappade skall få möjlighet att studera på a-kassa inom det reguljära utbildningsväsendet på grundskole- och gymnasienivå är ogenomtänkt och bör övervägas på nytt inom regeringskansliet. Därvid bör Studiestödsutredningens förslag övervägas. Enligt utskottets mening kan man befara att regeringens förslag kommer att leda till motsättningar olika grupper emellan och besvärande orättvisor.

Vad utskottet anfört bör riksdagen med anledning av motion Fi122 (yrk. 4) och med avslag på motion Fi116 (yrk. 50 delvis) som sin mening ge regeringen till känna.

Arbetshandikappade på arbetsmarknaden (s. 7.48)

(avser den del som börjar med ”Med hänsyn” och slutar med ”avstyrks därmed.”)

Utskottet delar Moderata samlingspartiets uppfattning att ett nytt rehabiliteringssystem för arbetshandikappade behöver utvecklas och föreläggas riksdagen. Samtidigt bör Samhalls verksamhet liksom systemet med lönebidrag bli föremål för en extern utvärdering. När det gäller det nya rehabiliteringssystemets utformning anser utskottet att det bör bygga på ett mer direkt samarbete med företagen. Överenskommelser med företag om preciserade reha-

biliteringsuppgifter är sannolikt bättre än det nuvarande institutionaliserade system som breder ut sig. Vad utskottet anfört bör riksdagen med anledning av motion A49 (yrk. 54) som sin mening ge regeringen till känna.

1995/96:AU6y

Nya former för sysselsättning åt arbetslösa (s. 7.49–7.50)

Program för långtidsarbetslösa

Arbetsmarknadsutskottet anser i likhet med motion A49 (m) att det bör uppdras åt regeringen att komma med förslag till riksdagen om ett nytt system med speciella program för långtidsarbetslösa. Företagen bör direkt engageras i programmen, om så erfordras med någon form av stöd. Långtidsarbetslösa skall kunna erbjudas ett sådant subventionerat arbete under högst 150 dagar.

Arbetsmarknadsutskottet tillstyrker således motion A49 (yrk. 43).

Insatser för att öka kvinnors företagande och projektverksamhet för att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden (s. 7.52–7.53)

Aktivitetsstöd/starta-eget-bidrag till arbetslösa kvinnor

Utskottet anser i likhet med motion Fi122 (m) att regeringens förslag i fråga om aktivitetsstöd/starta-eget-bidrag bör avvisas. Det är inte genom nya bidragsformer företagandet förbättras utan genom förändringar i form av lägre skatter och en modern arbetsrätt m.m.

57 % av de förvärvsarbetande kvinnorna återfinns inom den offentliga sektorn. I det nuvarande samhällsekonomiska läget har det blivit alltmer uppenbart att kvinnornas arbetsmarknad är sårbar. Offentlig expansion är inte längre möjlig. Många kvinnor har helt enkelt blivit beroende av ett system som är på väg att kollapsa.

Enligt arbetsmarknadsutskottets mening är den viktigaste jämställdhetsfrågan, utöver långsiktig attitydpåverkan, att bryta upp de offentliga monopolen inom främst vård, omsorg och utbildning. Detta tjänar dubbla syften. Dels kan kvinnor i lika hög utsträckning som män välja mellan alternativa arbetsgivare. Dels öppnas nya utvecklingsmöjligheter för kvinnor med ökat egenföretagande som resultat.

Arbetsmarknadsutskottet föreslår att finansutskottet tillstyrker motionerna A49 (yrk. 52) och Fi122 (yrk. 6) samt avstyrker regeringens förslag (25) i fråga om aktivitetsstöd/starta-eget-bidrag till arbetslösa kvinnor. Övriga behandlade motionsförslag avstyrks.

Arbetsrätten, (s. 7.68–7.69)

Den fortsatta reformeringen av arbetsrätten

Utskottet vill till en början att en återgång sker till 1994 års regler i LAS och MBL enligt avvikande mening under 1 ovan. Utskottet är av samma uppfattning som Moderaterna enligt motion A49 när det gäller behovet av en arbetsrätt för att ge den nödvändiga kraften åt arbetslöshetsbekämpningen. Reglerna på arbetsmarknaden är otidsenliga. Genomgripande förändringar krävs.

Reglerna måste stå i överensstämmelse med rörlighetens och det växande företagandets krav. Slutmålet är att medarbetare och företag har ett vidsträckt ansvar för sina gemensamma angelägenheter. Arbetsmarknadens parter får en ny roll. Den skall vara att stödja enskildas personliga strävanden, mer än att bära egna rättigheter.

Dagens stora antal lagar på området bör ersättas av en enda lag med ett fåtal grundläggande stadganden som alltid skall iakttas. Det gäller t.ex. att det skall finnas saklig grund för uppsägning. De enskilda parterna skall kunna avtala om andra villkor av betydelse. Kollektivavtalen skall begränsas till att omfatta dem som uttryckligen vill låta sig företrädas av sin organisation. En sådan reformering leder bl.a. till att de omdiskuterade turordningsreglerna avskaffas.

Förändringar av detta slag förutsätter att ytterligare preciseringar sker i en utredning innan de kan genomföras. För att kraftigt stimulera nyanställningar föreslår utskottet, i enlighet med förslag som förs fram i m-motionen, att LAS tillfälligt sätts ur kraft för nyanställningar från september och två år framåt. Detta får ses som en krisåtgärd i den allvarliga situation som råder. Det är ett bättre alternativ än att helt undanta småföretagen från de arbetsrättsliga lagarna. Under denna period kan förhållandena övervakas av ett särskilt organ med representanter bl.a. från arbetsmarknadens parter.

I avvaktan på den mera genomgripande reformeringen bör vissa enskilda regler ändras. Möjligheterna att anställa äldre måste underlättas. De har i dag sex månaders uppsägningstid. LAS bör ändras och föreskriva endast en månads uppsägningstid, givetvis med möjlighet att avtala om längre tid.

En annan viktig fråga som tas upp i motionen och som utskottet ansluter sig till är Sveriges förhållningssätt i EU till en arbetsrätt på Europainivå. Europa måste kunna utveckla en konkurrenskraft. Unionens regelverk måste begränsas till vad som kan vara motiverat av hänsyn till hälsa och säkerhet.

Vidare anser utskottet att arbetsdomstolen, liksom andra specialdomstolar, bör avvecklas.

Det anförda innebär att utskottet tillstyrker motion A49 (yrk. 26, 27, 29–31)

Övriga frågor

Sysselsättningsfrågan i ett internationellt perspektiv

Utskottets delar helt de synpunkter i sysselsättningsfrågan som förs fram i motion Fi125. I den internationella verklighet som svenska företag skall konkurrera i gäller det att skapa bästa tänkbara förutsättningar för att företagen skall överleva och därigenom skapa sysselsättning.

För att lösa den europeiska arbetslösheten handlar det om att stärka Europas konkurrenskraft gentemot internationella konkurrenter. Detta kräver en politik för långsiktigt goda villkor för företagande och produktion som lägger grunden för till arbetstillfällen och välfärd.

Det är viktigt att den inre marknaden förverkligas och upprätthålls och att Essendeklarationens intentioner förverkligas.

Förslaget om en europeisk sysselsättningsunion har visat sig vara innehållslöst.

Sverige bör vid den pågående regeringskonferensen driva kravet på ett fördragsmässigt stöd för en systematisk avreglering av EU:s regelverk. Sverige bör verka för att arbetstidsdirektivet ersätts med ett betydligt liberalare direktiv eller helt avskaffas.

Riksdagen bör med anledning av motion Fi125 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför.

Regionalpolitiska frågor

Utskottet förordar i likhet med Moderaterna i motion A49 en förskjutning av regionalpolitikens tyngdpunkt från stöd till insatser som syftar till att göra orter och regioner mer attraktiva för företagsexpansion på företagens egna villkor.

I fråga om de särskilda stödinsatserna förordar utskottet en avveckling av det selektiva företagsstödet.

Länsstyrelsen bör emellertid i framtiden ha vissa resurser till sitt förfo- gande inte minst för att ett konstruktivt EU-stöd skall kunna ges nödvändig nationell medfinansiering. Utskottet förordar en nyordning för anslag till särskilda regionala investeringar. Länsstyrelserna bör därvid ha en huvudroll.

Vad utskottet anför i fråga om regionalpolitikens tyngdpunkt bör med anledning av motion A49 (yrk. 51) ges regeringen till känna. Motion Fi118 (yrk. 27) avstyrks.

Arbetslöshetsförsäkringen, avsnitt 8

Avslag på propositionen

Det finns enligt utskottets mening anledning att vara kritisk till regeringens vankelmod i fråga om arbetslöshetsförsäkringen. Det är som om regeringen inte vågade ta ett samlat grepp på frågan. I stället sker reformeringen steg för steg, vilket gör det allt svårare att få en bild av helheten. Det är ansvarslost mot de arbetslösa som snart inte vet vare sig ut eller in.

Som sägs i Moderaternas motion Fi122 och i enlighet med vad som utvecklas i avvikande mening 1 ovan hade det bästa varit att återinföra den allmänna obligatoriska försäkring som infördes av fyrpartiregeringen under 1994. Två år är förlorade. De förslag som nu läggs fram tillgodoser inte de krav som bör ställas på en reformerad arbetslöshetsförsäkring.

Till att börja med borde arbetsvillkoret höjas till 12 månader. Utskottet kan inte heller godta principerna för beräkningen av ersättningsnivån. Den borde grundas på lönen under de senaste 24 månaderna. Det är i och för sig bra att regeringen nu insett att en bortre gräns för ersättningsrätten behövs, men den borde ha satts snävare. Utskottet anser inte heller att ersättningsnivån bör höjas till 80 %. Det är en eftergift åt interna partiintressen som står i strid med det som är ekonomiskt angeläget.

Av dessa skäl anser utskottet att lagförslagen bör avslås av riksdagen. Detta innebär ett bifall till motion Fi122 (yrk. 7 och 8), liksom till de övriga motioner som innehåller avslagsyrkanden.

Den framtida arbetslöshetsförsäkringen

Det finns inga skäl att knyta ersättningen vid arbetslöshet till de fackliga organisationerna så länge som staten står för finansieringen. Arbetsmarknadsutskottet anser liksom Moderaterna i motion A49 att beslut bör fattas om en övergång till en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring som behandlar alla arbetslösa lika.

Inträde skall beviljas efter 12 månaders arbete och ersättningsnivån grundas på lönen under de sista 24 månaderna före arbetslösheten. Ersättningsnivån bör vara 75 %.

Denna försäkring skall ge ersättning vid endast tillfälligt inkomstbortfall i högst 300 dagar. Att ersättningstiden inte blir för lång är viktigt för att inte drivkraften att söka arbete aktivt skall falla bort. Kommunerna bör ha ansvaret för dem som inte längre omfattas av försäkringen.

Man bör öka den enskildes egenfinansiering. Då stärks incitamenten till en lönebildning som står i överensstämmelse med kravet på en god tillgång på arbete.

En sådan allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring bör inrättas från den 1 januari 1997.

I det längre perspektivet måste det ekonomiska skyddet vid arbetslöshet utvecklas ytterligare framför allt som en följd av den mer mångfasetterade arbetsmarknaden. Vad som behöver klaras ut är bl.a. hur egenföretagandet bör behandlas liksom konsekvenserna av mera varierande arbetstider och arbetsförtjänster. En långsiktig lösning kan vara byggd på s.k. medborgarkonton.

Som framhålls i motionen är det angeläget att man i samband med att man diskuterar förändringar analyserar hur social ersättning, skatter och inkomstrelaterade avgifter inverkar på lönebildning och arbetslöshet. Till 1997 bör en sådan analys ha presenterats för riksdagen.

Det anförda innebär att arbetsmarknadsutskottet tillstyrker motion A49 (yrk. 39, 40) Andra i sammanhanget behandlade motioner avstyrks.

3. Folkpartiets avvikande meningar

Elver Jonsson (fp) anser att arbetsmarknadsutskottets yttrande i nedanstående avsnitt under rubriken Utskottets bedömning bort ha följande lydelse:

Övergripande mål och verksamhetsmål för AMV (s. 7.14–7.17)

Utvärdering av hur AMV uppnått målen

I likhet med Folkpartiet i motion Fi123 anser arbetsmarknadsutskottet att de av regeringen uppsatta målen för AMV är goda. Dock måste det ifrågasättas

om de kommer att kunna uppnås. Regeringen bör därför presentera en utvärdering av hur verkets mål har uppnåtts hittills.

Utskottet tillstyrker därför motion Fi123 (yrk. 2 a).

1995/96:AU6y

Den offentliga arbetsförmedlingen (s. 7.18–7.19)

Ökade resurser till arbetsförmedling och arbetsmarknadsinstitut

Som framgår av yttrandets inledande del har arbetsmarknadsläget försvagats under de senaste månaderna. Minskningen av antalet sysselsatta de senaste månaderna är, som framförts i den tidigare framställningen, oroande.

Att i detta läge bibehålla ett visst mått av extra resurser till arbetsförmedlingar och arbetsmarknadsinstitut är enligt arbetsmarknadsutskottet nödvändigt. Utskottet anser därför, i överensstämmelse med Folkpartiets förslag i motion Fi123 (yrk. 6), att högst 420 miljoner kronor av medlen under anslaget Arbetsmarknadspolitiska åtgärder får användas till tillfälliga personalförstärkningar vid arbetsförmedlingen och arbetsmarknadsinstituten. Det medelsbelopp på 200 miljoner kronor som därigenom frigörs i jämförelse med regeringens förslag bör anslås till lönebidrag. Vidare ansluter sig utskottet till förslaget i den aktuella motionen att en uppföljning bör göras av vilka effekter som uppnås av personalförstärkningar vid arbetsförmedlingen och arbetsmarknadsinstituten under år 1997 (yrk. 2 b). Denna bör redovisas inför riksdagen före utgången av år 1997.

Detta innebär att propositionens förslag (yrk. 15) avstyrks och motion Fi123 (yrk. 2 b, 6) tillstyrks.

Arbetslivsutveckling (ALU) (s. 7.39)

(avser den del av Utskottets bedömning som börjar med ”Utskottet har” och slutar med ”avstyrks således”)

Utskottet delar i huvudsak regeringens syn när det gäller den allmänna inriktningen av ALU. Det är bra att en stor del av ALU-projekten inriktas mot miljö, kultur och jämställdhet. Det är särskilt viktigt att såväl rationalitet som löpande tillsyn sker och att ALU:s fortbildande och kunskapshöjande moment upprätthålls. Utskottet anser därför i enlighet med Folkpartiets motion Fi123 (yrk. 2 c) att det bör göras en utvärdering av hur åtgärden har fungerat. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Arbetshandikappade på arbetsmarknaden (s. 7.48)

(avser den del av Utskottets bedömning som börjar med ”Utskottet har” och slutar med ”därför avstyrkas”)

Arbetslinjen måste gälla även för arbetshandikappade. Arbetslöshet och förtidspensioneringar skall undvikas i största möjliga utsträckning. Både lönebidrag och Samhallanställningar har visat sig vara värdefulla lösningar för många handikappade. Utskottet har under senare år motsatt sig regeringens förslag om besparingar på anslaget till Samhall och lönebidragsanställ-

ningar eftersom utskottet varit övertygat om att det skulle slå hårt mot de arbetshandikappade. Farhågorna besannades också omedelbart och tvingade regeringen att under hösten 1995 anvisa ytterligare medel till lönebidrag. Resurstillskottet var emellertid otillräckligt och föranledde utskottet att stödja ett Folkpartiinitiativ i maj 1996 varigenom akut extra medel avsattes för att hejda uppsägningar av lönebidragsanställda. Det är viktigt att anslaget till lönebidragsanställningar även fortsättningsvis är tillräckligt stort.

Utskottet anser i likhet med Folkpartiet i motion Fi123 (yrk. 7) att riksdagen skall godkänna att 200 miljoner kronor, utöver vad regeringen föreslagit, av medlen under anslaget Arbetsmarknadspolitiska åtgärder för 1997 anslås till lönebidrag.

Nya former för sysselsättning åt arbetslösa (s. 7.49–7.50)

Lokala arbetscentrer för långtidsarbetslösa

Arbetsmarknadsutskottet instämmer med den kritik mot principen om lokala arbetscenter för långtidsarbetslösa, vilken förts fram i motion Fi123. En sådan åtgärd riskerar att snedvrida konkurrensen enligt utskottets uppfattning. Därför bör den avvisas.

Utskottet tillstyrker således motion Fi123 (yrk. 4).

Insatser för att öka kvinnors företagande och projektverksamhet för att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden (s. 7.52–7.53)

Aktivitetsstöd/starta-eget-bidrag till arbetslösa kvinnor

Arbetsmarknadsutskottet instämmer med motion Fi123 (fp) i att det är angeläget att arbetslösa kvinnor skall få ökade möjligheter att starta företag. Detta är också grunden i regeringens förslag. Stödet bör dock kunna utgå till alla kvinnor som är långtidsarbetslösa och inte bara främst till dem som tidigare har jobbat i offentlig sektor. Även kvinnor med bakgrund i näringslivet har kompetens som bör tas till vara.

Motion Fi123 (yrk. 5) tillstyrks således av utskottet med anledning av regeringens förslag (yrk. 25) i fråga om aktivitetsstöd/starta-eget-bidrag till arbetslösa kvinnor. Övriga motionsyrkanden avstyrks.

Arbetslöshetsförsäkring, avsnitt 8

14 och 15 §§ Ersättningstid och ersättningsperiod

Utskottet noterar den helomvändning som regeringen gör när man nu lägger fram ett förslag om en bortre gräns i arbetslöshetsförsäkringen. Detta förslag är nödvändigt som ett sätt att tydliggöra försäkringens karaktär av omställningsförsäkring.

Liksom Folkpartiet liberalerna i motion Fi123 anser utskottet dock att tre år är en för lång tid. Den bortre gränsen bör sättas vid två år. I sammanhanget vill utskottet peka på vikten av att en bortre parentes kombineras med att konkreta aktiviteter och jobbsökande sätts in tidigt. Allra viktigast är natur-

ligtvis – som påpekas i fp-motionen – åtgärder för ett expansivt företagande så att det finns arbete att söka.

1995/96:AU6y

Det anförda innebär att utskottet anser att motion Fi123 (yrk. 9) bör tillstyrkas och propositionen avstyrkas i motsvarande delar.

4. Vänsterpartiets avvikande meningar

Hans Andersson (v) anser att arbetsmarknadsutskottets yttrande i nedanstående avsnitt under rubriken Utskottets bedömning bort ha följande lydelse:

Inriktningen

(avser dels en ny inledning, dels den del som börjar med ”De åtgärder” och slutar med ”och Fi123 (yrk. 1)”))

Utskottet är starkt kritiskt till regeringens hantering av sysselsättningspropositionen. Under våren har regeringen aviserat att den hade för avsikt att lägga fram en sysselsättningsproposition den 28 maj. Med krystade argument om att parterna inte förmått komma överens om arbetsrättens utformning meddelade regeringen att sysselsättningspropositionen skulle läggas fram först till hösten. Utskottet finner det märkligt att regeringen lägger över ansvaret på parterna att utforma arbetsrätten och att regeringen skyller sin passivitet när det gäller att bekämpa massarbetslösheten på parterna. Ur löntagarnas synpunkt är detta ren utpressning.

Regeringen har nu i all hast utformat och presenterat en proposition där innehållet mycket litet kommer att påverka massarbetslösheten. Det handlar främst om avisering av förslag som kommer i budgetprocessen. Propositionen har pressats genom riksdagen med mycket kort motionstid och alltför kort hanteringstid i utskottet. Regeringens förslag är till stora delar dåligt genomarbetade och utskottet har inte fått erforderlig tid att förbättra förslagen. En allvarlig invändning mot innehållet är det synnerligen illa förberedda förslaget till ändring i arbetslöshetsförsäkringen som hårt kommer att drabba utsatta grupper på arbetsmarknaden. Utskottet återkommer i det följande till framställningen i dessa förslag.

I propositionen – – – väckta motionsyrkandena.

Liksom Vänsterpartiet i motion Fi116 anser utskottet att regeringens politik är helt otillräcklig för att få ned arbetslösheten och stärka den uthålliga tillväxten. Målet att halvera den öppna arbetslösheten är bra, men inte tillräckligt. Det långsiktiga målet måste vara full sysselsättning. Kampen mot arbetslösheten måste vara det överordnade målet för den ekonomiska politiken. Då går det inte att som regeringen nyligen gjort, dra in miljardbelopp från AMS resurser för aktiva åtgärder samtidigt som konjunkturavmattningen nu minskar sysselsättningen. Detta går tvärt emot ambitionen att minska den öppna arbetslösheten. Såväl AMS som KI:s senaste prognoser redovisar att arbetslösheten kommer att öka under hösten.

Om Sverige skall kunna ta sig ur den ekonomiska krisen måste sysselsättningen öka. Vad som krävs är miljöomställning, stärkt utvecklingskraft i

näringslivet med ökade satsningar på kompetensutveckling i arbetslivet och en successiv nedtrappning av arbetstiden. Som Vänsterpartiet har utvecklat i annat sammanhang bör ett sysselsättningspaket omfattande minst 20 miljarder kronor utarbetas. Ett sådant paket bör ha en inriktning mot näringspolitik, kommunsektor, miljöomställning och arbetsmarknadspolitik.

Huvudproblemet för sysselsättningsläget är att hemmaefterfrågan är så svag. Regeringens EMU-anpassade ekonomiska politik har aktivt bidragit till detta. Även den hårda politiken mot kommunsektorn har bidragit till ett sämre sysselsättningsläge. Utskottet anser att den något lättare finanspolitik som Vänsterpartiet redovisat i motionen till vårbudgeten och till proposition 207 aktivt skulle bidra till att minska arbetslösheten.

När det gäller problemet med lönebildningen vill utskottet peka på att även regeringen har ett ansvar. Lönebildningen får inte tillåtas att skapa ökade klyftor. Arbetet skall ge löneinkomster som inte medför fattigdom för de arbetande. Utskottet motsätter sig alla tendenser till försämring av arbetsrätten, individualisering av lönebildningen och nedmontering av arbetslöshetsförsäkringen.

Särskilt viktigt är att säkra kvinnornas rätt och möjlighet till arbete. Kvinnorna drabbas särskilt hårt av nedskärningar och rationaliseringar inom kommunsektorn och av rationaliseringar inom kontorsadministration och handel.

Utskottet återkommer i den följande framställningen till enskildheterna i regeringens förslag i proposition 222.

Arbetsmarknadsutskottet tillstyrker därmed motion Fi116 (yrk. 1). Motionerna A45 (yrk. 2 delvis), A46 (yrk. 1 delvis och 13 delvis), A49 (yrk. 1 delvis, 2, 3 och 55), Fi117 (yrk. 1–5, 44, 45) och Fi123 (yrk. 1) avstyrks.

Övergripande mål och verksamhetsmål för AMV (s. 7.14–7.17)

Målet att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden

Arbetet med att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden har hittills inte varit särskilt framgångsrikt. Manliga normer styr fortfarande arbetsmarknadspolitiken liksom mycket av arbetslivets villkor och maktstruktur. Det är en första rangens uppgift att bryta denna könsstruktur. Arbetsmarknadsutskottet anser i likhet med motion Fi116 (v) att målet att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden bör föras in som ett fjärde konkret övergripande mål för AMV. Visserligen är målet av något annan karaktär än de övriga, men det är konkret och det går att utvärdera.

Därmed tillstyrks motion Fi116 (yrk. 23).

Uppföljning och utvärdering (s. 7.17)

(avser den del som börjar med ”Som framgår” och slutar med ”och Fi118 (yrk. 15).”)

Arbetsmarknadsutskottet anser i likhet med Vänsterpartiet i motion Fi116 (yrk. 24) att det är viktigt med ett oberoende och självständigt tillvägagångssätt vid uppföljning och utvärdering av arbetsmarknadspolitiken. Det är därför väsentligt att det eller de organ som svarar för utvärderingarna också är fristående från regeringsmakten. Ett utvärderingsinstitut bör således inte vara organisatoriskt placerat direkt under Arbetsmarknadsdepartementet.

Det anförda innebär att motion Fi116 (yrk. 24) tillstyrks. Övriga berörda motioner A49 (yrk. 41 delvis) avstyrks, Fi118 (yrk. 15) i den mån den inte tillgodosetts med vad utskottet anför.

Aktivitetsstöd (s. 7.21)

Utskottet anser att riksdagen skall godkänna att ersättningen i de individinriktade stödformerna sammanförs till ett aktivitetsstöd. Däremot anser utskottet att riksdagen inte skall acceptera nivån på stödet och att förhöjt dagpenningbelopp inte skall kunna förekomma. Utskottet är över huvud taget kritiskt till att regeringen redan nu binder sig för att inte höja några dagpenningbelopp, inte ens det lägsta som i dag är KAS-beloppet, 230 kr per dag. Den regelförändring regeringen föreslår anges innebära en besparing på 189 miljoner kronor för 1997. Utskottet delar Vänsterpartiets uppfattning att besparingens innebörd är oklar och att budgetmässiga prioriteringar bör ske i ett sammanhang och således invänta den ordinarie budgetprocessen.

Sammanfattningsvis anser utskottet att riksdagen med anledning av motion Fi116 (yrk. 26, 50 delvis) skall avslå regeringens förslag såvitt avser ersättningsnivå och besparing.

Den enskilde individen i centrum (s. 7.24–7.26)

Individuella handlingsplaner

(avser den del som börjar med ”Att riksdagen” och slutar med ”avstyrks därmed.”)

Arbets sättet med individuella handlingsplaner kan till fullo tillstyrkas. Det är dock angeläget att samtidigt betona att tillräckliga personalresurser måste ställas till arbetsförmedlingens och arbetsmarknadsinstitutens förfogande för att god kvalitet skall kunna uppnås i handlingsplanerna. Arbetsmarknadsutskottet instämmer därmed i Vänsterpartiets uppfattning i motion Fi116 (yrk. 29). I likhet med motionen anser utskottet att den målgrupp för individuella handlingsplaner som uttryckligen pekas ut i propositionen, nämligen långtidsarbetslösa, är för snävt avgränsad. Målgruppen bör således vidgas till att omfatta genuint arbetslösa arbetssökande som inte har särskilt goda förutsättningar på arbetsmarknaden. Dessa bör inom kort tid omfattas av individuella handlingsplaner.

Utskottet anser vidare att vissa form- och ansvarsfrågor kring de individuella handlingsplanerna måste belysas närmare, vilket också betonas i den aktuella motionen. För att ge den enskilde rättstrygghet är det angeläget att klarlägga formerna för beslut om planens innehåll, vad som sker vid oenighet

mellan den enskilde och myndigheten samt under vilka förutsättningar endera parten inte skall anses ha uppfyllt villkoren. Formerna för eventuella överklagningar måste också slås fast. Regeringen bör återkomma med ett utförligare preciserat förslag i budgetpropositionen.

Det som anförts bör enligt utskottets uppfattning ges regeringen till känna, vilket innebär att Vänsterpartiets motion Fi116 (yrk. 29) tillstyrks.

Arbetsmarknadsutbildning (s. 7.28 f.)

Utskottet anser att riksdagen skall godkänna regeringens förslag om utomnordiska medborgares och arbetshandikappades rätt att studera inom det reguljära utbildningsväsendet motsvarande grundskole- och gymnasienivå. Motion Fi122 (yrk. 4) bör således avstyrkas.

Däremot anser utskottet att riksdagen med anledning av motion Fi116 (yrk. 50 delvis) bör avslå regeringens förslag till besparing på 300 miljoner kronor i fråga om upphandlad arbetsmarknadsutbildning. Det saknas underlag för att bedöma hur en eventuell växling kan ske mot satsningen på vuxenutbildning. Frågan bör därför prövas i budgetprocessen.

Arbetsplatsintroduktion (API) (s. 7.33)

Utskottet anser att riksdagen skall godkänna regeringens förslag att anställningskravet vid API slopas fr.o.m. den 1 september 1996. Därmed bör motion Fi118 (yrk. 18) avstyrkas.

Utskottet anser också i enlighet med Vänsterpartiets förslag att API för arbetslösa akademiker utan arbetslivserfarenhet och invandrare skall utvidgas från nuvarande sex månader till tolv månader. Detta bör riksdagen med anledning av motion Fi116 (yrk. 21) som sin mening ge regeringen till känna.

Datortek/aktivitetscenter (s. 7.33)

För arbetslösa ungdomar upp till 25 år som genomgått datortekutbildning bör det, enligt utskottets mening, inrättas ett uppföljningsprogram i enlighet med vad som föreslås i Vänsterpartiets motion Fi116 (yrk. 30). Ungdomarna skall med ett särskilt rekryteringsstöd i högst sex månader kunna arbeta i små företag. Uppföljningsprogrammet tillgodoser behovet av teknikspridning samtidigt som ungdomsarbetslösheten bekämpas. Vad utskottet anför bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Rekryteringsstöd och beredskapsarbete (s. 7.34)

Utskottet anser att riksdagen med anledning av Vänsterpartiets motion Fi116 (yrk. 32, 50 delvis) skall avslå förslaget om bidragsnivåer och bidragsvillkor vid rekryteringsstöd och statsbidrag till beredskapsarbete av tjänstekaraktär. Utskottet anser också att förslaget till besparing i rekryteringsstödet skall avslås. Rekryteringsstöd är en mycket lyckad åtgärd, ca 70 % av individerna som erhållit rekryteringsstöd har fått arbete direkt efter åtgärden. Det är svårt

att i propositionen utläsa hur den föreslagna regelförändringen kan ge upphov till den angivna besparingen eller hur den påverkar volymen.

1995/96:AU6y

Utbildningsvikariat (s. 7.37)

Utskottet anser att riksdagen skall godkänna regeringens förslag om att utbildningsvikariatens system med avdrag på arbetsgivaravgiften ersätts med ett bidragssystem. Riksdagen bör dock med anledning av Vänsterpartiets motion Fi116 (yrk. 31) avslå regeringens förslag till bidragsnivåer och bidragsvillkor vid utbildningsvikariat. Utbildningsvikariatet bör ersättas med högst 500 kr/dag och 80 kr/studietimme. Utbildningsvikariat är en lyckad åtgärd som innebär dels att arbetslösa kan bryta långa perioder av arbetslöshet, dels att yrkesverksamma personer erbjuds möjlighet till vidareutbildning och kompetensutveckling. Det är också en åtgärd som visat sig ge positiva effekter inom de kvinnodominerade sektorerna. En sänkning av bidragsnivåerna och bidragsvillkoren skulle på ett drastiskt sätt minska antalet utbildningsvikariat.

Utskottet har tidigare uttalat det önskvärda i att rätten till tjänstledighet utvidgas till att gälla även för att starta eget företag. Utskottet står fast vid sin uppfattning. Detta bör riksdagen med anledning av motion Fi116 (yrk. 33) som sin mening ge regeringen till känna.

Arbetslivsutveckling (s. 7.39)

(avser den del som börjar med "Utskottet biträder" och slutar med "rörande arbetslöshetsersättningen.")

Utskottet biträder regeringens förslag om att ALU skall bedrivas även under budgetåret 1997. Eftersom regeringens förslag till ny lag om arbetslivsutveckling förutsätter propositionens förslag i a-kasse delen, vilket utskottet avvisar, bör den nuvarande lagen (1995:409) om arbetslivsutveckling förlängas till att gälla även under 1997. Detta bör riksdagen med anledning av Vänsterpartiets motion Fi116 (yrk. 34 delvis) som sin mening ge regeringen till känna.

Invandrarna på arbetsmarknaden (s. 7.42–7.46)

Offentliga arbetsgivares ansvar för invandrare

Arbetsmarknadsutskottet instämmer med motion Fi116 att offentliga arbetsgivare har ett särskilt ansvar för att bryta det diskriminerande mönstret på arbetsmarknaden. Beslut fattade av statliga organ måste kunna möta alla människors behov av service, information osv. I dag finns det alltför få med invandrabakgrund inom den statliga sektorn. Detsamma gäller även övriga offentliga arbetsgivare.

Arbetsmarknadsutskottet tillstyrker motion Fi116 (yrk. 35).

En skärpning av lagen (1994:134) mot etnisk diskriminering

Arbetsmarknadsutskottet noterar med tillfredsställelse att regeringen avser att se över lagstiftningen mot etnisk diskriminering i arbetslivet. Enligt utskottets uppfattning bör översynen innebära att lagstiftningen utsträcks så att den även omfattar förbud mot indirekt diskriminering. En sannolikt vanlig form av indirekt diskriminering är när arbetsgivaren ställer sakligt omotiverade krav på perfekta kunskaper i svenska språket. Lagen bör även omfatta ett diskrimineringsförbud under anställningsförfarandet.

Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag till skärpning av lagen mot etnisk diskriminering i enlighet med Vänsterpartiets förslag i motion Fi116.

Arbetsmarknadsutskottet tillstyrker därmed motion Fi116 (yrk. 36). Genom utskottets ställningstagande tillgodoses i viss utsträckning även motion Fi117 (yrk. 71).

Offentliga tillfälliga arbeten för äldre (s. 7.47–7.48)

Regeringens förslag om offentliga tillfälliga arbeten för äldre bör avslås av riksdagen. Utskottet har i likhet med Vänsterpartiet i motion Fi116 svårt att se att ett arbete av detta slag leder till utökade chanser till ett reguljärt arbete. Den offentliga arbetsgivaren kan alternativt inrätta ett beredskapsarbete med avtalsenlig lön.

Regeringens beräkning att åtgärden skall omfatta 40 000 personer i månaden verkar alltför optimistisk med hänsyn till att antalet långtidsinskrivna över 55 år för närvarande ligger under 25 000. Regeringen tycks ha antagit en våldsam ökning av de långtidsinskrivna äldre. Samtidigt kan det knappast förväntas att denna åtgärd är den lämpligaste för samtliga inom kategorin. Vidare är det olyckligt att peka ut 55 år som en gräns för åtgärden. I grunden är det fel att tvingas utföra ett viktigt arbete till en ersättning motsvarande vad som utgår vid passiv a-kassa.

Regeringens förslag (yrk. 24) att äldre arbetslösa skall ges möjlighet till viss sysselsättning inom offentliga sektorn bör avstyrkas av finansutskottet. Motion Fi116 (yrk. 38) tillstyrks. Övriga motionsyrkanden har en annan grund och avstyrks. Det gäller motionerna Fi117 (yrk. 46), Fi118 (yrk. 21), Fi122 (yrk. 5) och Fi123 (yrk. 3 i motsvarande del)

Åtgärd för lokalt bundna långtidsinskrivna

Enligt arbetsmarknadsutskottets uppfattning bör regeringen återkomma i budgetpropositionen med ett nytt förslag till åtgärd för lokalt bundna långtidsinskrivna. Syftet bör vara att aktivera den arbetslöse i meningsfull verksamhet inom den offentliga sektorn med en ersättning som uppgår till minst a-kassenivå + 15 %. För en sådan åtgärd kan 20 000 platser i genomsnitt vara en realistisk nivå för år 1997.

Motion Fi116 (yrk. 39) tillstyrks sålunda av arbetsmarknadsutskottet.

(avser *dels* den del som börjar med ”Utskottet anser” och slutar med ”bör avstyrkas”, *dels* den del som börjar med ”Inte heller” och slutar med ”motion Fi130”)

Utskottet delar Vänsterpartiets uppfattning i motion Fi116 att den numera slopade bestämmelsen i 17 a § i lönebidragsförordningen skall återinföras. Bestämmelsen innebar att arbetsförmedlingen i samband med omförhandling av ett lönebidrag särskilt skulle beakta risken för att den arbetshandikappade förlorade arbetet. Detta bör riksdagen med anledning av motionerna Fi116 (yrk. 49) och Fi118 (yrk. 22 delvis) som sin mening ge regeringen till känna.

Med anledning — — — avstyrks därmed.

Utskottet sympatiserar med vad som sägs i motion Fi130. I propositionen nämns inget om arbetet med att ta fram en lag om diskriminering i arbetslivet av personer med funktionshinder. Det är viktigt för personer med funktionshinder att också deras situation och möjligheter till likställdhet på arbetsmarknaden uppmärksammas. Utskottet anser att en lagstiftning på området snarast bör föreläggas riksdagen. Detta bör riksdagen med anledning av motion Fi130 som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet är — — — den delen (yrk. 2).

Näringslivets ansvar för ungdomar (s. 7.50–7.52)

Praktikplatser för ungdomar och invandrare

Arbetsmarknadsutskottet instämmer med Vänsterpartiet i motion Fi116 att det bör inrättas ett system med obligatoriska praktikplatser avsedda för ungdomar under 25 år och invandrare. Trots att många enskilda arbetsgivare ställer upp och erbjuder praktikantplats är det ändå för få jämfört med behovet. Medelstora och stora företag inom näringslivet bör få ett ökat ekonomiskt och praktiskt ansvar för ungdomars och invandrades sysselsättning och framtida möjligheter. Det är ett rimligt antagande att ca 50 000 praktikplatser skulle skapas i ett sådant system.

Med hänvisning till vad som anförts tillstyrker arbetsmarknadsutskottet motion Fi116 (yrk. 40).

Insatser för att öka kvinnors företagande och projektverksamhet för att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden (s. 7.52–7.53)

Aktivitetsstöd/starta-eget-bidrag till arbetslösa kvinnor

Arbetsmarknadsutskottet instämmer med motion Fi123 (fp) att det är angeläget att arbetslösa kvinnor skall få ökade möjligheter att starta företag. Detta är också grunden i regeringens förslag. Stödet bör dock kunna utgå till alla kvinnor som är långtidsarbetslösa och inte bara främst till dem som tidigare har jobbat i offentlig sektor. Även kvinnor med bakgrund i näringslivet har kompetens som bör tas till vara.

Motion Fi123 (yrk. 5) tillstyrks således av utskottet med anledning av regeringens förslag (yrk. 25) i fråga om aktivitetsstöd/starta-eget-bidrag till arbetslösa kvinnor. Övriga motionsyrkanden avstyrks.

Arbetsrätten (s. 7.68–7.69)

Trygghet i anställningen och ett demokratiskt inflytande på arbetsplatsen ligger inte bara i de anställdas intresse. Det ger också positiva effekter för företagen. Det är en myt att en stark arbetsrätt skulle hämma sysselsättningen.

Regeringens strategi att överlåta på parterna att träffa avtal om grundläggande frågor om yttrandefrihet och maktbalans är helt felaktig. Detta är lagstiftningsfrågor. Den svenska modellen bygger på att riksdagen skapar ramlagar som utgör en miniminivå med möjlighet för parterna att göra branschmässiga anpassningar. Under rådande massarbetslöshet pressas fackföreningarna att förhandla om trygghetssystem och inflytande. Arbetsrättskommissionens haveri talar sitt tydliga språk.

Utskottet instämmer med Vänsterpartiet att regeringen bör tillsätta en parlamentarisk utredning med uppdrag att lämna förslag till en ny arbetsrättslig lagstiftning. Utgångspunkten skall vara löntagarnas trygghet i anställningen, yttranderätt, inflytande och demokrati.

Två frågor bör regleras med förtur.

Den ena gäller deltidsanställdas rätt till förtur till anställning med mer tid. Den ofrivilliga deltiden omfattar stora grupper, framför allt kvinnor. En lagreglering blir än mer angelägen med de könsdiskriminerande regler som nu gäller för arbetslöshetsersättningen.

Den andra frågan gäller rätten till kompetensutveckling. Huvuddelen av den kompetensutveckling som framtidens arbetsliv kommer att kräva måste skapas på arbetsplatsen. Genom en lagreglering kan arbetsgivarens ansvar tydliggöras. De fackliga organisationerna kan ges möjligheter att påverka att utbildningssatsningarna fördelas bland alla anställda och mellan könen.

Det anförda innebär att motion Fi116 tillstyrks (yrk. 45–47).

Övriga frågor

Arbetstid

Utskottet anser i likhet med Vänsterpartiet i motion Fi116 att det är dags att sänka arbetstiden i Sverige. Den massarbetslöshet som i dag hotar att bita sig fast i Sverige är delvis strukturell och kräver strukturella åtgärder. En sådan strukturell åtgärd är att förkorta arbetstiden. För att arbetstidsförkortningen skall ge effekt på sysselsättningen krävs dessutom en begränsning av övertidsuttaget. Som ett första steg krävs nu en utvidgad försöksverksamhet med förkortad arbetstid inom olika sektorer och i olika branscher. Försöksverksamheten skall helt eller delvis finansieras via avdrag på arbetsgivaravgiften när arbetstidsförkortningen leder till nyanställningar. För att verksamheten

skall få volym bör enligt utskottets mening 1,5 miljarder kronor avsättas i enlighet med Vänsterpartiets förslag i sysselsättningspaketet.

Utskottet anser vidare att regeringen bör ta initiativ till samtal mellan parterna om hur och när en arbetstidsförkortning kan inledas.

Slutligen bör som Vänsterpartiet säger i sin motion tillriksdagen ge regeringen i uppdrag att återkomma under hösten med en tidsplan för en generell arbetstidsförkortning. Inriktningen bör enligt utskottets mening vara att sänka arbetstiden till 35 timmar i veckan före sekelskiftet och till 30 timmar i veckan efter sekelskiftet. Vad utskottet anfört bör riksdagen med anledning av motion Fi116 (yrk. 42–44) som sin mening ge regeringen till känna. Med det anförda torde även motion F117 (yrk. 26–28) ha tillgodosetts.

Kompetensutveckling

Kompetensutvecklingsfrågan är en viktig framtidsfråga. Arbetsmarknadsutskottet anser i likhet med motion Fi116 att företagen skall avsätta delar av sin vinst till fonder som sedan används till kompetensutveckling i arbetslivet. Fonderna beräknas omsluta cirka två miljarder kronor. Löntagarna skall ges ett reellt inflytande i fonderna.

Med det anförda tillstyrks motion Fi116 (yrk. 41).

Kompetensutveckling i stället för uppsägningar

Arbetsmarknadsutskottet instämmer med motion Fi118 (kds) att kommunavtal med utbildning och kompetensutveckling bör användas som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd i stället för uppsägningar inom kommunerna och landstingen. Denna åtgärd har en klar inriktning på kvinnornas arbetsmöjligheter förutom att kvaliteten kan höjas inom t.ex. vård och omsorg.

Därmed tillstyrker utskottet motion Fi118 (yrk. 26).

Arbetslöshetsförsäkringen, avsnitt 8

Avslag på propositionens förslag till ändringar i ALF och KAS

Reglerna om arbetslöshetsersättning har avgörande betydelse för hundratusentals människor och deras dagliga försörjning. Alldeles oavsett vilken uppfattning man har om det sakliga innehållet i reglerna borde det vara ett krav att så viktiga regelverk åtminstone i de mest centrala delarna kan läsas och förstås av dem som är berörda.

Gång på gång under senare år har regeringen lagt fram ogenomtänkta, slarviga och dåligt analyserade förslag. Förslagen i denna proposition har snarast en sämre kvalitet än de föregående. Ju mer man försöker tränga in i dem, desto mer förvirrande blir det. Lagtext och brödtext överensstämmer inte. Nya begrepp tillkommer, andra ändrar innebörd. Några egentliga motiveringar finns inte. Ett stort antal väsentliga frågor lämnas obesvarade. Förslagen utgår över huvud taget inte från en analys av de verkliga problemen och orsakssambanden. Långtgående förändringar genomförs, trots att en sittande utredning snart skall lägga fram förslag till en helt ny försäkring.

Redan detta är skäl nog för att avslå regeringens förslag.

Förslagen i sak är inte värdiga en regering som säger sig företräda arbetar-rörelsens intressen. Genomgående är det de arbetslösa själva som får bära ansvaret för en misslyckad politik. Förslagen slår särskilt hårt mot utsatta grupper som regeringen annars säger sig vilja prioritera. I cyniska ordalag talas om människors ansvar för sin sysselsättningssituation och om att arbetslösa behöver tydligare drivkrafter. Detta gäller inte minst resonemanget om deltidsarbetslösa och korttidsanställda. Regeringen vill övervältra ansvaret på de anställda för hur arbetsgivaren förlägger arbetstiden och utnyttjar arbetskraften.

Stora grupper av arbetande med god förankring på arbetsmarknaden, framför allt kvinnor, kommer att stå utanför försäkringen därför att de inte klarar det nya arbetsvillkoret, som förutsätter att arbete utförs kontinuerligt. Utformningen av arbetsvillkoret skapar orättvisa. Samma mängd arbete i timmar kan kvalificera den ena men inte den andra. Det är t.o.m. så att en person som under ett år arbetat dubbelt så mycket som en arbetskamrat kan stå utanför medan den andre kvalificerar sig. För den enskilde måste det dessutom te sig obegripligt varför ett utbildningsvikariat inte kvalificerar för ersättning.

Det nya sättet att bestämma dagpenningens storlek medför förluster för stora grupper som inte arbetat hela året före arbetslösheten. Den faktiska ersättningsnivån kommer för många att ligga långt under 75 %.

Den borte gränsen innebär att mellan 60 000 och 70 000 personer kommer att stötas ut. Inget konkret besked lämnas om vad som skall ske efter utförsäkringen.

Regeringens politik på detta område skapar oro för framtiden i stora grupper. Detta är allvarligt för hela samhället.

Sammanfattningsvis anser utskottet att regeringens förslag bör avslås i sin helhet. Regeringen bör återkomma med ett bättre analyserat och förankrat förslag som kan gälla från 1998.

Det anförda innebär att motion Fi116 (yrk. 51 och 53) bör tillstyrkas. Dessamma gäller övriga motioner såvitt de avser helt avslag på propositionen i nu berörda delar.

Lagarna om offentliga tillfälliga arbeten och om ALU

Utskottet har i det föregående (avvikande mening ovan) avstyrkt regeringens förslag till förändringar i ALF och KAS. I konsekvens med detta bör även lagförslagen om OTA och ALU avstyrkas. Vänsterpartiets yrkanden i motion Fi116 (yrk. 34 delvis och 37) tillstyrks således.

Detta innebär att även de övriga motionerna med yrkanden om avslag i denna del blir tillgodosedda.

Den framtida arbetslöshetsförsäkringen

En återgång bör ske till 80 % ersättningsnivå. Det bör enligt utskottets mening finansieras genom försäkringens inkomstsida, inte genom försämringar i systemen. I Vänsterpartiets motion Fi116 anges ett antal alternativ som ut-

skottet ser som möjliga vägar, dvs. en begränsad höjning av arbetsmarknadsavgiften eller av bolagsskatten. En annan väg är att avstå från den växling mellan sjukförsäkringsavgift och arbetsmarknadsavgift som föreslås i proposition 209.

Liksom Vänsterpartiet ser utskottet stora problem med deltidsarbetslösheten. De förändringar som regeringen genomförde förra hösten leder till att man gör om fasta tjänster till deltidstjänster. Många säger upp sig för att få rätt till heltidsstämpling. I avvaktan på arbetsrättsliga reformer bör dessa regler upphävas.

Med det anförda tillstyrker arbetsmarknadsutskottet Vänsterpartiets motion Fi116 (yrk. 52, 54). Övriga i sammanhanget behandlade motioner avstyrks.

5. Miljöpartiets avvikande meningar

Barbro Johansson (mp) anser att arbetsmarknadsutskottets yttrande i nedanstående avsnitt under rubriken Utskottets bedömning bort ha följande lydelse:

Inriktningen

Utskottet är starkt kritiskt till att regeringen inte lagt fram den aviserade sysselsättningspropositionen den 28 maj som regeringen aviserat och som utskottet utgått ifrån. Propositionen kom först sedan flera partier utnyttjat sin parlamentariska rätt att motionera med anledning av den uteblivna propositionen.

Det är uppseendeväckande att regeringen i ett läge med massarbetslöshet inte agerar och lämnar aviserade förslag till riksdagen för att möta behovet av åtgärder i syfte att få ned arbetslösheten. Nyligen publicerade siffror både från AMS och Konjunkturinstitutet visar att arbetslösheten ökar och kommer att uppgå till över 13 % detta år. Den öppna arbetslösheten kommer att uppgå till 8,2 %, och personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder kommer att uppgå till närmare 5 % av arbetskraften.

När regeringen numera funnit för gott att lämna sina förslag till riksdagen tvingas man konstatera att förslagen inte annat än marginellt kan bidra till att pressa ned arbetslösheten. Det saknas ett helhetsgrepp över situationen på arbetsmarknaden.

Regeringens ambition att pressa ned den öppna arbetslösheten är för låg. Målet bör vara att den *totala* arbetslösheten tillåts vara högst 7 % år 2000.

Regeringen sätter sin tilltro till att ekonomisk tillväxt kan lösa problemen på arbetsmarknaden. Denna förhoppning är orealistisk. Den enskilt största åtgärden för att pressa ned arbetslösheten och förbättra sysselsättningen är en förkortning av arbetstiden.

Utskottet återkommer i den följande framställningen till enskildheterna i regeringens förslag i proposition 222.

Arbetsmarknadsutskottet tillstyrker därmed motion Fi117 (yrk. 1–5, 44–45). Motionerna A45 (yrk. 2 delvis), A46 (yrk. 1 delvis och 13 delvis), A49 (yrk.

Uppföljning och utvärdering (s. 7.17)

(avser den del som börjar med ”Som framgår” och slutar med ”och Fi118 (yrk. 15).”)

Mot denna bakgrund anser arbetsmarknadsutskottet att Kristdemokraternas motion Fi118 (yrk. 15) bör tillstyrkas. Utvärderings- och forskningsuppdrag skall således läggas på fristående organisationer, myndigheter och universitet. Förslaget om att inrätta ett nytt institut under Arbetsmarknadsdepartementet bör avvisas. Övriga berörda motioner avstyrks i motsvarande delar, Fi116 (yrk. 24) i den mån den inte tillgodosetts med vad utskottet anfört.

Invandrarna på arbetsmarknaden (s. 7.42–7.46)

(avser den del som börjar med ”Såväl Vänsterpartiet” och slutar med ”av riksdagen.”)

En skärpning av lagen (1994:134) mot etnisk diskriminering

Trots den nya lagen mot etnisk diskriminering förekommer alltjämt en omfattande diskriminering av invandrare på den svenska arbetsmarknaden. Med hänsyn till att lagstiftningen inte fungerar i praktiken anser utskottet att lagen bör ändras.

På samma sätt som i Jämställdhetslagen bör lagen mot etnisk diskriminering kompletteras med en målsättningsparagraf av innebörd att ändamålet är att främja allas rätt till likabehandling i arbetslivet oberoende av hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung eller trosbekännelse. Härigenom uppnås krav på aktiva åtgärder från arbetsgivaren.

Det till Miljöpartiets motion Fi117 (yrk. 71) fogade förslaget till ändring i lagen (1994:134) mot etnisk diskriminering bör därför antas av riksdagen enligt arbetsmarknadsutskottets mening. Genom utskottets ställningstagande tillgodoses i stor utsträckning även motion Fi116 (yrk. 36).

Offentliga tillfälliga arbeten för äldre (s. 7.47–7.48)

Regeringens förslag om offentliga tillfälliga arbeten för äldre har vissa likheter med ett av Miljöpartiet framlagt förslag om lokala arbetsmarknader. Med viss förändring kan utskottet acceptera regeringens förslag om offentliga tillfälliga arbeten. Utskottet anser således att den föreslagna 55-årsgränsen innebär ett alltför stelbent synsätt. Även personer under 55 år, vilka inte bedöms ha möjlighet att återgå till den ordinarie arbetsmarknaden, bör ha möjlighet att komma i fråga för offentliga tillfälliga arbeten. Utskottet anser att regeringen bör återkomma med ett sådant förslag till riksdagen.

Med anledning av regeringens förslag (yrk. 24) och motion Fi117 (yrk. 46) bör finansutskottet föreslå riksdagen ett tillkännagivande av denna innebörd.

Utredning av lokala arbetsmarknader

Utskottet instämmer med motion Fi117 att det bör tillsättas en utredning om villkoren för lokala arbetsmarknader. Det gäller en vidareutveckling av vissa av de nuvarande arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Syftet är att få till stånd permanenta alternativ för utförande av samhällsnyttiga insatser av sådana uppgifter som inte blir utförda som normalt marknadsbetalt arbete i näringslivet eller i den offentliga sektorn. I första hand gäller det uppgifter som skulle ha kunnat utföras av den offentliga sektorn, föreningsliv och boendesammanslutningar om det funnits ekonomiska resurser.

För att undvika osund konkurrens bör lokala fackliga organisationer och företagarorganisationer ha stort inflytande över urvalet av uppgifter.

Motion Fi117 (yrk. 47) tillstyrks därmed.

Nya former för sysselsättning åt arbetslösa (s. 7.49–7.50)

En inriktning på arbetsdelning

Arbetsmarknadsutskottet anser i likhet med motion Fi117 (mp) att en utredning bör tillsättas med uppdrag att se över arbetsdelning enligt den danska s.k. sopåkarmodellen. Motion Fi117 (yrk. 30) tillstyrks. Därigenom tillgodoses även motion Fi118 (yrk. 25).

Kalmarmodellen

Under förutsättning av ett riksdagsbeslut om sänkt arbetstid (enligt motion Fi117 yrk. 26) föreslår utskottet att förslag begärs av regeringen om tidsbegränsade arbetsmarknadspolitiska åtgärder i befintlig verksamhet enligt den s.k. Kalmarmodellen. Den innebär att personer inom ramen för en åtgärd i princip gör samma jobb som tidigare till en ersättning av a-kassa + kommunalt bidrag. Med tanke på riskerna för kommunal kostnadsövertäckning på staten bör åtgärden inte tillgripas utan en samtidig anpassning av normalarbetstiden. En snabbutredning bör göras med sikte på att nuvarande försök utvidgas till fler kommuner.

Utskottet tillstyrker under ovan angivna förutsättning motion Fi117 (yrk. 48).

Sammanlagda lokala organisationer

Arbetsmarknadsutskottet föreslår i likhet med motion Fi117 att regeringen tillsätter en utredning om sammanslagna lokala organisationer inom ramen för ett genomgripande reformarbete. Reformarbetet bör omfatta en översyn och samordning av berörda ersättningssystem och en samordning/sammanslagning av i första hand arbetsförmedlingarna, försäkringskassan och den del av kommunens socialtjänst som handlägger socialbidragen. Det finns i dag lokal erfarenhet på detta område, vilken bör tas till vara.

Arbetsrätten

Det vore önskvärt att den arbetsrättsliga lagstiftningen hade en bred politisk uppslutning. I dag utgår debatten från två extremuppfattningar – antingen bör arbetsrätten behållas oförändrad, eller så bör den helt avskaffas. Utskottet anser liksom Miljöpartiet att reglerna bör skapa en rimlig balans mellan parterna.

Utskottets inställning i de frågor som framför allt debatteras är följande.

För att motverka övertidsuttag vid arbetstoppar och i stället möjliggöra nyanställningar bör den längsta tillåtna tiden för sådan visstidsanställning ökas från sex till tolv månader under en tvåårsperiod.

Provanställning bör liksom i dag få pågå längst sex månader.

Särskilda turordningsregler bör gälla för småföretag eftersom de är starkt beroende av nyckelpersoner. I företag med högst tio anställda bör två personer få undantas från turordningen, förutsatt att det inte innebär könsdiskriminering eller föreningsrättskränkning.

Den regel som under 1994 förbjöd blockader mot enmans- och familjeföretag bör återinföras. Det är inte rimligt att facket skall kunna blockera ett företag med syftet att träffa kollektivavtal som i praktiken inte kommer att reglera arbetsvillkoren för någon.

Det anförda innebär att utskottet tillstyrker motion Fi117, (yrk. 67–70).

Övriga frågor

Arbetsstidsfrågor

Utskottet anser i likhet med Miljöpartiet att en arbetsstidsförkortning skulle kunna bidra till en sänkning av arbetslösheten. Målsättningen bör, som sägs i motionen, vara att minska arbetstiden till 30 timmar per vecka. Som ett första steg bör en ny arbetsstidslag börja gälla under innevarande mandatperiod med en normalarbetstid på 35 timmar per vecka.

Utskottet delar också Miljöpartiets inställning att arbetstiden skall kunna tas ut flexibelt vilket bör kunna lösas avtalsvägen i form av t.ex. en arbetstidsbank. Reglerna om övertid måste också ses över. Övertiden bör begränsas till högst 100 timmar per kalenderår.

För att en arbetsstidsförkortning skall få effekt på arbetslösheten är det viktigt att alla berörda parter deltar för att genomföra omställningen. Utskottet anser att regeringen bör inbjuda arbetsmarknadens parter att sluta ett ”kontrakt” i frågan.

Vad utskottet anför bör riksdagen med anledning av motion Fi117 (yrk. 26–28) som sin mening ge regeringen till känna. Med det anförda torde även motion Fi116 (yrk. 42–44) ha tillgodosetts.

Utskottet anser att man måste söka nya vägar för att tillgodose människornas behov av lönearbete, annat arbete och fritid. Förslaget om sabbatsår kan betyda lika mycket för de personer som får möjlighet till sabbatsår som för dem, som får möjlighet att komma in på de tjänstlediga personernas jobb. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag till lag om sabbatsår.

Utskottet tillstyrker motionerna Fi117 (yrk. 29) och Fi118 (yrk. 23).

Arbetslöshetsförsäkringen, avsnitt 8

Avslag på propositionen

Finansieringen av nivåhöjningen från 75 till 80 % i arbetslöshetsförsäkringen bör inte ske genom skärpta inträdeskrav och en bortre gräns som regeringen föreslår. I stället bör ett brutet tak införas på det sätt som Miljöpartiet förordar i motion Fi117.

Utskottet anser liksom Miljöpartiet att redan dagens kvalifikationsregler i a-kassan och KAS slår snett. Många stängs ute och tvingas leva på socialbidrag. Det gäller särskilt ungdomar. Med regeringsförslaget blir det än svårare att kvalificera sig för ersättning.

Det är i och för sig riktigt att sätta ett slut för ersättningsrätten. Det får dock inte ske utan att man samtidigt inför ett annat godtagbart ersättningssystem på en grundskyddsnivå.

Av nu anförda skäl anser utskottet att förslagen om ändringar i ALF och KAS bör avslås av riksdagen. Det innebär att motion Fi117 (yrk. 61 och 62) tillstyrks. Även övriga motioner med avslagsyrkanden blir därmed tillgodosedda.

Den framtida arbetslöshetsförsäkringen

Enligt utskottets mening är det redan i dag alltför svårt att kvalificera sig för ersättning. Särskilt ungdomar som inte kommit in riktigt på arbetsmarknaden är hänvisade till socialbidrag.

Liksom Miljöpartiet i motion Fi117 anser utskottet att den lägsta ersättningsnivån i försäkringen bör höjas. För lägre avlönade bör nivån vara 80 %.

Som föreslås i motionen bör ett s.k. brutet tak införas i försäkringen. Det innebär att ersättning lämnas med 80 % av inkomsten upp till brytpunkten 4,2 basbelopp. Inkomstbortfall därutöver ersätts med 40 %.

En bortre gräns för ersättningsrätten bör finnas. En förutsättning är dock att det finns ett annat godtagbart ersättningssystem efter utförsäkringen. Ett sådant system bör ligga på en grundskyddsnivå som motsvarar förtidspension och möjlighet till bostadstillägg.

Det anförda innebär att utskottet anser att motion Fi117 bör tillstyrkas (yrk. 63–66). Övriga i sammanhanget behandlade motioner avstyrks.

Dan Ericsson (kds) anser att arbetsmarknadsutskottets yttrande i nedanstående avsnitt under rubriken Utskottets bedömning bort ha följande lydelse:

Uppföljning och utvärdering (s. 7.17)

(avser den del som börjar med ”Som framgår” och slutar med ”och Fi118 (yrk. 15).”)

Mot denna bakgrund anser arbetsmarknadsutskottet att Kristdemokraternas motion Fi118 (yrk. 15) bör tillstyrkas. Utvärderings- och forskningsuppdrag skall således läggas på fristående organisationer, myndigheter och universitet. Förslaget om att inrätta ett nytt institut under Arbetsmarknadsdepartementet bör avvisas. Övriga berörda motioner, A49 (yrk. 41 delvis) avstyrks, Fi116 (yrk. 24) i den mån den inte tillgodosetts med vad utskottet anfört.

De arbetsmarknadspolitiska programmens omfattning (s. 7.23–7.24)

Liksom Kristdemokraterna i motion Fi118 (yrk. 16) anser arbetsmarknadsutskottet att personalstyrkan vid AMS bör reduceras på motsvarande sätt som skett med Skolverket. På så sätt kan administrationen minskas ytterligare till förmån för fältarbetet vid arbetsförmedlingarna. Utskottet instämmer vidare i Kristdemokraternas uppfattning att en mer flexibel och lokal arbetsmarknadspolitik inte gör det möjligt att exakt bestämma kvantiteten på antalet människor i åtgärder. I stället bör antalet platser i arbetsmarknadspolitiska åtgärder fastställas inom ramen för ett intervall. Därtill bör ett utvärderings-system tillskapas som inte endast ser till kvantiteten i åtgärderna utan också till kvaliteten, mätt som antal personer som övergått till reguljärt arbete efter en åtgärdsperiod. För budgetåret 1997 förordar utskottet att antalet platser i arbetsmarknadspolitiska åtgärder fastställs till ett intervall omfattande 190 000–240 000 platser.

Det anförda innebär att motion Fi118 (yrk. 16 och 17) tillstyrks och motion A49 avstyrks i motsvarande del.

Arbetslivsutveckling (ALU) (s. 7.39)

Utskottet delar Kristdemokraternas uppfattning i motion Fi118 att ALU är en viktig åtgärd av betydelse för bl.a. miljö- och kultursektorn. Utskottets uppfattning är att ALU också skall kunna erbjudas till arbetslösa som inte är berättigade till a-kassa eller KAS-ersättning. Gruppen skulle därvid omfattas av aktivitetsstödet. En sådan ordning är enligt utskottets mening rimlig mot bakgrund av att kommunerna skall vara medfinansierare vid den lokala samverkan mot arbetslöshet.

Vad utskottet anfört bör riksdagen med anledning av motion Fi118 (yrk. 19) som sin mening ge regeringen till känna.

(avser den del som börjar med ”Utskottet anser” och slutar med ”bör avstyrkas.”)

Enligt utskottets mening är det nödvändigt att tillförsäkra de arbetshandikappade möjligheten till ett fortsatt aktivt arbetsliv. De förändringar regeringen har genomfört för lönebidragsanställda under de senaste åren har påtagligt försämrat situationen för denna grupp. En omprövning av de genomförda försämringarna är nu nödvändig. Utskottet anser bl.a. att det på nytt måste föras in en bestämmelse i lönebidragsförordningen motsvarande den slopade 17 a §. En sänkning av lönebidraget skall inte få göras om det finns risk för uppsägning av den anställde.

Vad utskottet anfört bör riksdagen med anledning av motionerna Fi116 (yrk. 49) och Fi118 (yrk. 22 delvis) som sin mening ge regeringen till känna.

Nya former för sysselsättning åt arbetslösa (s. 7.49–7.50)

En inriktning på arbetsdelning

Arbetsmarknadsutskottet anser i likhet med motion Fi118 (kds) att ett särskilt stimulansstöd bör utgå till verksamheter inom offentlig verksamhet som prövar arbetsdelning för att på så sätt få fler i arbete. Finansiering bör ske inom ramen för de särskilda insatser som regeringen föreslår för omstrukturering i den kommunala verksamheten.

Motion Fi118 (yrk. 25) tillstyrks. Därigenom tillgodoses i viss utsträckning även motion Fi117 (yrk. 30).

Näringslivets ansvar för ungdomar (s. 7.50–7.52)

Lönebildningen

Arbetsmarknadsutskottet instämmer med Fi118 (kds) att arbetsmarknadens parter bör eftersträva ökad flexibilitet vad gäller lönesättning för ungdom. En lägre ingångslön kan vara ett verksamt sätt att få fler unga i arbete. Löses inte detta avtalsvägen bör lagstiftning övervägas. Därmed tillstyrks motion Fi118 (yrk. 24).

Övriga frågor

Regionalpolitiska frågor

Utskottet anser i likhet med motionärerna i motion Fi118 att propositionen saknar en regionalpolitisk helhetssyn. I stället för flyttlasspolitik bör statsmakterna anlägga en sådan helhetssyn. Flyttbidraget bör avskaffas. Aktiva arbetsmarknads- och regionalpolitiska åtgärder som tillförsäkrar de lokala områdena och regionerna möjligheter till fortsatt sysselsättning är nödvändiga om hela Sverige skall leva.

Vad utskottet med anledning av motion Fi118 (yrk. 27) anfört bör ges regeringen till känna. Motion A49 (yrk. 51) avstyrks.

Arbetsmarknadsutskottet instämmer med motion Fi118 (kds) att kommunavtal med utbildning och kompetensutveckling bör användas som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd i stället för uppsägningar inom kommunerna och landstingen. Denna åtgärd har en klar inriktning på kvinnornas arbetsmöjligheter förutom att kvaliteten kan höjas inom t.ex. vård och omsorg.

Därmed tillstyrker utskottet motion Fi118 (yrk. 26).

Sabbatsår

Arbetsmarknadsutskottet anser i likhet med Miljöpartiet och Kristdemokraterna att man måste söka nya vägar för att tillgodose människornas behov av lönearbete, annat arbete och fritid. Förslaget om sabbatsår kan betyda lika mycket för de personer som får möjlighet till sabbatsår som för dem, som får möjlighet att komma in på de tjänstlediga personernas jobb. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag till lag om sabbatsår.

Utskottet tillstyrker motionerna Fi117 (yrk. 29) och Fi118 (yrk. 23).

Arbetslöshetsförsäkring, avsnitt 8

6 § Skärpt arbetsvillkor

Regeringsförslaget om skärpt arbetsvillkor är en del av finansieringen av den kommande höjningen av ersättningsnivån till 80 %. Utskottet anser att höjningen bör finansieras på det sätt som Kristdemokraterna tidigare föreslagit. Det finns därför ingen anledning att än en gång föregripa en sittande utredning och göra genomgripande förändringar i försäkringen. I stället för att föra en sådan tillfällighetspolitik bör regeringen avvakta förslaget från ARBOM.

Av detta skäl bör förslaget om skärpt arbetsvillkor i ALF och KAS avslås av riksdagen. Utskottet tillstyrker således avslagsyrkandet i motion Fi118 (yrk. 29 delvis).

Dagpenningberäkning

Regeringsförslaget om ändrad grund för beräkning av dagpenningen i arbetslöshetsförsäkringen är en del av finansieringen av den kommande höjningen av ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen till 80 %. Utskottet anser att höjningen bör finansieras på det sätt som Kristdemokraterna tidigare föreslagit. Det finns därför ingen anledning att än en gång föregripa en sittande utredning och göra genomgripande förändringar i försäkringen. I stället för att föra en sådan tillfällighetspolitik bör regeringen avvakta förslaget från ARBOM.

I sammanhanget vill utskottet ta bestämt avstånd från tanken att begränsa uppräknings av ersättningen på grund av träffade löneavtal till högst 2 %. Detta måste betraktas som en manipulation med beräkningsunderlaget.

Av detta skäl bör förslaget om ändrad grund för beräkning av dagpenningen i försäkringen avslås av riksdagen. Utskottet tillstyrker således avslagsyrkandet i motion Fi118 (yrk. 29 delvis).

Offentliga tillfälliga arbeten för äldre

Som en konsekvens av utskottets avvisande av regeringens förslag om offentliga tillfälliga arbeten enligt avvikande mening under 1 ovan anser utskottet att förslaget om en särskild lag i ämnet bör avslås av riksdagen. Det innebär att motion Fi118 (yrk. 21 delvis) bör tillstyrkas i motsvarande del.

1. Utökad lokal samverkan i arbetsförmedlingsnämnderna

Elver Jonsson (fp) anför:

Jag anser att det är positivt att den lokala arbetsförmedlingens ansvar för verksamheten ökar. Den lokala kännedomen och närheten kan här vara en stor fördel. Dock finns det anledning att påminna om vad som anförs i Folkpartiets motion Fi123, nämligen tendensen att kommunalisera arbetsmarknadspolitiken. Arbetsmarknadspolitiken bör förbli en statlig angelägenhet med ett övergripande nationellt ansvar.

2. Arbetsplatsintroduktion, Datortek/aktivitetscenter, Rekryteringsstöd och beredskapsarbete, Utbildningsvikariat, Pendlingsstöd

Kent Olsson, Patrik Norinder, Christel Anderberg och Anna Åkerhielm (alla m) anför:

I vår motion Fi78 med anledning av vårpropositionen föreslog Moderaterna en lägre ram för de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna än regeringen. Vi utgick från att vissa åtgärder skall avvecklas, ersättas eller ges en annan utformning.

I samband med höstens budgetbehandling kommer vi att närmare precisera vår politik bl.a. med avseende på *utbildningsvikariat, beredskapsarbete, rekryteringsstöd och pendlingsstöd*. I avvaktan på denna behandling är vi beredda att acceptera de stramare regler regeringen föreslår i fråga om dessa åtgärder.

När det gäller *datorteken* avvisar vi regeringens förslag om nyinvesteringar i bl.a. utrustning. Vi har redan tidigare haft betänkligheter mot att öppna datorteken för alla. Verksamheten bör enligt vår mening vara riktad till unga, och andra bör komma i fråga endast i mån av plats. Vi upprepar också ett tidigare framfört krav att inte bara utrustningen utan även datortekverksamheten skall upphandlas i konkurrens.

Vi välkomnar slutligen att anställningskravet vid *arbetsplatsintroduktion* tas bort. Som vi varnade för redan då anställningskravet infördes riskerade åtgärden härigenom att få en alltför begränsad omfattning.

3. Arbetshandikappade på arbetsmarknaden

Hans Andersson (v) anför:

Vänsterpartiet har vid upprepade tillfällen varnat för effekterna av att sänka bidragsnivåerna för lönebidragsanställda. För arbetshandikappade finns det för det mesta ingen arbetsmarknad att tillgå utan ett stöd från ett lönebidrag. Alternativet för en arbetshandikappad som förlorar sin lönebidragsanställning är oftast öppen arbetslöshet eller förtidspensionering. Detta innebär ingen ekonomisk vinst för samhället men orsakar ett stort mänskligt lidande för de individer som drabbas. Arbetsmarknadsutskottet har tagit ett initiativ för att förhindra att lönebidragsanställda i ideella organisationer sägs upp

under 1996. Det är enligt vår uppfattning bra, men inte tillräckligt. För att säkra stora grupper av arbetshandikappades rätt till arbete krävs att taket för lönebidragen återställs till 90 %. Vänsterpartiet har så sent som i behandlingen av vårpropositionen rest det kravet och avser att återkomma till frågan i budgetprocessen. På ett år har ca 3 000 lönebidragsanställningar försvunnit. Vi menar att detta är en konsekvens av de försämringar som skett inom lönebidragssystemet under samma tid och att det är orimligt att arbetshandikappade tvingas gå från sina anställningar och in i arbetslöshet eller förtidspensionering på grund av regelförändringar som enbart flyttar kostnader från ett statligt konto till ett annat.

4. Lokala arbetscenter för långtidsarbetslösa

Hans Andersson (v) anför:

Regeringen aviserar att den avser att återkomma med förslag om lokala arbetscenter.

Förslaget är mycket allmänt hållet och frågor om juridisk form och avgränsningen mellan de kommersiella inslagen och utbildnings- och praktikinslagen är inte belysta på något tydligt sätt. Förslaget innehåller enligt min uppfattning risker för inläsningseffekter, liksom risk för att a-kasseersättning skulle ligga som lönenorm. Det finns anledning att gå igenom alla juridiska och praktiska svårigheter på ett mer systematiskt sätt innan regeringen återkommer med ett konkret förslag. Först därefter är det möjligt att ta ställning till idén om lokala arbetscentrer.

5. Sammanslagna lokala organisationer

Dan Ericsson (kds) anför:

Det är bra att regeringen sent omsider ansluter sig till Kristdemokraternas politik vad gäller starkare lokal förankring av arbetsmarknadspolitiken. Det är bara att beklaga att man inte går hela vägen och lägger fram förslag om att slå samman de berörda lokala organisationerna för att öka effektiviteten i arbetslöshetsbekämpningen, såsom vi kristdemokrater tidigare framfört. Vi ser den nu ökade lokala samverkan som ett första steg men förväntar oss ytterligare förslag på området.

6. Aktivitetsstöd/starta-eget-bidrag till arbetslösa kvinnor

Hans Andersson (v) anför:

Utskottet konstaterar i sitt yttrande att 140 000 anställda, mest kvinnor, lämnat sina anställningar i kommuner och landsting under 1990-talet. Prognoser visar att sysselsättningen i den offentliga sektorn kommer att minska med ytterligare 20 000–40 000 under de närmaste åren. I det läget föreslår regeringen starta-eget-bidrag för arbetslösa kvinnor. Jag har inget emot förslaget men menar att det dessutom krävs ett stopp för fortsatta nedskärningar inom den offentliga sektorn. Vänsterpartiet har i andra sammanhang pekat på

behovet av ekonomiska förstärkningar till kommuner och landsting för att förhindra ökad arbetslöshet och successiva kvalitetssänkningar inom vård, omsorg och skola.

1995/96:AU6y

7. Sysselsättningsunion

Hans Andersson (v) anför:

Utskottet tar vid sin behandling av motion Fi125 upp frågan om en europeisk sysselsättningsunion. Vid riksdagsbehandlingen av förslaget om att Sverige vid EU:s regeringskonferens skall driva frågan om en sysselsättningsunion (skr. 1995/96:30, UU13, AU3y m.fl., rskr. 199) ansåg Vänsterpartiet att regeringens strategi för en s.k. sysselsättningsunion inte var trovärdig men att det fanns inslag i förslaget som var värda att stödja. Vänsterpartiet anser att arbetslösheten är den största politiska utmaningen inom EU och att sysselsättningsfrågan borde ges högsta prioritet. Vår uppfattning är att ambitionsnivån i regeringens förslag på detta område är för låg och att det europeiska samarbetet måste bygga på en helt annan ekonomisk-politisk grundval än EMU-processens konvergenskriterier och det uppgivna tänkande som dominerar EU:s arbetsmarknadspolitik. Vi anser att det är viktigt att det europeiska samarbetet mot arbetslösheten ges kvantitativa mål som bör genomföras under en period på tre till fem år.

8. Återgång till 1994 års arbetsrättsregler

Elving Andersson (c) anför:

Enligt min mening bör riksdagen fatta beslut om en återgång till 1994 års arbetsrättsregler i enlighet med vad som framgår av reservation 1 till arbetsmarknadsutskottets betänkande 1995/96:AU3.

<i>En arbetsmarknad för ökad trygghet och sysselsättning, avsnitt 7</i>	2
Det arbetsmarknadspolitiska läget	2
<i>Propositionen</i>	
Utvecklingen på arbetsmarknaden (s. 7.1–7.5).....	2
Övertidsuttag (s. 7.6)	3
Kvinnor och män på arbetsmarknaden (s. 7.6–7.9)	3
Inriktningen.....	3
Samverkan mellan arbetsmarknadspolitiken och andra politikområden (s. 7.9–7.10).....	3
Den aktiva arbetsmarknadspolitiken (s. 7.10–7.13).....	4
Arbetsmarknadspolitiska kommittén (prop s. 7.11–7.12).....	4
Övergripande mål och verksamhetsmål för AMV (s. 7.14–7.17)	13
Uppföljning och utvärdering (s. 7.17).....	14
Den offentliga arbetsförmedlingen (s. 7.18–7.19)	16
Ökade resurser till arbetsförmedling och arbetsmarknadsinstitut.....	16
Utökad lokal samverkan i arbetsförmedlingsnämnderna (s. 7.19–7.21).....	17
Aktivitetsstöd (s. 7.21).....	19
De arbetsmarknadspolitiska programmens omfattning (s. 7.23–7.24).....	21
Den enskilde individen i centrum (s. 7.24–7.26)	22
Individuella handlingsplaner	22
Platsförmedlingen – arbetsförmedlingens grundläggande uppgift (s. 7.26–7.28)	24
Arbetsmarknadsutbildning (s. 7.28 f.).....	25
Arbetsplatsintroduktion (API) (s. 7.33).....	27
Datortek/aktivitetscenter (s. 7.33)	28
Rekryteringsstöd och beredskapsarbete (s. 7.34)	28
Utbildningsvikariat (s. 7.37)	29
Arbetslivsutveckling (ALU) (s. 7.39)	31
Pendlingsstöd (s. 7.41).....	32
Särskilda insatser för vissa grupper.....	33
Invandrarna på arbetsmarknaden (s. 7.42–7.46)	33
Offentliga tillfälliga arbeten för äldre (s. 7.47–7.48)	35
Arbetshandikappade på arbetsmarknaden (s. 7.48).....	39
Nya former för sysselsättning åt arbetslösa (s. 7.49–7.50).....	41
Näringslivets ansvar för ungdomar (s. 7.50–7.52)	44
Insatser för att öka kvinnors företagande och projektverksamhet för att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden (s. 7.52–7.53)	45
Arbetsrätten (s. 7.68–7.69).....	48
Övriga frågor	50
Arbetstidsfrågor	50
Sysselsättningsfrågan i ett internationellt perspektiv	51
Regionalpolitiska frågor.....	53
Kompetensutvecklingsfrågor	53

Sabbatsår.....	54
Arbetslöshetsförsäkringen, avsnitt 8.....	55
1. Förslagen i huvuddrag.....	55
2. Lagtekniskt genomförande m.m.	56
1. Ändrad systematik i fråga om arbetsvillkoret.....	56
2. Skärpt arbetsvillkor	56
3. Kvalificering för fortsatt ersättning	57
4. Begränsning av ersättningsrätten	57
5. Dagpenningberäkning.....	59
6. Avstängningsreglerna	59
7. Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	60
8. Lagar om ALU och OTA.....	60
Motioner.....	60
Avslag på propositionen m.m.	60
Alternativa förslag i motioner.....	61
Utskottets bedömning.....	62
6 § Skärpt arbetsvillkor.....	64
7 § Nytt arbetsvillkor.....	65
8 § Överhoppningsbar tid	66
14 och 15 §§ Ersättningstid och ersättningsperiod	67
20 § ALF Dagpenningberäkning	68
29 § Avstängning från ersättning.....	69
Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.....	70
De särskilda lagarna om ALU och OTA	71
Kostnader.....	72
Den framtida arbetslöshetsförsäkringen	72
<i>Avvikande meningar</i>	
1. Gemensamma avvikande meningar	74
Inriktningen.....	74
Arbetsrätten	75
Arbetslöshetsförsäkringen	75
Offentliga tillfälliga arbeten för äldre	75
Arbetsrätten (s. 7.68–7.69).....	76
Arbetslöshetsförsäkringen, avsnitt 8	76
Återinförande av en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring	76
2. Moderata samlingspartiets avvikande meningar	77
Uppföljning och utvärdering (s. 7.17).....	77
Utökad lokal samverkan i arbetsförmedlingsnämnderna (s. 7.19–7.21).....	77
De arbetsmarknadspolitiska programmens omfattning (s. 7.23–7.24).....	77
Platsförmedlingen – arbetsförmedlingens grundläggande uppgift (s. 7.26–7.28)	78
Arbetsmarknadsutbildning (s. 7.28 f).....	78
Arbetshandikappade på arbetsmarknaden (s. 7.48).....	78
Nya former för sysselsättning åt arbetslösa (s. 7.49–7.50).....	79

Insatser för att öka kvinnors företagande och projektverksamhet för att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden (s. 7.52–7.53)	79
Arbetsrätten, (s. 7.68–7.69)	79
Övriga frågor	80
Sysselsättningsfrågan i ett internationellt perspektiv	80
Regionalpolitiska frågor	81
Arbetslöshetsförsäkringen, avsnitt 8	81
Avslag på propositionen	81
Den framtida arbetslöshetsförsäkringen	82
3. Folkpartiets avvikande meningar	82
Övergripande mål och verksamhetsmål för AMV (s. 7.14–7.17)	82
Utvärdering av hur AMV uppnått målen	82
Den offentliga arbetsförmedlingen (s. 7.18–7.19)	83
Ökade resurser till arbetsförmedling och arbetsmarknadsinsti- tut	83
Arbetslivsutveckling (ALU) (s. 7.39)	83
Arbetshandikappade på arbetsmarknaden (s. 7.48)	83
Nya former för sysselsättning åt arbetslösa (s. 7.49–7.50)	84
Insatser för att öka kvinnors företagande och projektverksamhet för att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden (s. 7.52–7.53)	84
Arbetslöshetsförsäkring, avsnitt 8	84
4. Vänsterpartiets avvikande meningar	85
Inriktningen	85
Övergripande mål och verksamhetsmål för AMV (s. 7.14–7.17)	86
Uppföljning och utvärdering (s. 7.17)	86
Aktivitetsstöd (s. 7.21)	87
Den enskilde individen i centrum (s. 7.24–7.26)	87
Arbetsmarknadsutbildning (s. 7.28 f.)	88
Arbetsplatsintroduktion (API) (s. 7.33)	88
Datortek/aktivitetscenter (s. 7.33)	88
Rekryteringsstöd och beredskapsarbete (s. 7.34)	88
Utbildningsvikariat (s. 7.37)	89
Arbetslivsutveckling (s. 7.39)	89
Invandrarna på arbetsmarknaden (s. 7.42–7.46)	89
Offentliga tillfälliga arbeten för äldre (s. 7.47–7.48)	90
Åtgärd för lokalt bundna långtidsinskrivna	90
Arbetshandikappade på arbetsmarknaden (s. 7.48)	90
Näringslivets ansvar för ungdomar (s. 7.50–7.52)	91
Insatser för att öka kvinnors företagande och projektverksamhet för att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden (s. 7.52–7.53)	91
Arbetsrätten (s. 7.68–7.69)	92
Övriga frågor	92
Arbetstid	92
Kompetensutveckling	93
Kompetensutveckling i stället för uppsägningar	93
Arbetslöshetsförsäkringen, avsnitt 8	93
Avslag på propositionens förslag till ändringar i ALF och KAS	93

Lagarna om offentliga tillfälliga arbeten och om ALU	94
Den framtida arbetslöshetsförsäkringen	94
5. Miljöpartiets avvikande meningar	95
Inriktningen.....	95
Uppföljning och utvärdering (s. 7.17).....	95
Invandrarna på arbetsmarknaden (s. 7.42–7.46)	96
En skärpning av lagen (1994:134) mot etnisk diskriminering.....	96
Offentliga tillfälliga arbeten för äldre (s. 7.47–7.48)	96
Utredning av lokala arbetsmarknader.....	96
Nya former för sysselsättning åt arbetslösa (s. 7.49–7.50).....	97
En inriktning på arbetsdelning	97
Kalmarmodellen.....	97
Arbetsrätten.....	97
Övriga frågor.....	98
Arbetsbetsfrågor.....	98
Sabbatsår	98
Arbetslöshetsförsäkringen, avsnitt 8	99
Avslag på propositionen	99
Den framtida arbetslöshetsförsäkringen	99
6. Kristdemokraternas avvikande meningar	99
Uppföljning och utvärdering (s. 7.17).....	99
De arbetsmarknadspolitiska programmens omfattning (s. 7.23–	
7.24).....	100
Arbetslivsutveckling (ALU) (s. 7.39)	100
Arbetshandikappade på arbetsmarknaden (s. 7.48).....	100
Nya former för sysselsättning åt arbetslösa (s. 7.49–7.50).....	101
Näringslivets ansvar för ungdomar (s. 7.50–7.52)	101
Övriga frågor.....	101
Regionalpolitiska frågor	101
Kompetensutveckling i stället för uppsägningar	101
Sabbatsår	102
Arbetslöshetsförsäkring, avsnitt 8	102
6 § Skärpt arbetsvillkor.....	102
Dagpenningberäkning.....	102
Offentliga tillfälliga arbeten för äldre	102
<i>Särskilda yttranden</i>	
1. Utökad lokal samverkan i arbetsförmedlingsnämnderna.....	103
2. Arbetsplatsintroduktion, Datortek/aktivitetscenter, Rekryteringsstöd och beredskapsarbete, Utbildningsvikariat, Pendlingsstöd	103
3. Arbetshandikappade på arbetsmarknaden	103
4. Lokala arbetscenter för långtidsarbetslösa	104
5. Sammanslagna lokala organisationer	104
6. Aktivitetsstöd/starta-eget-bidrag till arbetslösa kvinnor.....	104
7. Sysselsättningsunion	105
8. Återgång till 1994 års arbetsrättsregler	105

